ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO

ROK VI
1930

POLITECHNIKA ŚLĄSKA
BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Gliwice
P. 1088/30

7

warszawa

ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO

MIESIĘCZNIK ILUSTROWANY

Wydawnictwo „Spółdzielni Wydawniczej Architektów Polskich“ w Warszawie.

Zarząd S. W. A. P.: arch. Romuald Gutt, arch. Józef Krupa, arch. Władysław Michalski.
Zastępcy: arch. Teodor Bursze, arch. Witold Matuszewski, arch. Adam Paprocki.

Rada Nadzorcza S. W. A P.: arch. Marjan Lalewicz, arch. Franciszek Lilpop, arch. Zygmunt Wóycicki.
Zastępcy: arch. Tadeusz Nowakowski i arch. Władysław Waloński.

Redakcję stanowią:

w Warszawie: arch. *Zygmunt Wóycicki*, arch. *Józef Krupa*, arch. *Jerzy Beill* i *Stanisław Woźnicki*
we Lwowie: prof. *Witold Minkiewicz*.

Kierownik administracji: *Tadeusz Magnuski*.

Adres Redakcji i Administracji: Wspólna 40, tel. 152-87 Konto czekowe P. K. O. 11020

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata miejscowa:		Na prowincji (z przesyłką):		Egzemplarz pojedyńczy w Warszawie	zł. 6.—
Kwartalnie	zł. 17.—	Kwartalnie	zł. 18.—	Na prowincji (z przesyłką)	„ 6.50
Półrocznie	„ 34.—	Półrocznie	„ 36.—	Zagranicą	„ 8.—
Rocznie	„ 68.—	Rocznie	„ 72.—		

Pod nadesłanym zgóry adresem Administracja wysyła każdorazowo nowy numer pisma za zalicz. pocztowem.

CENY OGŁOSZEŃ

Przed tekstem:		Za tekstem:		2-a, 3-a i 4-a strona okładki.	
Cała strona	zł. 400.—	Cała strona	zł. 350.—	Cała strona	zł. 450.—
Połowa strony	„ 210.—	Połowa strony	„ 180.—	Połowa strony	„ 250.—
Ćwiartka strony	„ 120.—	Ćwiartka strony	„ 100.—	Ćwiartka strony	„ 150.—
		Strona artykułu opisowego	„ 500.—		

OGŁOSZENIA DROBNE

Adres w branży rozmiar 10×90 mm. łącznie z prenum. na cały rok zł. 100. — Za każde następne 5 mm. wys. dopłata zł. 50 rocznie.
Koszt rzeczywisty rysunków i klisz ponosi ogłaszająca się firma. Dział reklam przewiduje także, poza ogłoszeniami przed i za tekstem, specjalne wkładki artystyczne jedno i wielobarwne.

Kierownik akwizycji *Albert Leon Kraus*.

TREŚĆ Nr. 7.

	Str.
Konkurs na projekt gmachu Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie — L. J..	241
Zagadnienie konkursów architektonicznych — inż. arch. JAN K. WAWELBERG	245
O jednym z nowszych kinematografów w Warszawie — STANISŁAW MARZYŃSKI	246—248
Uwagi techniczne dotyczące budowy Kina „Atlantic“ w Warszawie — arch. JULJUSZ ŻÓRAWSKI	248—249
Protokół Sądu Konkursowego na projekt gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu	252
Dział polski na Wystawie w Liège — s. m.	257
Współczesna architektura holenderska. Wnętrza. — PIOTR MICHAŁ LUBIŃSKI	259
XII Międzynarodowy Kongres Architektów w Budapeszcie	272
Meble składane projektu arch. F. Singera w Wiedniu — ST. MAR.	273
Nowe wnętrze w starej Anglji. — P. M. LUBIŃSKI	276
Pałacyk Konsulatu Rep. Peru w Polsce	279
„Baumeister“ — s. m.	280
Różne	I—II

ILUSTRACJE

Arch.: CZESŁAW PRZYBYLSKI (W-wa). Projekt konkursowy gmachu Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie	241—244
Arch.: JERZY SOSNKOWSKI i JULJUSZ ŻÓRAWSKI (W-wa). Kino „Atlantic“ przy ul. Chmielnej w Warszawie	246—249
Arch.: JERZY GELBARD, GRZEGORZ SIGALIN, ROMAN SIGALIN i WITOLD WOYNIEWICZ (W-wa) Projekt konkursowy Nr. 14 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda I.	250—251
Arch.: JADWIGA DOBRZYŃSKA i ZYGMUNT ŁOBODA (W-wa). Projekt konkursowy Nr. 38 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda II.	252—253
Arch.: MAKSYMILJAN GOLDBERG i HIPOLIT RUTKOWSKI (W-wa). Projekt konkursowy Nr. 33 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda III.	254—255
Arch.: JERZY MÜLLER, HENRYK CZERNY i ZYGMUNT GRABOWSKI. Pawilon Polski na Międzynarodowej Wystawie w Liege.	256—257
Arch.: EDWARD SEYDENBEUTEL (W-wa). Magazyn firmy „Bata“ w Warszawie.	258
Volendam	259
Arch.: J. WILS. Atelier.	260
Arch.: W. M. DUDOK. Klatka schodowa szkoły w Hilversum	260
S. van RAVESTEYN. Biuro i sypialnia	261
Arch.: G. RIETVELD. Sklep jubilerski i sklep w Amsterdamie	262
Arch.: G. RIETVELD. Gabinet lekarza w Maarsen, wnętrze domu w Utrechcie, sypialnia	263—264
Arch.: J. J. P. OUD. Miejsce na piecyk w domku w Rotterdamie, wnętrze domu w Stuttgarcie	265—266
Garaż na rowery	267
Arch. J. DUIKER. Wnętrze apteki w Zandvoort	267
Meble „Gispen“	268
Wystawa w Rotterdamie	269
P. ZWART. Stoisko fabryki kafli na wystawie w Rotterdamie	270
Arch.: T. H. WIJDEVELD. Pawilon holenderski na wystawie w Antwerpji	271
Prof. J. THORN PRIKKER. Polichromja gmachu Philips'a w Eindhoven	272
Arch.: FRANZ SINGER (Wiedeń). Meble składane	273—275
S. CHERMAYEFF. Pokój mieszkalny, jadalnia i sitting-room	276—277
F. BACON. Wnętrze i stół	278
Arch.: STANISŁAW WOYCIECHOWSKI. Projekt pałacyku w Warszawie	279
Projekty konkursowe zabudowy fabryki „Fuld“.	280

Składnica przyborów kreślarskich i zakład wyświetlania rysunków oraz oprawy planów

ALBIN ZABORSKI

WARSZAWA, WIDOK 22
TELEFON 405-09.

WYŁĄCZNA SPRZEDAŻ
papierów światłoczułych utrwalanych na sucho jedynej krajowej wytwórni papierów światłoczułych „OZALID"
właśc. OTTON SÖDERSTRÖM, Łódź

GENERALNE PRZEDSTAWICIELSTWO
maszyn do wyświetlania i utrwalania rysunków oraz planów wszechświatowej fabryki
R. REISS W LIEBENWERDA

KATALOGI, CENNIKI, PRÓBKI ORAZ DEMONSTRACJE MASZYN W RUCHU NA KAŻDE ŻĄDANIE

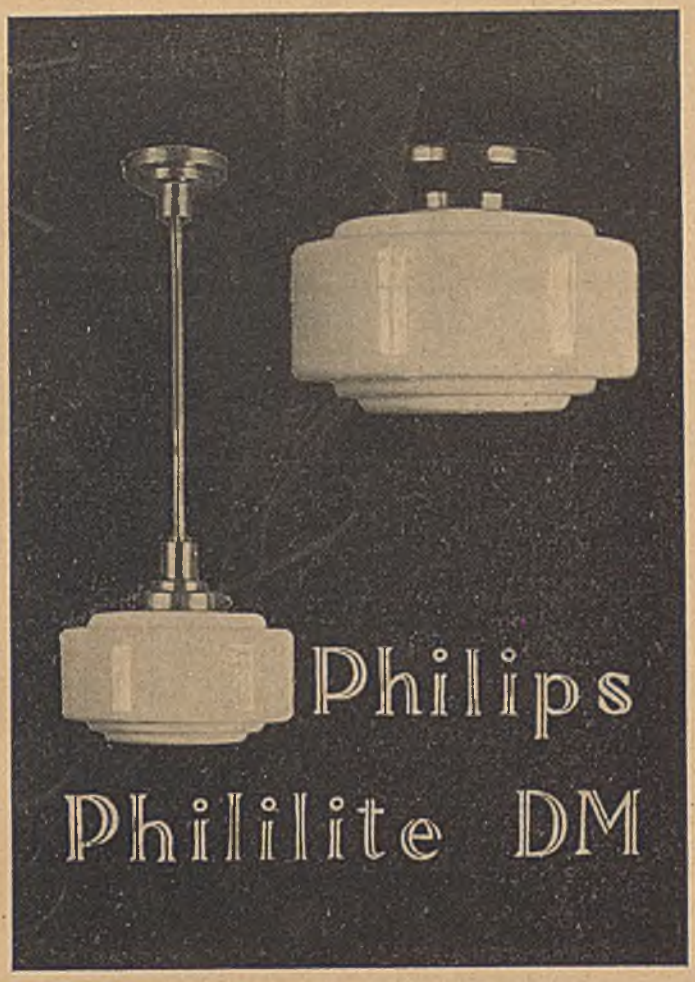

PROJEKTY
OŚWIETLENIOWE

NOWOCZESNE
OŚWIETLENIE
DLA
NOWOCZESNYCH
GMACHÓW

INFORMACJE
PORADY

POLSKIE ZAKŁADY PHILIPS S. A.

WARSZAWA, UL. KAROLKOWA 36/44

BIURO TECHNICZNE
ZAJĄCZKOWSKI, SZEWCZYKOWSKI i S-ka
INŻYNIEROWIE
OGRZEWANIA CENTRALNE, WODOCIĄGI I KANALIZACJA,
KUCHNIE PAROWE, SUSZARNIE, ODKURZANIA,
DEZYNFEKCJE, PRALNIE, ŁAŹNIE

PROJEKTY — WARSZAWA — KOSZTORYSY
ŚLISKA NR. 9. TEL. 165-12, 89-12.

FABRYKA STOLARSKA

F. BIERNATOWICZ i E. HASPERT

WARSZAWA, WOLSKA 54 — PŁOCKA 22

TELEFON 427-90

Stoisko Związku Przemysłu Chemicznego na wystawie Międzynarodowej w Liège. Proj. H. Czerny, wyk. firma F. Biernatowicz i E. Haspert (Warszawa).

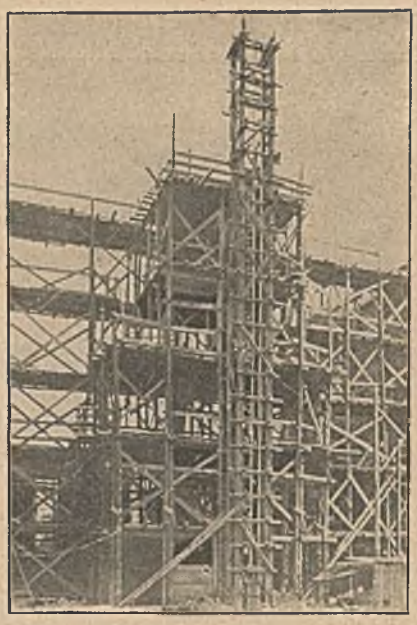

Budowa Warsz. Dyr. Kolei Państw. w Warszawie na Pradze.

Betoniarki

Windy budowlane

Paternostry

Prasy do stropów betonowych

Maszyny do przemysłu betonowego

POLECA

FABRYKA MASZYN

RZEWUSKI i S-KA

Sp. Akc.

WARSZAWA, ul. Ordynacka 7. Tel. 28-17 i 28-95.

Nagrodzona MEDALEM ZŁOTYM na P.W.K. w Poznaniu

Znak fabryczny

POLSKA FABRYKA FARB I LAKIERÓW

EDWARD LUTZ

S-ka z ogr. por.

KRAKÓW XXII, Kalwaryjska 66

Poleca następujące artykuły specjalne:

SIKURIT

czyni beton, cement i zaprawę hydrauliczną wodoszczelnemi.

NIGRIT

wypróbowana powłoka ochronna na beton i żelazo. Zastosowanie specjalne: na przetamowania, baseny zbiornikowe, budowle rzeczne, urządzenia kanalizacyjne i filtrowe, fundamenty, budowle wodne cementowe, tunele, kanały dymowe i. t. p. Na wszelkie części, konstrukcje żelazne, dla wyżej wymienionych i podobnych urządzeń, znajdujące się w ziemi, lub też wystawione na stałe działanie wilgoci.

MIKROSOL H.

nie dopuszcza do wytwarzania się grzybów domowych, drzewnych, pleśni, wilgoci murów i t. p.

JAPOŃSKA EMALJA PEF

najlepszy lakier emaljowy na mur, okna i drzwi. Daje się zmywać, wytrzymuje wpływy atmosferyczne.

FARBA BESSEMEROWSKA

marki „KOWADŁO" znana na całym świecie najlepsza farba do powleczenia wszelkich konstrukcyj żelaznych celem zabezpieczenia ich przed rdzewieniem.

POZATEM WSZELKIE FARBY I LAKIERY DO SPECJALNYCH CELÓW.

FABRYKA ŻYRANDOLI ELEKTRYCZNYCH

A. MARCINIAK

SPÓŁKA AKCYJNA

WARSZAWA, UL. WRONIA 23

Telefony: 195-08 i 192-02

MA ZASZCZYT ZAWIADOMIĆ, ŻE NA POWSZECHNEJ WYSTAWIE KRAJOWEJ W POZNANIU WYROBY JEJ ZOSTAŁY ODZNACZONE

ZŁOTYM MEDALEM

PROSIMY UPRZEJMIE O ODWIEDZENIE, BEZ OBOWIĄZKU KUPNA, NASZEJ NOWOURZĄDZONEJ WZOROWNI PRZY UL. ZŁOTEJ 49.

PORADY I PROJEKTY OŚWIETLENIOWE BEZPŁATNIE

P. 256/62

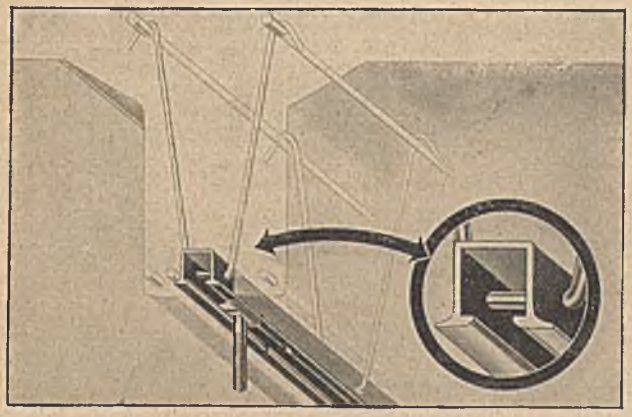

SZYNY KOTWOWE

WPUSZCZANE W BELKI STROPOWE ŻELBETOWE CELEM DOWOLNEGO ZAWIESZANIA PĘDNI, MASZYN i t. p.

LISTWY WĘGŁOWE SYST. „WEMA"

Z OCYNKOWANEJ, DZIUROWANEJ BLACHY OCHRANIAJĄCE NAROŻNIKI OD OBIJANIA

DOSTARCZA:

„WEMA" SP. Z O. O. RUDA ŚL.

Odznaczona medalem na P. W. K.

PRZEDSTAWICIELSTWA: GŁÓWNE W WARSZAWIE, INŻ. SZALKOWSKI UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 28, m. 16, TEL. 34-63. POZNAŃ, TARNÓW, KRÓLEWSKA - HUTA.

ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 100

Klisze do Reklam Gazetowych Cenników, Prospektów. Zdjęcia fotograficzne dla celów reprodukcji. Rysunki, projekty reklamowe i wydawnicze wykonywa

R. Borkenhagen. Tel. 1.11-72

OGŁASZAJCIE SIĘ W MIESIĘCZNIKU

„ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO"

ZAKŁADY WYROBÓW MECHANICZNYCH i KONSTRUKCYJ ŻELAZNYCH

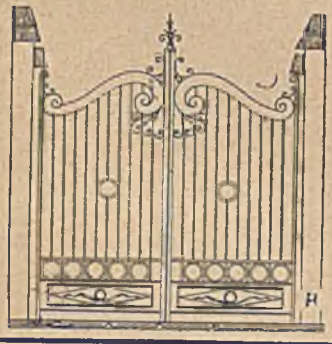

J. KRYGIEL i Sp.

Sp. z o. o.

WARSZAWA

ul. Redutowa 10

(dom własny)

tel. 53-18.

WYROBY OZDOBNE KUTE.

KONSTRUKCJE ŻELAZNE BUDOWLANE.

FABRYKA MEBLI STYLOWYCH

WARSZAWA, ul. Sienkiewicza 5

MAGAZYN FABRYCZNY

WARSZAWA, ul. Królewska 9

Telefon 33-30

M. ZALEWSKI i S-ka

dawniej Sp. Akc. „DYMMEK"

Odznaczona medalem na P. W. K.

„WEMA" POLSKA FABRYKA DACHÓW SZKLANYCH SP. z O. P. RUDA ŚL.

TRWAŁOŚĆ DACHY SZKLANE **BEZ KITU** WODOSZCZELNOŚĆ

Opadanie skroplin do wnętrza budynku wykluczone.

ZASTĘPSTWA: Główne w WARSZAWIE inż. Wł. Szalkowski, Świętokrzyska 28/16, tel. 34-63. POZNAŃ, TARNÓW, KRÓLEWSKA HUTA.

POSADZKI ASBESTOWO-DRZEWNE **„KSYLOMENT"**

Jednolite, bez szpar, ciepłe, elastyczne, ogniotrwałe dla Szpitali, Sanatorjów, Hoteli, Teatrów, Fabryk, Lokali biurowych i mieszkalnych

WYROBY BETONOWE **„LASTRICO"**

Stopnie, parapety, płyty, posadzki i t. p.

Wyroby żelbetowe i szlako-betonowe, jak płyty do ścian przedziałowych, słupy, rury, płyty chodnikowe i t. p.

POLECA **EDMUND SZMIDT** WYTWÓRNIA WYROBÓW BETONOWYCH I KSYLOLITOWYCH

WARSZAWA, UL. GRÓJECKA 56. TELEFONY: 328-39 i 311-08.

HERAKLITH

tania, lekka, ogniotrwała, wysoce izolacyjna

PŁYTA BUDOWLANA

PRZEWODNIK CIEPŁA: 8 — 10 razy korzystniejszy, aniżeli przy murze z cegieł, 3 razy korzystniejszy, aniżeli przy płytach gipsowych.
Współczynnik przewodnictwa ciepła muru z **heraklithu** wynosi 0,066.

OGNIOTRWAŁOŚĆ: Na płytach **heraklithowych** można topić żelazo płomieniem ostrym bez ich uszkodzenia.

STOSUNEK CIĘŻARÓW: Heraklithu do cegły wynosi: 1 : 2.
Heraklithu do płyt gipsowych wynosi: 1 : 2.

PORÓWNANIE CZASU PRACY: 1 m² muru cegły o grub. 38 cm. wymaga: 4 godziny robocze murarzy i pomocników murarskich,
1 m² ściany z heraklithu 10 cm. o czterokrotnie wyższej ekonomji cieplnej, potrzebuje dla wybudowania i ustawienia konstrukcji nośnej tylko 2 godziny.

WIELKOŚĆ PŁYT: 200 × 50 cm.

GRUBOŚĆ PŁYT: 2½, 5, 7½, 10, 12½, 15 cm.

HERAKLITH jest doskonałem podłożem na tynk, jest elastyczny i stały w objętości, zawsze suchy, odporny na robactwo, łatwy do przybijania gwoździami i do piłowania i posiada bardzo wysoką wytrzymałość.

Zastosowanie heraklithu jest nieograniczone: do budowy całych domów, mansard, nadbudówek pięter, ścian działowych, sufitów, izolacji domów fabrycznych, stajen, chłodni, lodowni etc.

Dotychczas zużyto 5.000.000 m² heraklithu dla rozmaitych budowli na całym świecie. Dalsza dzienna produkcja wynosi 15.000 m².

Prosimy żądać u poniżej wymienionych reprezentantów bezpłatnie wyjaśnień, prospektów, szkiców konstrukcyjnych, ewentualnych kosztorysów.

AUTORYZOWANE PRZEDSTAWICIELSTWA:

Fa T-wo Handlowo Przemysłowe M. Zagajski S. A. Warszawa, Żórawia 3.
Rejon zastępczy: województwa: Warszawskie, Poznańskie, Pomorskie, Lubelskie i Kieleckie.

Fa Mieczysław Zagajski S. A. Katowice, ul. Mickiewicza 12.
Rejon zastępczy: Górny Śląsk, Zagłębie Dąbrowskie i okręg Częstochowski.

Fa Edward Rzechaczek, Biała koło Bielska, ul. Graniczna 1/3
Rejon zastępczy: Śląsk Cieszyński, okręg Krakowski.

Fa Bracia Mund, Lwów, ul. Sykstuska 23.
Rejon zastępczy: województwa: Lwowskie, Stanisławowskie i Tarnopolskie

G. Piotrowski. Wilno, ul. Trocka 11 m. 9.
Rejon zastępczy: województwa: Wileńskie, Nowogródzkie i Poleskie.

NAGRODZONY ZŁOTYM MEDALEM na Wystawie Budowlanej
VI Targów Wschodnich we Lwowie 1926 r.

HYDROFUGE CASTOR

zabezpiecza od WILGOCI przeciekania, wstrzymuje ciśnienie WODY we wszystkich przypadkach, jako to: izolacji rezerwoarów, murów, kanałów, basenów, tuneli, tarasów, fasad, szczytów i fundamentów

W Londynie przy placu Piccadilly Circus, największa z istniejących kolej podziemna została uszczelniona HYDROFUGE CASTOREM

HYDROFUGE CASTOR

dodaje się do zaprawy cementowej

Posiada na składzie:

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
MAURYCY KARSTENS

SPRZEDAŻ: w Warszawie: Koszykowa 7, tel. 29-95. W Krakowie: Biuro CASTOR, Kleparz 5, tel. 218. W Katowicach: inż. Kazimierz Wretowski, Gen. Zajączka 19, tel. 14-15. W Poznaniu: Tow. Akc. Materjał Budowlany, Sew. Mielżyńskiego 33, tel. 29-76 i 38-74

DACHY SZKLANE
(ŚWIETLIKI)

BEZ KITU. POLSKI SYSTEM „WIWA". TRWAŁOŚĆ. LEKKOŚĆ. SZCZELNOŚĆ. TANIOŚĆ. DOKŁADNE WYKONANIE. WSZYSTKO Z KRAJOWEGO MATERJAŁU POWAŻNE REFER. WYKONANIA ROBÓT. ODZNACZENIA NA WYSTAWACH.

T. W. A. T.
TRANSMISJA WYTWÓR., ART. TECHN.
WARSZAWA, UL. ZŁOTA 48 TEL. 51-96

GRZYB DRZEWNY W BUDOWLACH

niszczy radykalnie

f. „GUDRONIT"

WŁ. CISZEWSKI
WARSZAWA
Krak. Przedmieście 17, tel. 11-45, 150-45.

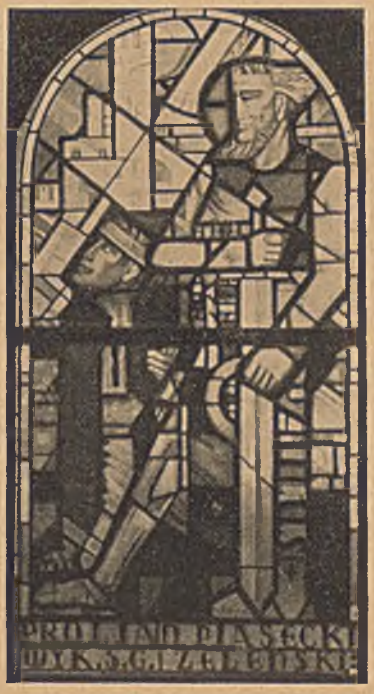

WIELKI ZŁOTY MEDAL P. W. K. w POZNANIU

KRAKOWSKI ZAKŁAD WITRAŻÓW, OSZKLEŃ I MOZAJKI

S. G. ŻELEŃSKI

KRAKÓW, Al. KRASIŃSKIEGO, TEL. 106-16

NAJWIĘKSZA FABRYKA
WYROBÓW PRZETWÓRCZEGO
PRZEMYSŁU CYNKOWEGO
W P O L S C E

POLSKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁU CYNKOWEGO

SPÓŁKA AKCYJNA w BĘDZINIE

P o l e c a m y:

BLACHĘ CYNKOWANĄ DO KRYCIA DACHÓW

Marki „C.K.H. Królewska Huta"

znaną ze swej niedoścignionej dobroci gatunkowej zarówno na całym terenie Rzeczypospolitej Polskiej, jak i w wielu krajach europejskich i zamorskich.

Blachą ocynkowaną marki „C. K. H. Król. Huta" pokryto olbrzymią ilość domów mieszkalnych, kościołów, pałaców i t. p. w kraju i zagranicą.

Naszą blachę ocynkowaną nabywać można w składach Żelaza i Materjałów Budowlanych, Spółdzielniach Rolniczo-Handlowych, Kooperatywach i t. p. Zamówienia mogą też być przesyłane wprost do fabryki.

INNE WYROBY:

Blacha cynkowa, we wszystkich żądanych wymiarach.
Wiadra i garnki ocynkowane ze znakiem „C.K.H."
Bednarka ocynkowana na haki do rynien i obręcze.
Blachy dziurkowane z wszelkich metali dla przemysłu górniczego, młynów, browarów, gorzelni i cukrowni, dla centryfug, filtrów i innych celów technicznych.
Bębny blaszane do karbidu, azotniaku, asfaltu i t. p.

Wzory, oferty i kosztorysy wysyłamy na żądanie bezpłatnie.

Produkcja roczna 30.000 tonn

BLACHĘ OCYNKOWANĄ DO KRYCIA DACHÓW Marki „C.K.H. Król. Huta" eksportujemy do: Austrji, Argentyny, Bułgarji, Danji, Estonji, Finlandji, Grecji, Jugosławji, Litwy, Łotwy, Rumunji, Szwecji, Szwajcarji, Węgier i innych.

Jubileuszowe X Targi Wschodnie we Lwowie

od 2 do 16 września 1930 roku.

KRAJOWE i ZAGRANICZNE OKAZY ZE WSZYSTKICH GAŁĘZI PRODUKCJI.

DZIAŁY SPECJALNE:

DZIAŁ BUDOWLANY: Pokaz wszelkich materjałów, maszyn, narzędzi i konstrukcyj z zakresu budownictwa mieszkaniowego i inżynierskiego.

GRUPA RADJOTECHNICZNA zorganizowana pod egidą Centralnej Dyrekcji „Polskiego Radja" przez Zrzeszenie Przedsiębiorstw Radjotechnicznych w Polsce.

WYSTAWA PRODUKTÓW KARPATORUSKICH z Czechosłowacji.

WYSTAWA GRUPY RUMUŃSKIEJ.

WYROBY POLSKIEGO PRZEMYSŁU DOMOWEGO I LUDOWEGO wystawione przez Krajowy Patronat Rękodzieł i Drobnego Przemysłu we Lwowie.

DZIAŁ ROLNICZY: Maszyny rolnicze. Nasiennictwo. Targi hodowlane koni remontowych i luksusowych, bydła rogatego, trzody chlewnej i owiec. Targ drobiu, gołębi i królików.

Dla zamiejscowych uczestników w drodze powrotnej ze Lwowa 50% zniżka na kolejach polskich i linjach lotniczych „Lotu" za okazaniem stałej, imiennej karty wstępu. Ulgi przejazdowe na kolejach austrjackich, czechosłowackich, estońskich, finlandzkich, jugosłowiańskich, rumuńskich i bułgarskich, oraz na linjach okrętowych lewantyńskich, bałtyckich i na Dunaju.

Stałe karty wstępu, uprawniające do zniżek, po cenie Zł. 10.—, dla osób, wykazujących się zaproszeniem kupieckiem, po cenie Zł. 6.—

PRZYDZIAŁ KWATER NA GŁÓWNYM DWORCU.

Wszelkie informacje w Biurach Targów Wschodnich, Lwów, plac wystawowy, tel. 9-64.

ZDROWIE, KOMFORT, CISZĘ i OSZCZĘDNOŚĆ

ZAPEWNIAJĄ

PŁYTY IZOLACYJNO-BUDOWLANE

CELOTEX

LEKKIE, CIENKIE, ŁATWE W ROBOCIE, NIE PRZEPUSZCZAJĄ DŹWIĘKÓW, CHŁODU LUB GORĄCA I WILGOCI.

Wyłączne przedstawicielstwo na Polskę i wolne miasto Gdańsk

E. DUTLINGER i A. BOROWIK

WARSZAWA, PRÓŻNA 10

TELEFONY: 260-55, 24-65, 439-58, 5-12, „CELOTEX" 57-26

TOW. AKC. FABRYKI

OBIĆ PAPIEROWYCH „J. FRANASZEK"

NAJSTARSZA I NAJWIĘKSZA FABRYKA W KRAJU, ZAŁOŻONA W ROKU 1829.

KAPITAŁ ZAKŁADOWY ZŁ. 4.284.000.

MEDAL ZŁOTY W PARYŻU 1922. NAJWYŻSZE ODZNACZENIE NA P. W. K. 1929.

MAGAZYN ZAOPATRZONY W OSTATNIE NOWOŚCI NA SEZON 1930.

POLECAMY DAJĄCE SIĘ MYĆ I NIEPŁOWIEJĄCE OBICIA SZWAJCARSKIE „TEKKO" i „SALUBRA"

MAGAZYN DETALICZNY: KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 15. TELEFON 1-72.

MAGAZYN I OBSŁUGA ZNACZNIE POWIĘKSZONE

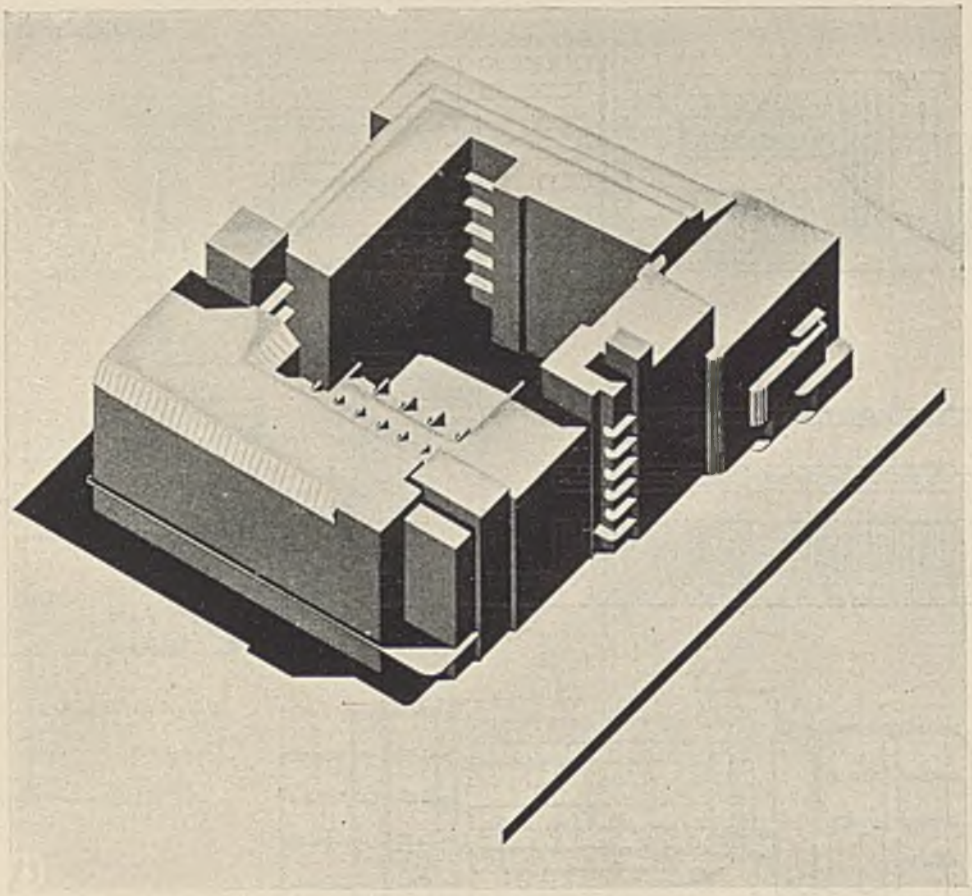

Izometrja

1. Arch. Czesław Przybylski (Warszawa). Projekt konkursowy gmachu Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie. Projekt przeznaczony do realizacji.

KONKURS NA PROJEKT GMACHU MUZEUM RZEMIOSŁ I SZTUKI STOSOWANEJ W WARSZAWIE

Komitet Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej ogłosił konkurs ścisły na projekt gmachu Muzeum Rzem. i S. S. Sąd konkursowy stanowił Ścisły Komitet Wykonawczy budowy gmachu Muzeum w osobach: prof. Marjana Lalewicza, arch. St. Ambrożewicza, arch. K. Iwanickiego, arch. Teofila Wiśniewskiego, bud. St. Cretti, prezesa Muzeum Fel. Łopieńskiego, radnego miasta A. Jaszczolta i dyrektora Muzeum Zenona Żnińskiego.

Do konkursu zaproszeni zostali p. p. arch. St. Szyller, arch. Z. Mączeński, arch. T. Ćwierchiński i arch. Czesław Przybylski. Rozstrzygnięcie konkursu odbyło się dnia 23 czerwca. Sąd konkursowy uznał jednomyślnie projekt arch. Cz. Przybylskiego za odpowiadający warunkom programu budowy, polecając go do zrealizowania.

Gmach Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej stanie przy ul. Wawelskiej, Łukasza Górnickiego i Mikołaja Reja na przestrzeni 5460 mtr.^{2}. Zajmować będzie powierzchni zabudowanej 3972 mtr.^{2}, 14000 mtr.^{2} powierzchni używalnej i 72000 mtr.^{3} budynku.

Program budowy obejmuje 4 zasadnicze działy: 1) szkolny, 2) muzealny i wystawowy, 3) użyteczności publicznej i 4) mieszkaniowy.

Dział szkolny obejmuje 10 różnych zawodów przemysłu artystycznego wraz z warsztatami, salami rysunkowemi, pokojami dla nauczycieli i instruktorów, razem — 5850 mtr.^{2}.

Dział muzealny o powierzchni 2820 mtr.^{2} mieścić będzie zbiory historyczne sztuki stosowanej. Dział wystawowy o powierzchni 2140 mtr.^{2} służyć będzie do czasowych wystaw współczesnego przemysłu artystycznego.

Dział użyteczności publicznej obejmować będzie bibljotekę dzieł sztuk zdobniczych, czytelnię czasopism zawodowych, kreślarnię publiczną — około 700 mtr.^{2}, nadto salę odczytową, westibul, szatnię — około 1100 mtr.^{2}.

Dział mieszkaniowy i administracyjny około 1400 mtr.^{2}. Gmach ten, zbudowany wysiłkiem społeczeństwa, państwa i miasta, zawierać będzie całokształt intelektu i kultury polskiego rzemiosła i przemysłu artystycznego.

L. J.

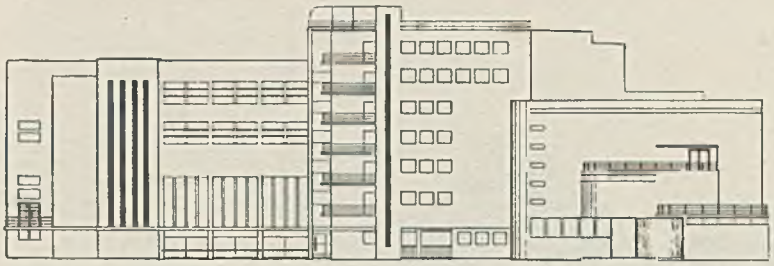

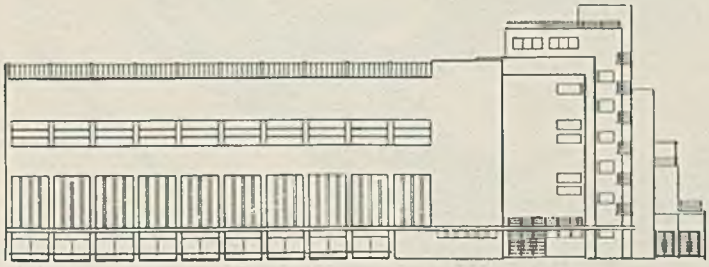

Elewacje w skali 1 : 800.

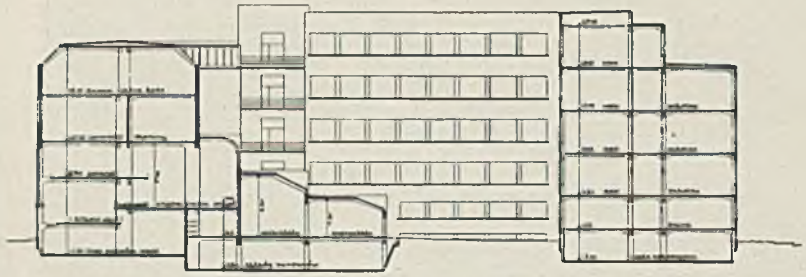

Przekrój przez hale wystawowe i warsztaty. 1 : 800.

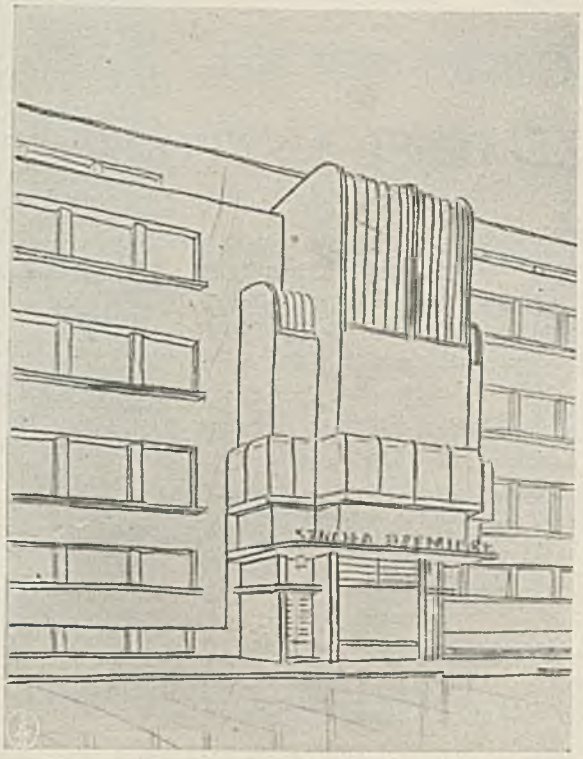

2—5. Arch. Czesław Przybylski (Warszawa). Projekt konkursowy gmachu Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie. Widok wejścia do szkoły od ul. Mikołaja Reja.

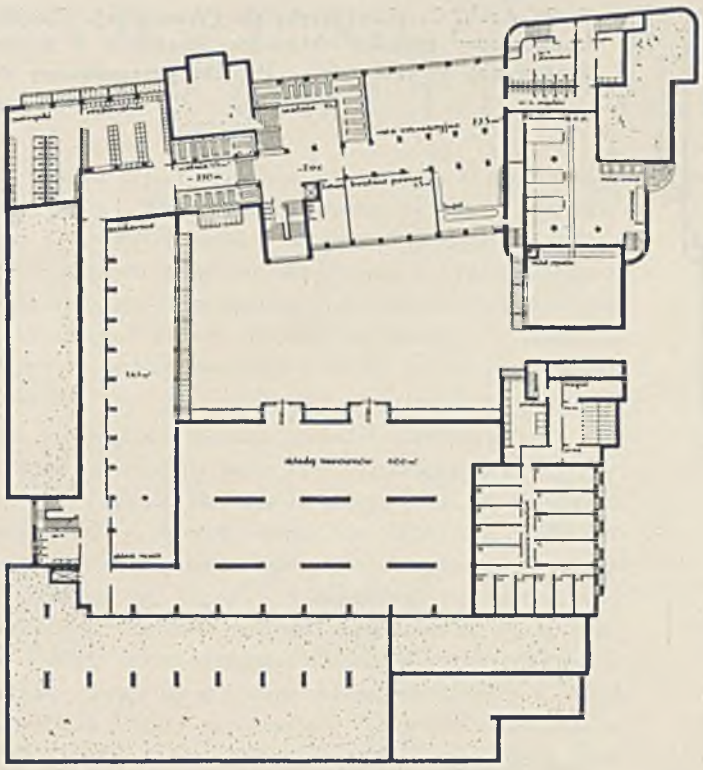

Rzut suteren. 1 : 800.

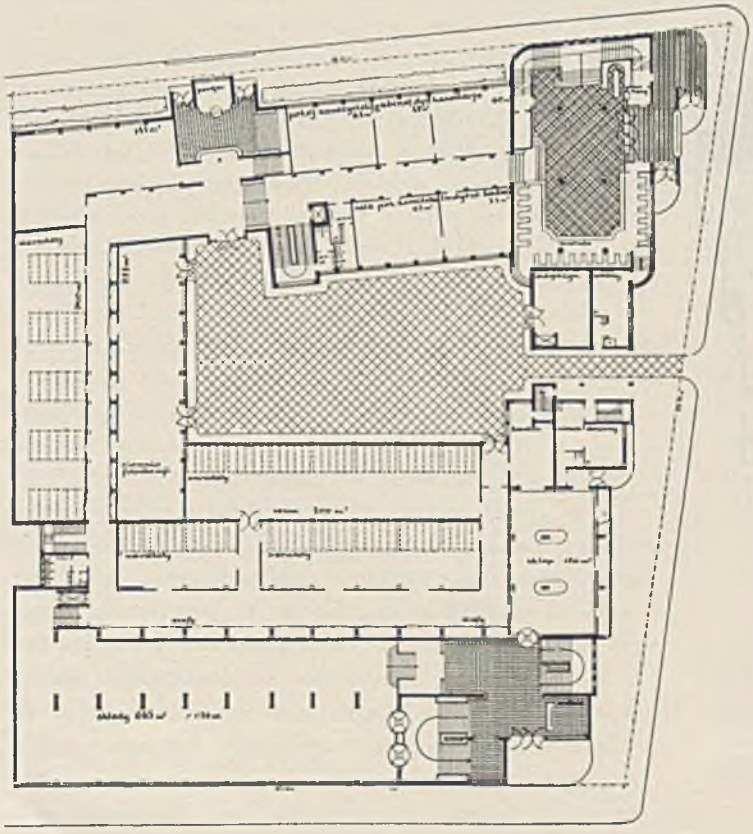

Rzut parteru. 1 : 800.

6 — 7. Arch. Czesław Przybylski (Warszawa). Projekt konkursowy gmachu Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie. Projekt przeznaczony do realizacji.

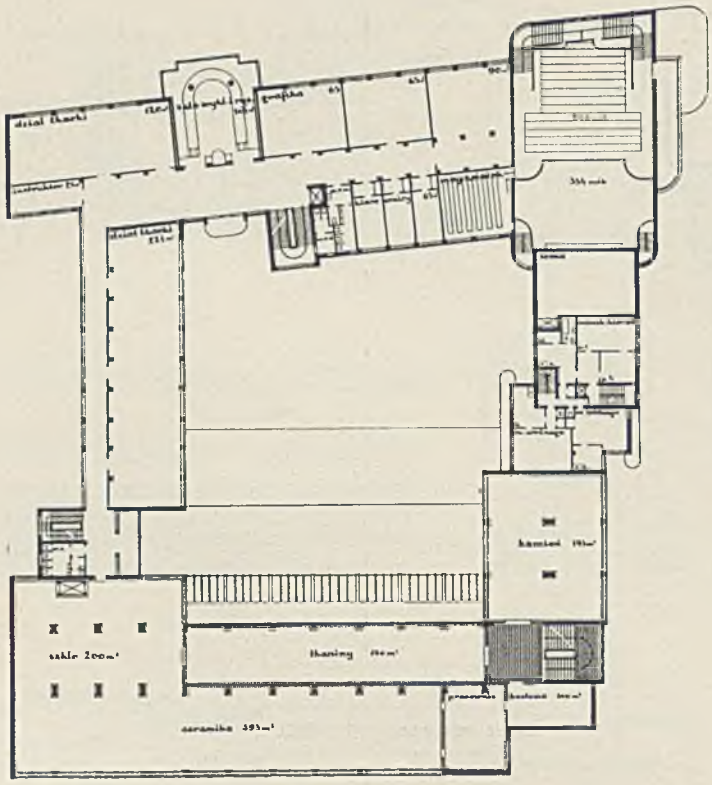

8—9. Arch. Czesław Przybylski (Warszawa). Projekt konkursowy gmachu Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie. Projekt przeznaczony do realizacji.

Rzut II piętra. 1 : 800.

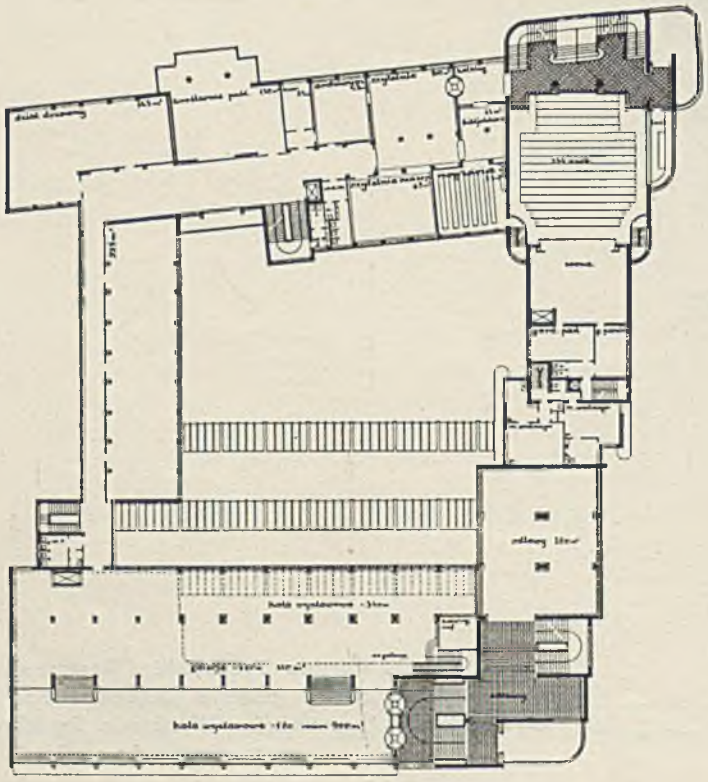

Rzut I piętra. 1 : 800.

ZAGADNIENIA KONKURSÓW ARCHITEKTONICZNYCH

W numerze 4/5 „Architektury i Budownictwa" panowie prof. F. Lilpop i J. Wojciechowski poruszają w związku z konkursem na projekt świątyni pod wezwaniem Opatrzności Bożej szereg palących zagadnień, dotyczących konkursów architektonicznych, przyczem wyrażają pragnienie, aby ta szeroko rozpowszechniona metoda odnajdywania talentów i najlepszych rozwiązań architektonicznych stała się przedmiotem ewolucji i reform.

Jest to pragnienie nietylko naturalne, ale i powszechne, podzielane niewątpliwie przez ogół architektów polskich, gdyż nie można wątpić, że każda instytucja, jeżeli nie podlega doskonaleniu, to powoli może, ale niechybnie upada lub zamiera. Nie pragnąc, aby to stało się i z naszemi konkursami, pp. Lilpop i Wojciechowski w sposób wielce przenikliwy oświetlają rzeczone zagadnienie od strony doboru i składu sądów konkursowych oraz ciągłości i fachowości tychże. Uwagi te, acz wielce ważne, nie wyczerpują jednak zagadnienia i istoty współczesnych konkursów architektonicznych. Istnieje bowiem strona bardziej bezpośrednio dotycząca ogółu konkurentów.

Tą stroną zaś jest sprawa systemu i skali przyznawanych nagród i odznaczeń oraz, jak to postaram się uwydatnić, związana z nią kwestja zaufania konkurujących architektów do sprawiedliwości i bezstronności orzeczeń.

Weźmy do ręki program któregokolwiek z ogłaszanych ostatnio konkursów—ujrzymy pewną skalę nagród, np. od I do IV, czasami zaś także pewną sumę, przeznaczoną na zakupy. A zatem rozpisujący konkurs przewiduje, iż wśród powodzi kilkunastu lub kilkudziesięciu prac, nadesłanych na konkurs, znajdzie się do 8 takich, które tak wybitnie górują nad resztą, że zasługują na wysokie pieniężne wynagrodzenie, podczas gdy reszta zadowolić się musi li tylko powrotem do tek architektów, nadto jeszcze, iż prace nagrodzone uda się sądowi konkursowemu rozklasyfikować w sposób niewątpliwy na szczeble drabiny kilku nagród. Czy istnieje kryterjum, aby orzec, iż nagrodzone powinny iść w tym porządku, a nie odwrotnym np.?

Mówi się, że jest to sprawa sumień sędziowskich, ale czy panowie sędziowie istotnie mogą w ustaleniu tej hierarchji mieć poczucie, że zadowolili swe sumienie, a nie wypełnili poprostu martwą tabelkę nagród, ustaloną zgóry, na ślepo bez znajomości charakteru i liczby prac, jakie napłyną. Warunki konkursów przewidują, coprawda, „odmienny podział sumy, przeznaczonej na nagrody", ale w praktyce i ta klauzula nie idzie prawie nigdy po linji oddania prawdziwego charakteru całokształtu prac nadesłanych.

Ze swej strony zatem, mając za sobą—jak mniemam—wielu, a może większość architektów, biorących udział w konkursach, proponuję zupełnie odmienny od dotychczasowego system nagradzania prac konkursowych, oparty nie na teoretycznej hierarchji, a na przeciętnej rzeczywistości konkursów polskich i obcych.

Rzeczywistość ta zaś jest tego rodzaju, iż każdy konkurs zostaje obesłany dużą ilością prac, stojących na poziomie fachowym i artystycznym (często do połowy wszystkich prac), podczas gdy reszta stoi poniżej tego poziomu, bądź nie odpowiada zadaniom i warunkom konkursu.

Ta granica daje się dość łatwo ustalić w sposób, nie podlegający większym wątpliwościom, na podstawie ogólnie znanych i uznanych zasad i prawd, i powinna być właśnie podstawą wymiaru sprawiedliwości konkursowej, podczas gdy rozróżnienia ścisłe między dobremi pracami na dobre, lepsze, jeszcze lepsze i najlepsze są niezwykle trudne, często dowolne i w rezultacie niezadowalające nikogo, gdyż nawet nagrodzony raz pierwszą nagrodą cztery razy otrzyma odznaczenie niższe, w rezultacie czego będzie mniej lub bardziej głośno kwestjonował orzeczenie sądu.

Proponuję zatem, aby nagradzano efektywnie (nie zaszczytnemi wzmiankami) gros prac, stojących na poziomie, ewentualnie pośród tych prac wybierano jedną, ale tylko jedną, wybitnie wyróżniającą się poziomem, jeśli taka jest.

W ten sposób unikniętoby obecnego stanu rzeczy, że z pośród dużej ilości prac dobrych wyławia się, prawie że na chybił - trafił, dwie — trzy, gdy reszta przepada nie dla swej małej wartości, a poprostu dla braku nagród do rozdania.

Wielkość nagród musiałaby więc ulec obniżeniu na rzecz ich ilości, mimo to sądzę, iż architekci ochotniej i z większą pogodą ducha przystępowaliby do konkursów, wiedząc, że nie pracują na „ryzyko", „hazard", a na istotne uznanie zdobytej przez nich wiedzy, włożonej pracy i przemyślenia. A więc nawet ewentualny zarzut co do obniżenia poziomu prac konkursowych odpada, wręcz przeciwnie — wszystko przemawia za tem, że ten poziom podniósłby się wydatnie, obniżyłyby się tylko nagrody, wzamian stałyby się częstsze dla poszczególnych konkurentów.

W praktyce, jeżeli suma, przeznaczona na nagrody, jest np. 40.000 przy średnim konkursie, ilość prac nadesłanych około 40, w tem połowa, t. j. 20 stoi „na poziomie" oraz jedna nadaje się na I nagr. zł. 10.000, reszta zostaje premjowana à zł. 1500, to przy kosztach opracowania projektu konkursowego zł. 500 (100 ewent. podróże, 100 kupno dzieł i t. d.; 50 materjały, 50 prace introlig., 200 pomoc kreślarska) pozostaje dla konkurenta zł. 1000 jako premja dość znaczna i dająca pewną materjalną i moralną satysfakcję.

Na dobro zaś ogółu należałoby niewątpliwie zapisać wzrost zaufania do sprawiedliwości i bezstronności, a zatem także—co najważniejsze — celowości konkursów.

Inż.-arch. Jan K. Wawelberg.

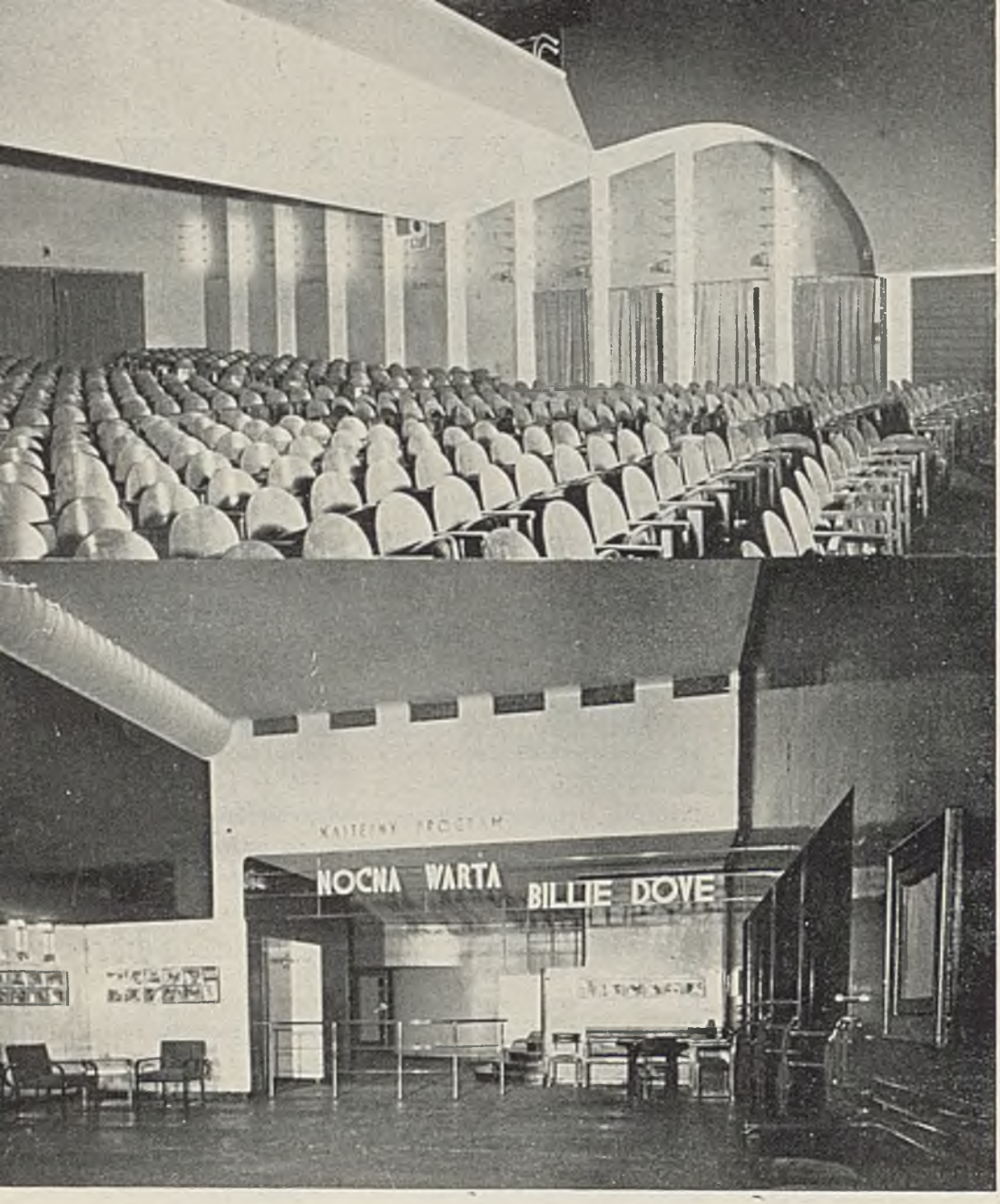

Widownia

Poczekalnia

1 — 8. Arch.: Jerzy Sosnkowski i Juljusz Żórawski (Warszawa). Kino „Atlantic" przy ulicy Chmielnej w Warszawie

Budowę wyk. f. „T. Czosnowski" (Warszawa). Ogrzewanie parowe kombinowane z ogrzew. normalnem parowem, urządzenie wentylacji mechanicznej, kanalizację i wodociągi wyk. f. „Wisła" (Warszawa). Instalację oświetleniową wykonała f. „Bezet" (Warszawa).

O JEDNYM Z NOWYCH KINEMATOGRAFÓW WARSZAWSKICH

Kino, to czynnik, wywierający dziś wielki wpływ nietylko na sposób myślenia społeczeństwa i upodobania estetyczne szerszego ogółu, ale i w znacznym stopniu oddziałujący na wygląd miast i na charakter zewnętrzny poszczególnych ulic.

Gdy wybudowane zostanie albo przerobione kino w pewnej części miasta, natychmiast wszystkie sąsiadujące z niem wywieszki uliczne, wnętrza kramów z wodą sodową i szyldy wymalowane zostają na te same kolory, otrzymują takie same napisy, jak w kinie i w podobny sposób zostają oświetlone. Kino promieniuje na otoczenie i nadaje mu wyraz. Zadaniem architektów jest, by promieniowało właściwie i stało się czynnikiem dodatnim w tak zapuszczonej dzisiaj i odłogiem wciąż jeszcze u nas stojącej dziedzinie nowoczesnego wyglądu miast.

Wykończono niedawno w Warszawie przy ulicy Chmielnej ukryte w jednem z podwórz kino „Atlantic", projektowane przez architektów Jerzego Sosnkowskiego i Juljusza Żórawskiego. Wnętrze tego kina śmiało może uchodzić za dodatni przykład dzisiejszej nowej, „warszawskiej" szkoły w architekturze.

Przed wybudowaniem Atlantic'u robiono szereg podobnych prób mniej udanych, budowano jednak przeważnie ohydy w rodzaju kina „Hollywood", lub innych jeszcze gorszych lokali na peryferjach. Wyjątek stanowią doskonale przerobione schody w „Stylowym", które są w tym wypadku naprawdę kinowo — „stylowe" o właściwym charakterze i wyrazie. Szkoda, że są mało widoczne i że stanowią tylko drobny motyw sam dla siebie.

Będąc w Atlantic'u, odrazu czuje się, że to nie teatr, nie sala koncertowa, nie operetka, a kino — prawdziwe kino, przybytek filmu i głośnika.

Wszystko jest pod kątem widzenia kinematografji projektowane i wykonane i na tem polega prawdziwa wartość tego gmachu. Dziesiąta muza jest sztuką nową, można nie mieć w stosunku do niej żadnych skrupułów, dyktowanych koniecznoscią zachowania tradycji, dzięki temu jest ona najlepszą klientką nowoczesnego architekta, a kinematograf jest ideałem nowoczesnego tematu do projektowania.

W westibulu kina gromadzi się publiczność, mająca wkrótce oglądać film. Powinien być więc pewną przejściową przestrzenią między zgiełkiem ulicy a czarem ekranu. Westibul Atlantic'u spełnia doskonale to zadanie. Wzrok oczekujących przyjemnie spoczywa na wielkich kolorowych i szarych płaszczyznach ścian, ożywionych efektownie zaprojektowanem oświetleniem (zwłaszcza lampy z lewej strony pod sufitem). Efekty te byłyby niewątpliwie jeszcze lepsze, gdyby zastosowano na przemian ściany lakierowane z matowemi, błysk lakieru kontrastowałby mocniej. Dyskretnie umieszczone fotele i bufet podkreślają wysokość westibulu i dodają mu „powietrza". Przyjemna w kształcie część kasowa jest ciasna i przykro podkreślona niespodziewanie jasną płaszczyzną ściany. Za to jednak umiejętnie zastosowano, stary zresztą, motyw schodzenia w dół z tej części do westibulu, co go bardziej uwydatnia. Doskonałe są wejścia na widownię. Ukośnie postawione słupy skierowują odrazu uwagę wchodzących we właściwą stronę widowni. Widownia jest natomiast kolorystycznie gorsza od westibulu, może przez za szablonowo w materjale i kolorze ujęte rzędy foteli, albo przez to, że wchodząc z iluminowanego westibulu, ma się prawo oczekiwać jeszcze bogatszej sali, dosyć, że całość widowni robi wrażenie bezbarwnej matowości. Ujęcie ekranu w poziome, dobrze oświetlone płaszczyzny głośników podkreśla go w sposób wyraźny.

Trochę przypadkowe w linji dwa boczne łuki podschodowe i odstające zęby ścian silnie ujmują wnętrze i zdają się skupiać uwagę widza w kierunku ekranu. Mniej przyjemna jest dalsza część widowni, przytłoczona nadwieszoną galerją. Wydaje nam się, że byłoby lepiej, gdyby nagle wznoszący się jej przekrój był od dołu poziomo zamaskowany.

Sama galerja jest bardzo udana. Dobre są prowadzące do niej schody i przyjemny w proporcji podest-poczekalnia. Miejsca na galerji w Atlantic'u mają tę zaletę, że ekran widać z nich na wysokości linji wzroku i unika się przez to koniecznego w innych kinach warszawskich przykrego zadzierania głowy do góry. Spokojny, ciepły w tonie strop w czerwoną kratę na surowym celotexie jest dobrym odpoczynkiem podczas przerw dla zmęczonego wzroku.

Oczywiście, że Atlantic ma też i wady. Przedewszystkiem za wązkie i nieprzyjemnie umieszczone jest wejście i za mała część kasowa, o której już była mowa wyżej. Tłumaczymy to szczupłością miejsca, bo i tak trudno sobie wyobrazić, jak tak wielkie kino zdołano wtłoczyć w podwórze kamienicy. Wykończenie i szczegóły są staranne. Części metalowe celowo i ładnie pomyślane. Lampy ścienne, dobre na widowni, powtarzają się niepotrzebnie w westibulu. Brak jest pewnych drobiazgów, jak np. poręczy bocznej na galerji przy dziś już zupełnie odrapanej ścianie. Szczegółowe i interesujące uwagi techniczne, dotyczące samej budowy i skreślone przez autora, znajdziemy na innem miejscu niniejszego zeszytu **Architektury i Budownictwa.**

Lepszego kina od Atlantic'u obecnie w Warszawie niema — nie wątpimy jednak, że następne, które powstaną, zaprojektowane z oparciem o coraz większe doświadczenie, będą już bez zarzutu.

Kino w budowie.

Stemplowanie oficyny.

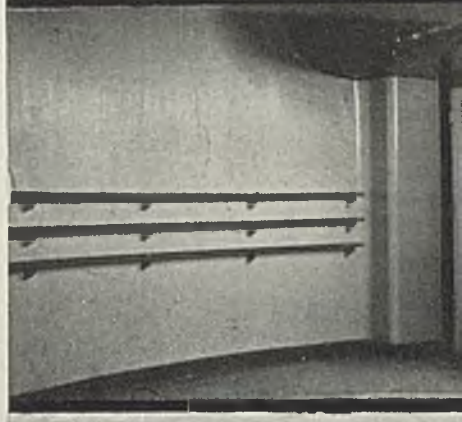

Wejście.

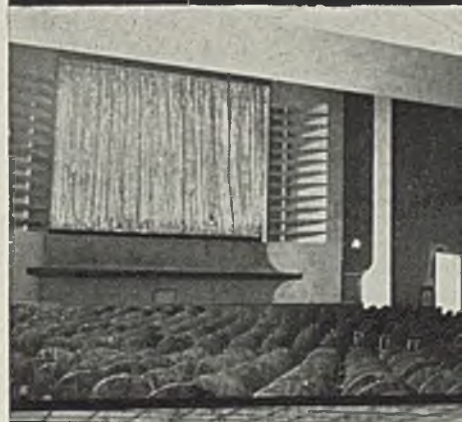

Parter.

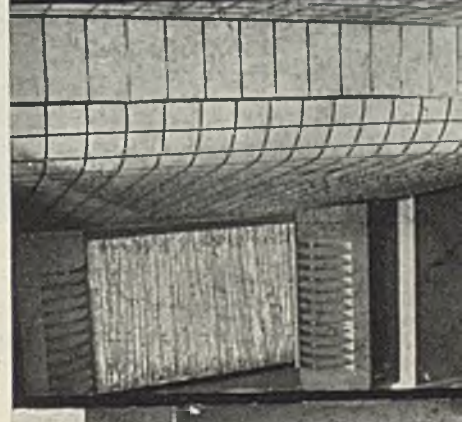

Widok z balkonu.

Wyjście.

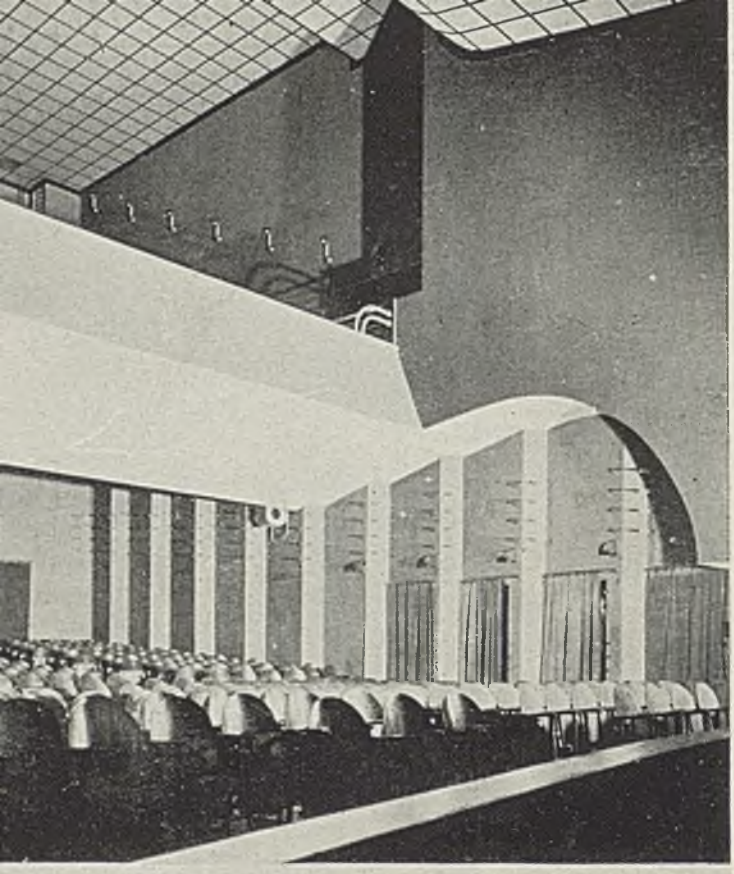

Widownia.

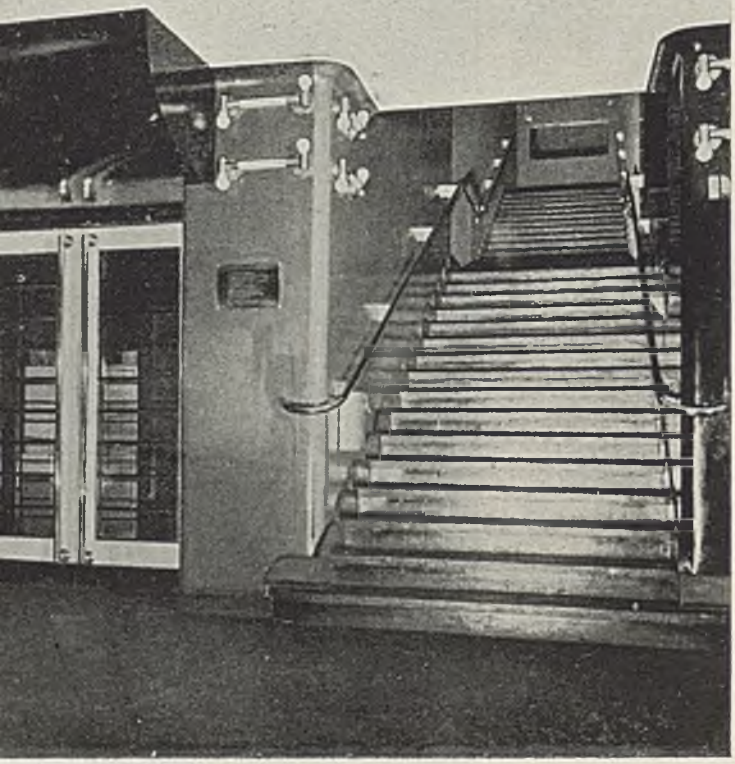

Wejście i schody na balkon.

9 — 10. Arch.: Jerzy Sosnkowski i Juljusz Żórawski (Warszawa). Kino „Atlantic" w Warszawie.

Odkryje się może wreszcie też dziedzina, która u nas jest jeszcze dziś zupełnie „tabula rasa", mianowicie wygląd zewnętrzny — elewacja kina. Na to trzeba jednak móc wyjść z zamkniętej przestrzeni warszawskiego podwórka.

Publiczność, która początkowo była „nowością" Atlantic'u zaskoczona, teraz coraz chętniej do niego uczęszcza i coraz więcej słyszy się pochwał i czyta ich w prasie codziennej, nastrajającej się wszak wyłącznie do gustu publiczności. A to dobry znak i rokujący jak najlepsze horoskopy na przyszłość.

St. Marzyński.

UWAGI TECHNICZNE.

Rozpiętość balkonu w „Atlanticu" wynosi 18 mtr. Balkon spoczywa na dziewięciu belkach kratowych o wysokości 110 cm każda. Belki spoczywają na najszerszych miejscach zębów, widocznych w sali parterowej. Schody z balkonu podwieszone są w dwóch punktach każde u wiązarów dachowych. Konstrukcja ta okazała się ekonomiczniejszą, niż krokszty ny.

Początkowo kino miało być nieme, dopiero po ułożeniu balkonu zdecydowano się na ustawienie aparatury Western Electric, która wymagała głębokości 185 cm za ekranem na umieszczenie dwóch głośników. Ze względu na gotową konstrukcję balkonu musiano obniżyć tył sali o 95 cm, a ekran podnieść do góry o 105 cm i przybliżyć go do pierwszego rzędu krzeseł o 200 cm. Wpłynęło to ujemnie na widzialność obrazu z pierwszych paru rzędów, gdyż ekran znajduje się dziś za wysoko i skrót jego jest dla najbliższego miejsca o wiele większy od dopuszczalnej $^1/_5$-tej.

Konstrukcja sufitu również uległa zmianie. Na szkielecie drewnianym z desek na kant przybito Celotex, dzieląc płyty na kwadraty o boku 60 cm a nie 40, jak tego wymagało przedstawicielstwo Celotexu w Polsce. Mimo tego odchylenia, Celotex nie wygiął się po całym sezonie funkcjonowania gmachu i zachował w zupełności równą powierzchnię. Szwy i linje gwoździ przykryto listwą lakierowaną, gdyż mimo wysiłków nie udało się tak równo ułożyć arkuszy na przestrzeni 500 m², by to nie było rażące.

Kabina, składająca się z trzech pomieszczeń, a więc operatorni, pokoiku na baterje i pomieszczenia dla aparatu non-sinchronus z otworem na salę, stoi na sąsiednim domu i oddzielona jest od sali murem 41 cm, czem można tłomaczyć zupełną niesłyszalność na sali aparatów z kabiny i głośnika kontrolnego.

Firma Western-Electric, dyktując minimalne wymiary kabiny, jakoteż podając odległości od ścian do aparatów, nie bierze w rachubę urządzeń innych, które się w kabinie znajdować muszą, tak, że wymiary, podawane przez Western-Electric, są stanowczo niedostateczne. O ile firma, instalująca aparaturę dźwiękową, obejmuje kabinę, architekt winien bezwarunkowo wyznaczyć firmie miejsca na poszczególne części aparatury dźwiękowej, na tablice, stół do przewijania taśmy oraz pudła z filmem, gdyż nie uczyniwszy tego, narazi się z pewnością na to, iż zapomniano o przewijaczce, lub brakuje miejsca na tablice rozdzielnicze, i odpowiedzialność za te niedopatrzenia spadnie na architekta.

Przetwornica do aparatów dźwiękowych wydaje niemiły szum, a że musi się znajdować w pobliżu kabiny, powinna być o ile możności izolowana od ścian, stać na belkach drewnianych na gumie i wojłoku. W „Atlanticu" przetwornica tak izolowana stoi na belkach stropowych bezpośrednio nad mieszkaniem prywatnem i nie zakłóca spokoju mieszkańcom. Rtęciowe

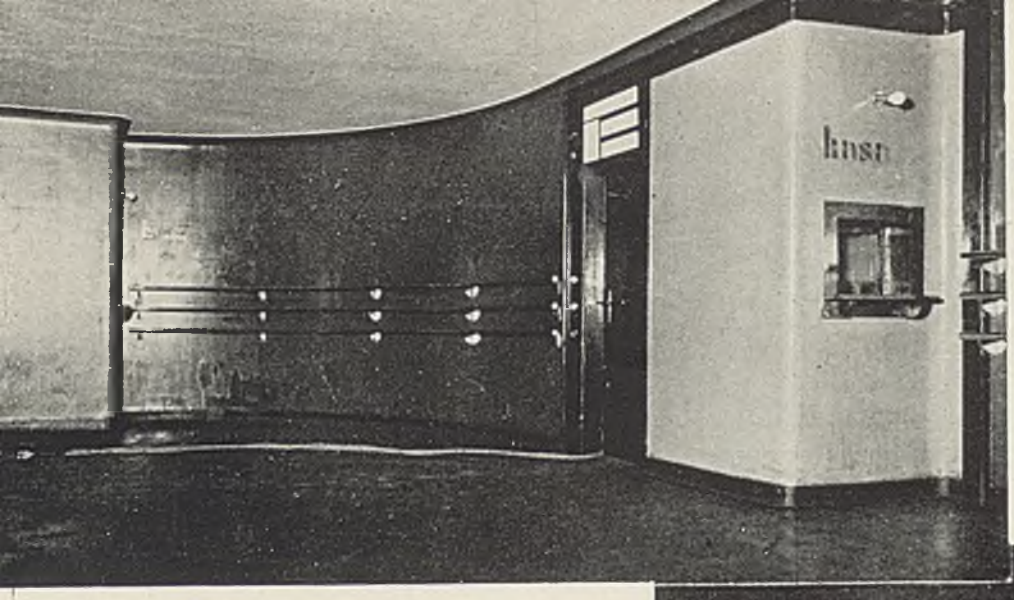

Budowę wyk. f. „Tadeusz Czosnowski" (Warszawa). Ogrzewanie paropowietrzne kombinowane z ogrzew. normalnem parowem, urządzenie wentylacji mechanicznej, kanalizację i wodociągi wyk. f. „Wisła" (Warszawa). Instalację oświetleniową wyk. f. „Bezet" (Warszawa).

Foyer kasowe.

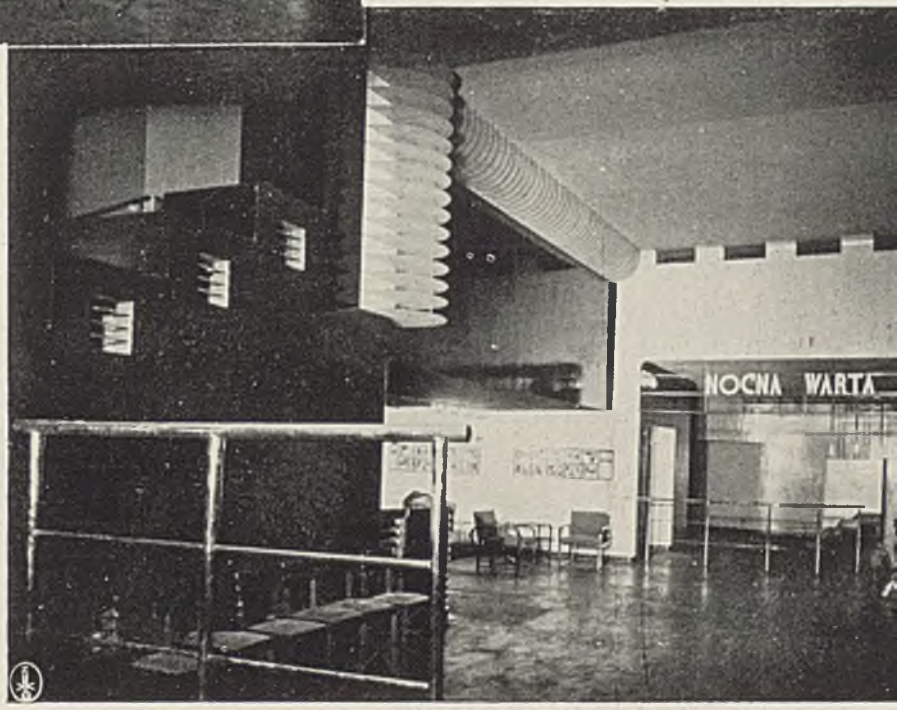

Poczekalnia.

11 — 12.
Arch.: Jerzy Sosnkowski i Juljusz Żórawski (Warszawa.) Kino „Atlantic" w Warszawie.

bezszumne przetwornice są dla dźwiękowych kin nieodpowiednie.

Różnica wysokości między poszczególnymi rzędami krzeseł, mierzona od prostej łączącej spód ekranu z okiem widza w kierunku prostopadłym od tej prostej wynosi 10 cm. Efekt tej cyfry ocenić można tylko na balkonie. Parter ze względu na pośpiech został wykonany ze znacznemi odchyleniami od projektu, tak, że niektóre rzędy mają większą różnicę wysokości, inne zaś znacznie mniejszą.

Czynnikiem, regulującym słyszalność na sali, jest sufit celotexowy. Pomiary rewerberacji wykazały: przed balkonem, obok ekranu i na balkonie, a więc bezpośrednio pod celotexem przy pustej sali długość trwania podźwięku około 2 sek. Pod balkonem w tych samych warunkach około 2'3 sek. Siła dźwięku jest równomierna na balkonie. Na parterze wykazuje słabą różnicę między pierwszymi rzędami przed ekranem a ostatnimi pod balkonem na korzyść tych ostatnich. Powyższe niedomaganie usunąć można, kierując jeden z głośników ku dołowi.

Wentylacja sali obliczona jest na 20 m^3 powietrza na godzinę i człowieka. Powietrze świeże ogrzane dostarczane jest mechanicznie do sali przy ekranie na dole dwoma otworami i wchodzi na salę z szybkością kilkudziesięciu centymetrów na sekundę. Wyciągi, znajdujące się na górze nad balkonem, są naturalne. Przy niepełnej sali wystarcza ciąg naturalny, lub pół na pół z napędem mechanicznym.

Sala ogrzana jest przez jedną dużą nagrzewnicę płycinową na 150.000 ciepłostek i dwie cyrkulacyjne na sali po 25,000 ciepłostek każda. Te ostatnie służą tylko do nagrzania sali przed rozpoczęciem widowiska.

Kinotea.r wybudowała Firma T. Czosnowski i S-ka. Trudne i skomplikowane roboty, jak stemplowanie czteropiętrowych oficyn, które parę dni stały tylko na drzewie i podmurowywanie fundamentów, przeprowadzone zostały bez zarzutu. Ciasnotę i brak dostępu pokonała sprężysta organizacja firmy. Instalację elektryczną wykonała firma „Bezet", nietylko nie będąc przeszkodą dla innych robót, ale pomocą, co dla firmy instalacyjnej winno być maksymalną pochwałą. Kanalizacje, wodociągi, centralne ogrzewanie i wentylację wykonała firma „Wisła" inż. Strasburger i Saski.

Juljusz Żórawski.

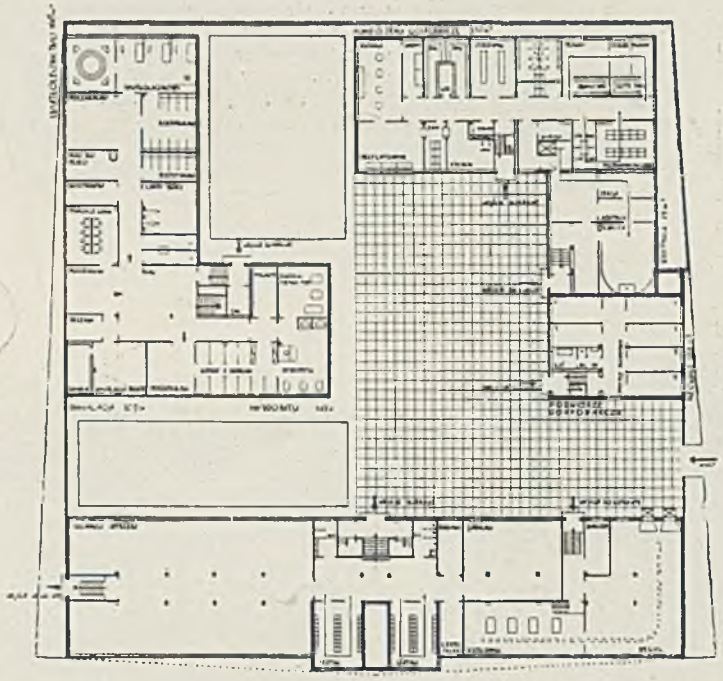

I piętro

Sytuacja

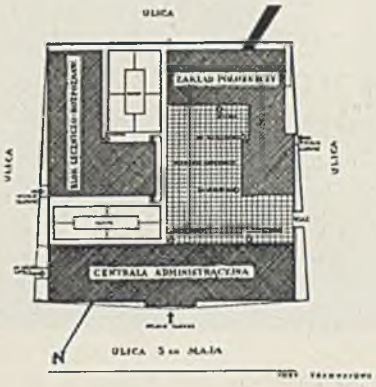

1 : 800

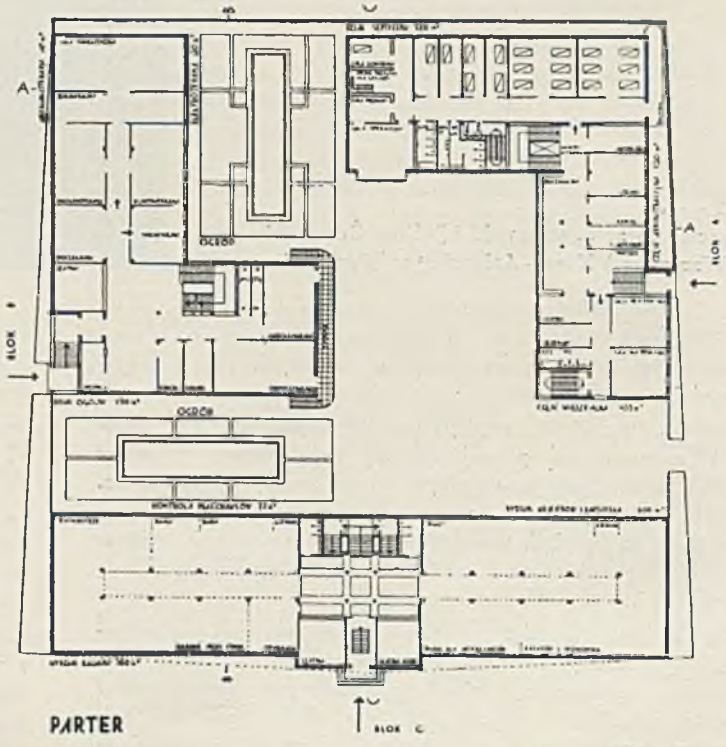

1— 4. Arch.: Jerzy Gelbard, Grzegorz Sigalin, Roman Sigalin i Witold Woyniewicz (Warszawa). Projekt konkursowy Nr. 14 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda I.

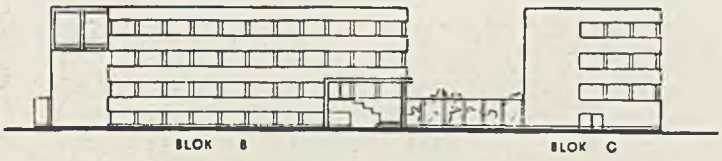

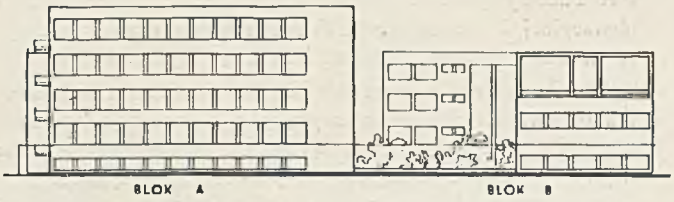

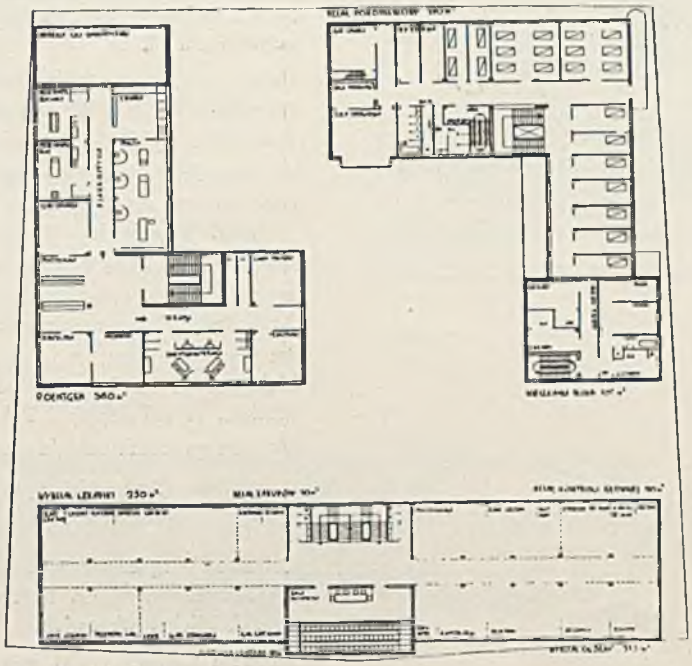

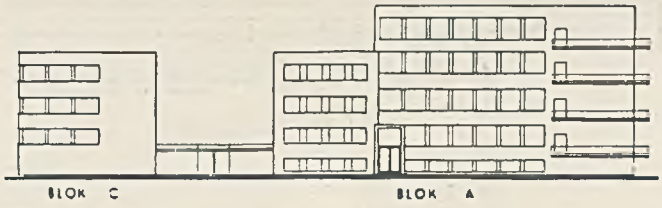

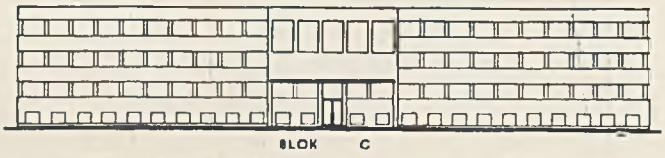

1 : 800

5 — 9. Arch.: Jerzy Gelbard, Grzegorz Sigalin, Roman Sigalin i Witold Woyniewicz (Warszawa). Projekt konkursowy Nr. 14 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda I.

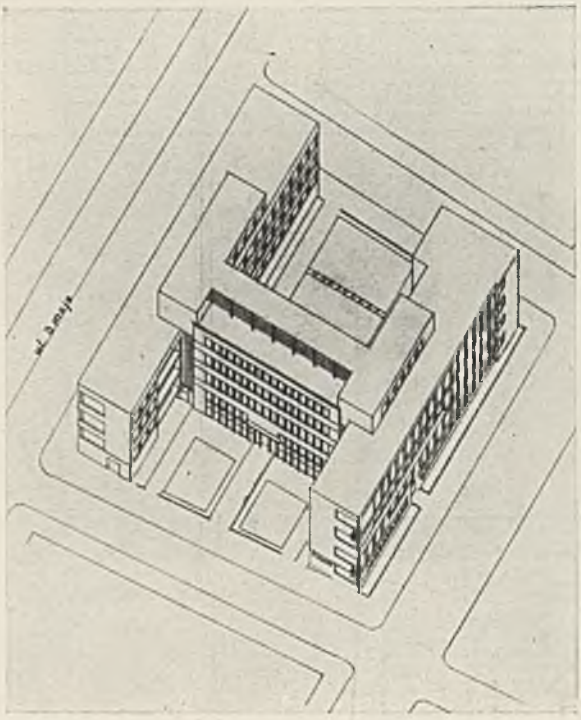

Izometrja.

I piętro. 1 : 800.

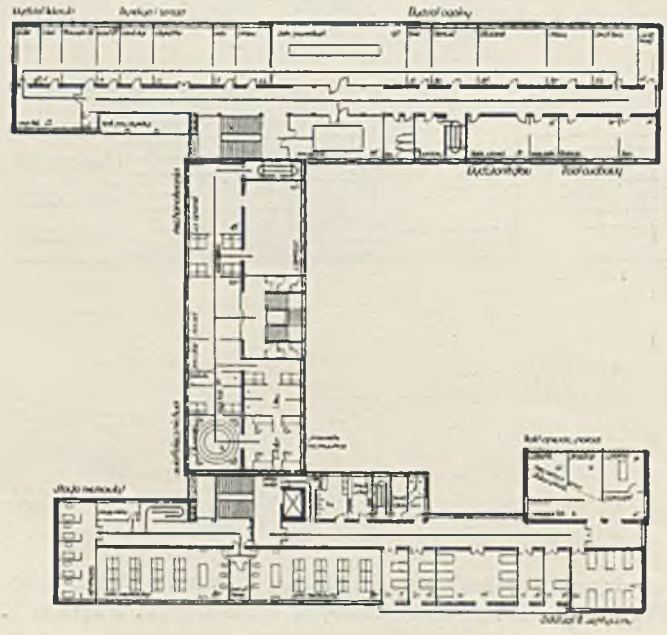

KONKURS NA PROJEKT GMACHU KASY CHORYCH W SOSNOWCU.

Protokół tymczasowy z wyniku Sądu Konkursowego na projekt budowy gmachu Zakładu Położniczego, Centrali Administracyjnej i Centralnego Zakładu rozpoznawczo-leczniczego P. K. Ch. w Sosnowcu, dn. 22 i 23 maja 1930 r.

Sąd konkursowy w pełnym składzie, po ostatecznem rozpatrzeniu projektów, zakwalifikowanych jako I. kategorja, a mianowicie NN; 4, 11, 13, 14, 22, 25, 28, 33, 38, dokonał rozdziału nagród w głosowaniu tajnem z wynikiem następującym:

I. nagrodę otrzymał projekt Nr. 14 większością 8 głosów na 9.

II. nagrodę otrzymał projekt Nr. 38 większością 6 głosów na 9.

III. nagrodę otrzymał projekt Nr. 33 większością 5 głosów na 9.

Przy drugiem głosowaniu ten ostatni pomiędzy N. 11 a 33 po odpadnięciu N. 22.

Zakupy przyznano projektom N. 22 ośmioma głosami i N. 11 pięcioma głosami przy odpadnięciu N. 28.

Zaszczytne wyróżnienie przyznano NN. 4, 13, 25 i 28.

Po otwarciu kopert stwierdzono, że: autorami projektu N. 14, nagrodzonego nagrodą I, są: pp. Jerzy Gelbard, G. R. Sigalin i Witold Woyniewicz, Warszawa, ul. Złota 36 m. 16.

Autorami projektu N. 38, nagrodzonego nagrodą II, są: inż. arch. J. Dobrzyńska i inż. arch. Zygmunt Łoboda, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 79 tel. 53-51.

Autorami projektu N. 33, nagrodzonego nagrodą III, są: p. p. Maksymiljan Goldberg i Hipolit Rutkowski, Warszawa, Nowogrodzka 18 tel. 223-07 i Polna 52.

Na tem protokół zakończono i podpisano.

Przewodn. sądu Lech Niemojewski.

Sekretarz sądu (—) dr. Ryder.

Członkowie sądu: dr. Kłuszyński, dr. Kunicki, inż. Telatycki, W. Krzyżanowski, dr. Dziewulski, M. Szabuniewicz, inż. Zarzycki, Michał Wąsowicz.

Pierwsza nagroda została przeznaczona do wykonania.

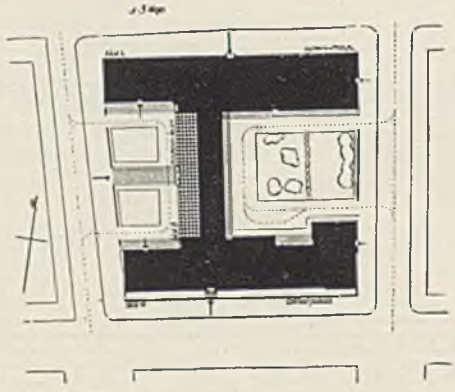

10 — 12. Arch. Jadwiga Dobrzyńska i Zygmunt Łoboda (Warszawa). Projekt konkursowy Nr. 38 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda II.

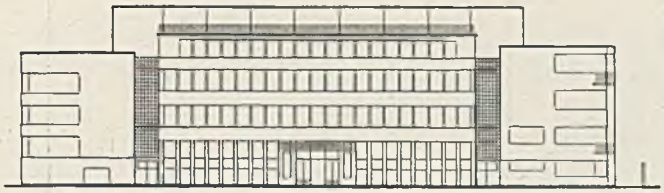

Rzut parteru.

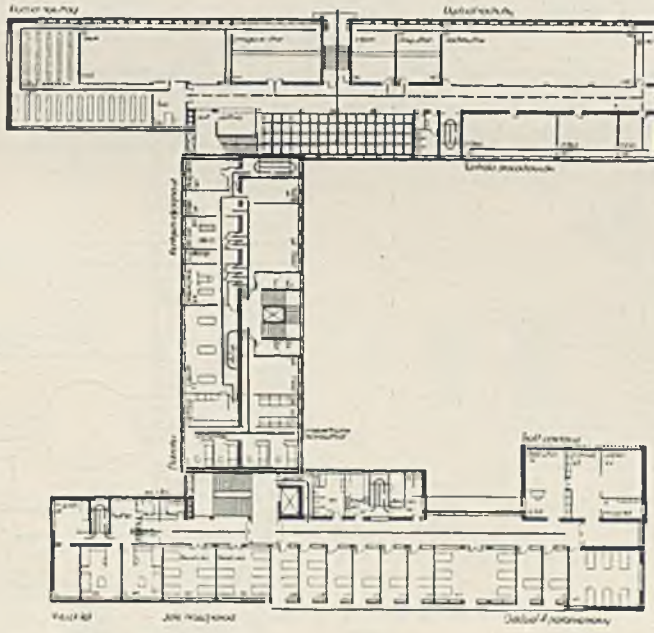

Rzut i elewacje
w skali 1 : 800.

13 — 16. Arch.: Jadwiga Dobrzyńska i Zygmunt Łoboda (Warszawa). Projekt konkursowy Nr. 38 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda II.

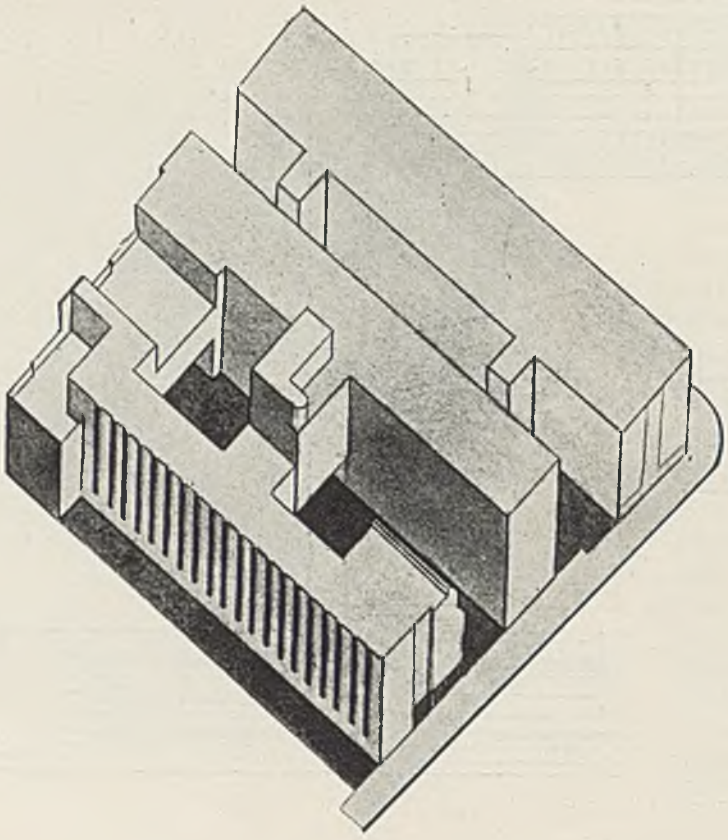

Izometrja

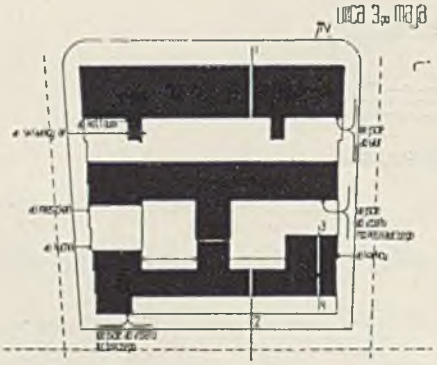

Sytuacja

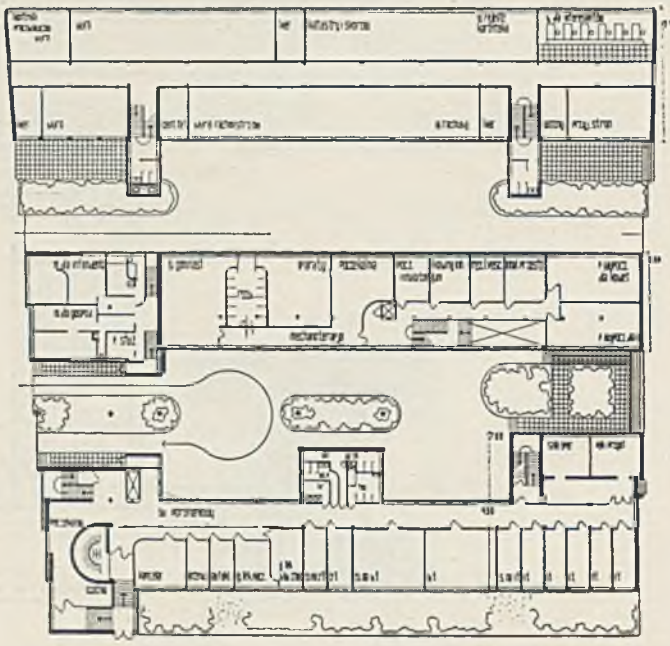

Rzut parteru
1 : 800.

17—19. Arch.: Maksymiljan Goldberg i Hipolit Rutkowski (Warszawa). Projekt konkursowy Nr. 33 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda III.

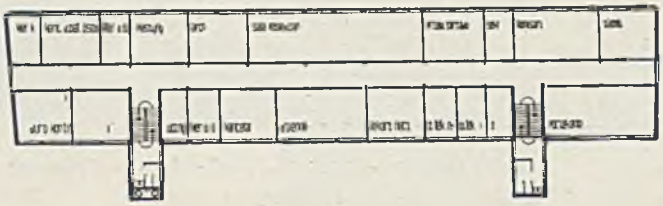

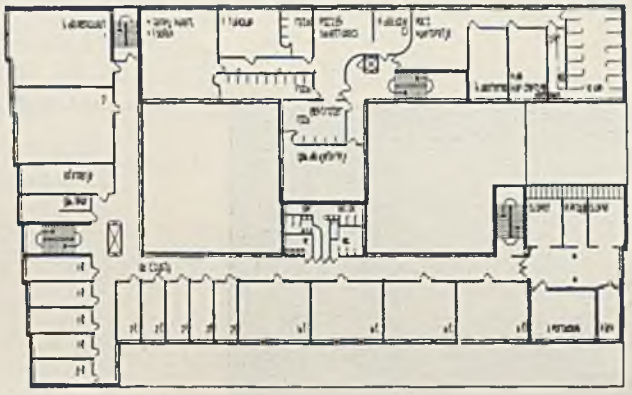

Rzut I piętra.

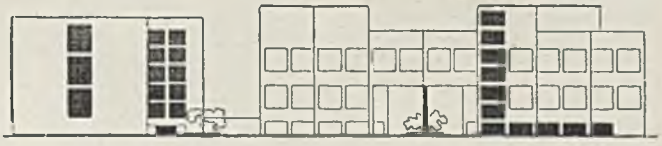

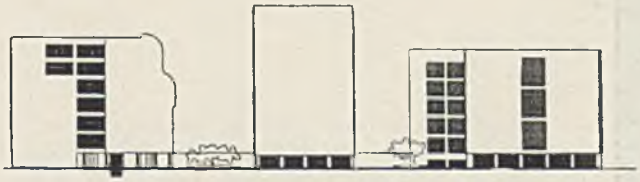

Rzut i elewacje w skali 1:800.

20 — 23. Arch.: Maksymiljan Goldberg i Hipolit Rutkowski (Warszawa). Projekt konkursowy Nr. 33 gmachu Kasy Chorych w Sosnowcu. Nagroda III.

Henryk Czerny (W-wa). Gablota Monopolu Zapałczanego.

Zygmunt Grabowski (W-wa). Gablota Państw. Monopolu Spirytusowego

Zygmunt Grabowski (W-wa). Gablota Państw. Monopolu Solnego.

Gabloty wyk. f. F. Biernatowicz i E. Haspert w Warszawie.

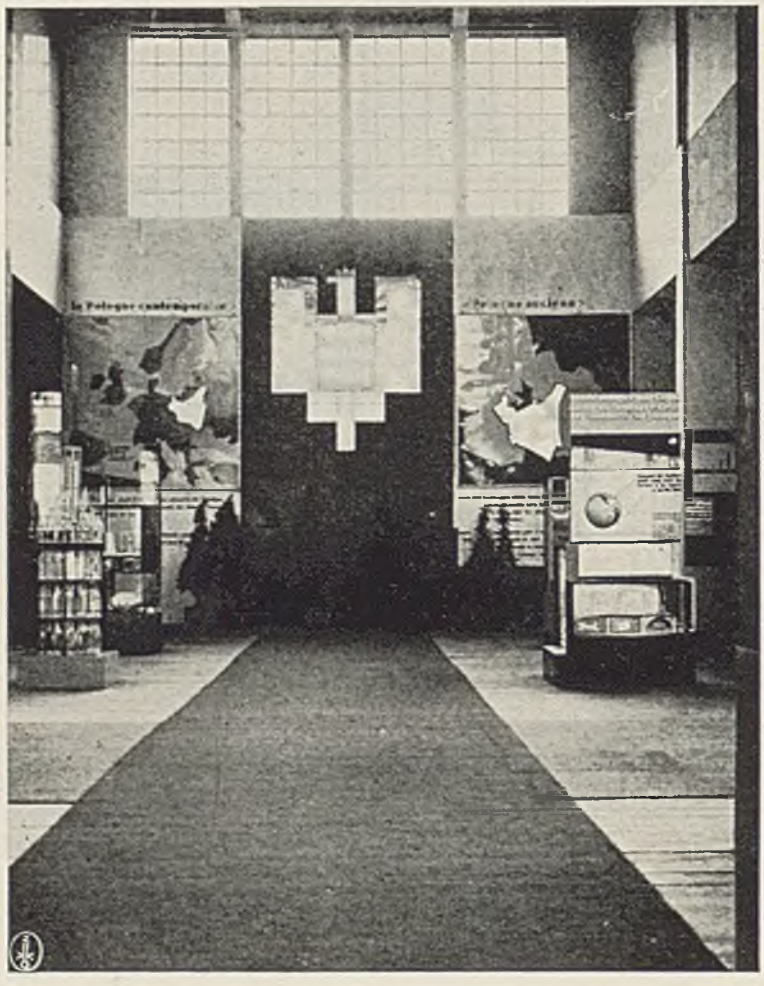

1 — 4.
Arch. Jerzy Müller (Poznań). Pawilon Polski na Międzynarodowej Wystawie w Liège w 1930 r.

Dział Rządowy.
Gabloty wg. proj. Henryka Czernego i Zygm. Grabowskiego

DZIAŁ POLSKI NA WYSTAWIE W LIÈGE

Reprodukujemy w zeszycie niniejszym kilka stoisk Polskich Monopoli Państwowych i przemysłowych w Pawilonie Polskim na wystawie w Liège, projektu pp. H. Czernego i Z. Grabowskiego.

Łatwo je w ten sposób porównać z szeregiem innych wnętrz, które znajdziemy w tymże numerze.

Stoiska te wykonali autorzy z dużem zrozumieniem rzeczy i wyczuciem artystycznem. Wprawdzie eksponaty mają sporo analogji w stosunku do zeszłorocznych na P. W. K., ale to należy zapisać raczej jako zasługę projektujących, że umieli wykorzystać doświadczenie, nabyte w Poznaniu i nadać całości pewną manierę, która może i w przyszłości charakteryzować wszelkie polskie stoiska na wystawach międzynarodowych.

Zbyt podobne są również wszystkie napisy do napisów na P. W. K., zbyt podobnie ujęte tablice statystyczne do tablic, projektowanych w roku zeszłym przez grupę Praesens, ale dla kogoś oglądającego je po raz pierwszy, są ciekawe i pełne świeżości. Dobre są pojedyńcze sztuki mebli, szczególnie fotele.

Autorem pawilonu jest arch. Jerzy Müller.

S. M.

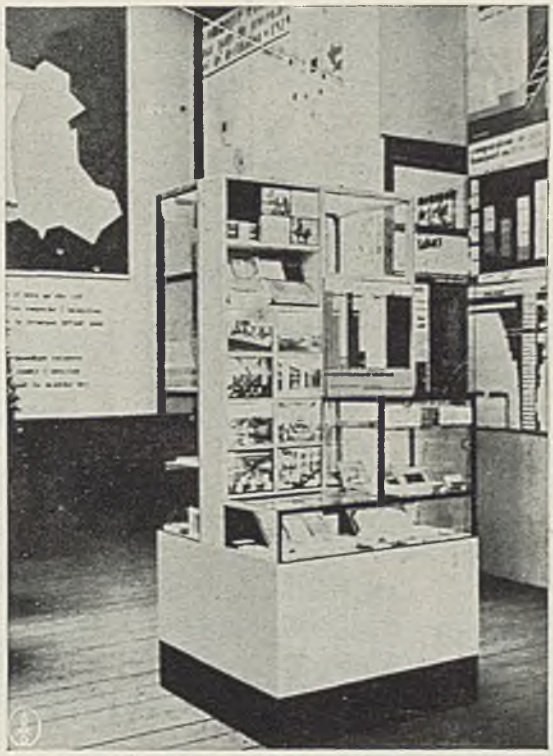

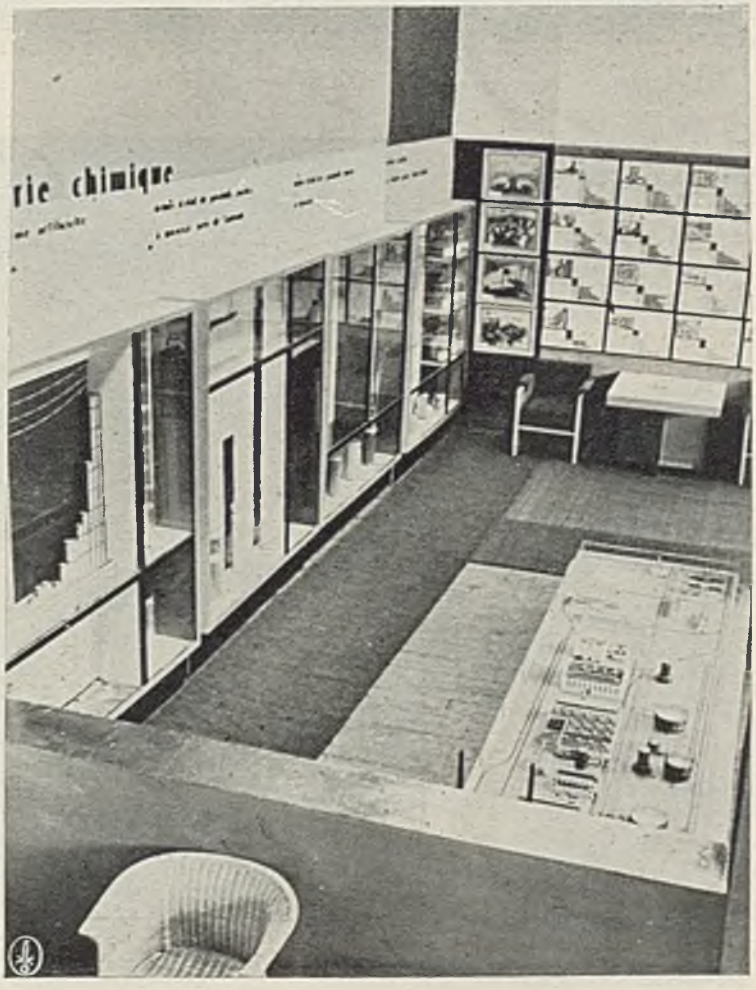

5 — 6. Arch. Jerzy Müller (Warszawa). Pawilon Polski na Międzynarodowej Wystawie w Liège w 1930 r. U góry Zygmunt Grabowski: gablota Państwowego Monopolu Tytuniowego. U dołu Henryk Czerny (Warszawa): stoisko Związku Przemysłu Chemicznego.

Gablotki wyk. f. F. Biernatowicz i E. Haspert w Warszawie.

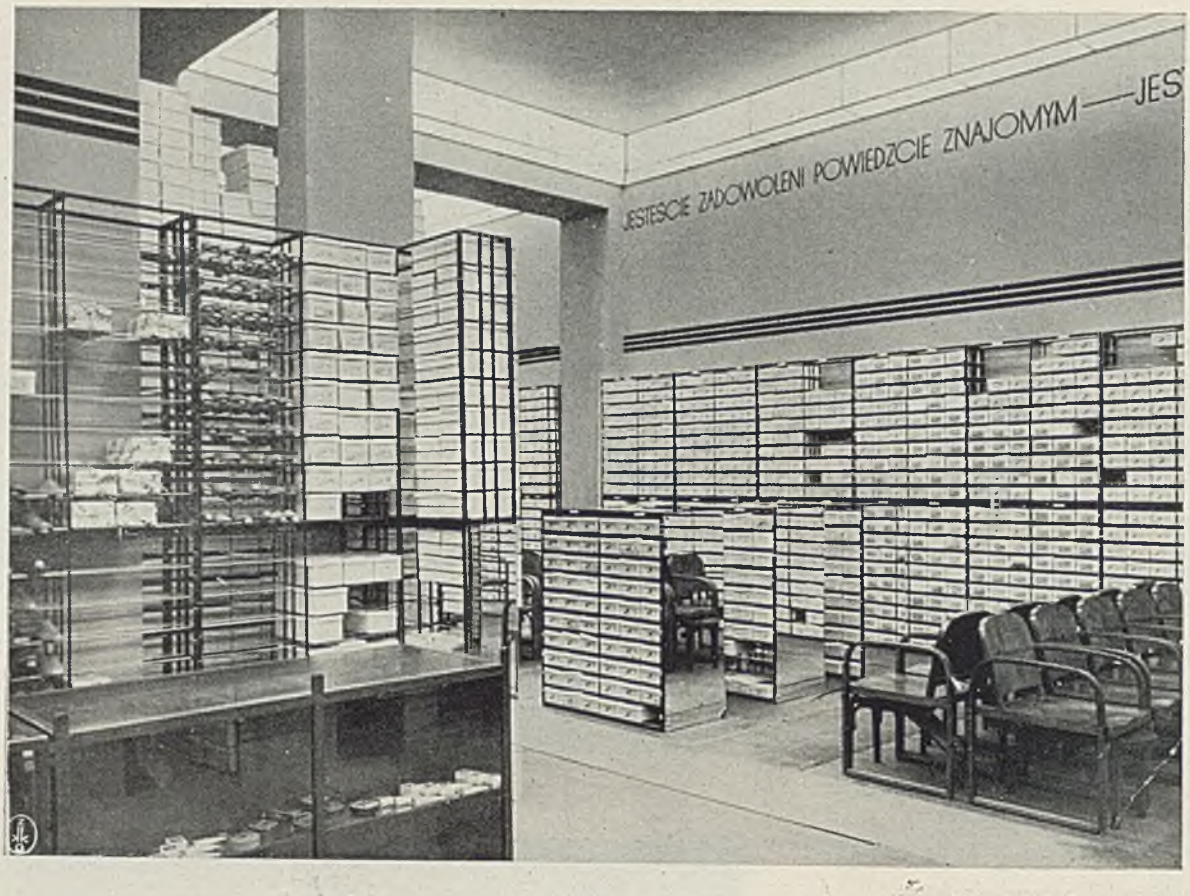

Szyld z białego szkła, litery mosiężne patynowane, słupy lakierowane na kolor czerwony.

1—2. Arch. Edward Seydenbeutel (W-wa). Magazyn firmy „Bata" przy ul. Marszałkowskiej w Warszawie.

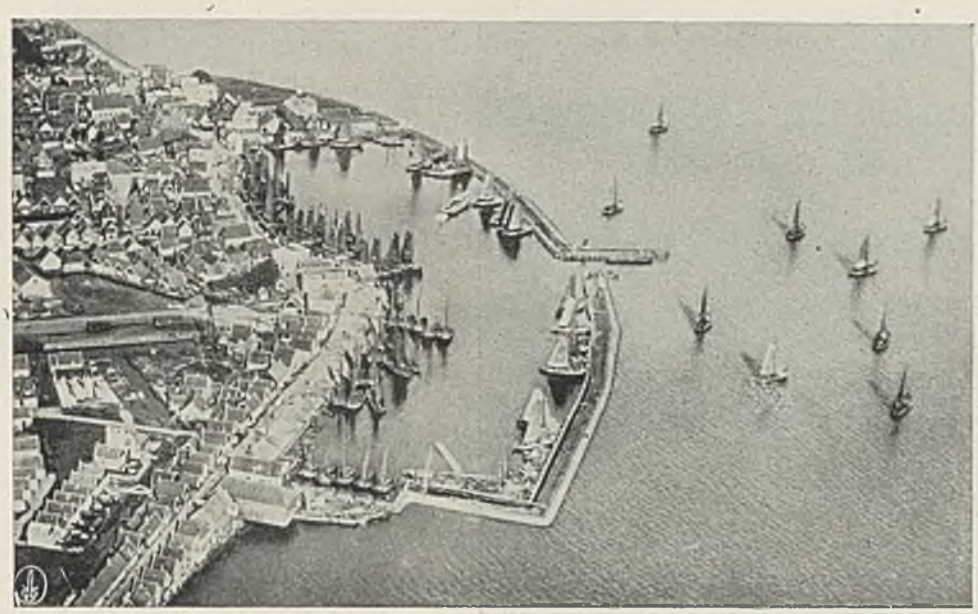

1, 2. Volendam.

WSPÓŁCZESNA ARCHITEKTURA HOLENDERSKA

P. M. LUBIŃSKI

(Korespondencja specjalna dla red. *Architektury i Budownictwa*).

IX. WNĘTRZA.

Volendam. Maleńkie miasteczko, a raczej wieś rybacka nad Zuiderzee. (rys. 1).

W przystani pełnej łodzi o czarnych żaglach i zapachu smoły kręci się garstka dzieciaków w strojach ściśle według miejscowych przepisów mody skrojonych. (rys. 2).

Z pomocą aparatu fotograficznego zawarta przyjaźń kończy się wspólną przechadzką po uliczkach mieściny.

Saboty stukają o gładką powierzchnię klinkerowej uliczki, która biegnie między szeregami małych drewnianych domków.

Dzieci ciągną do wnętrza. Wchodzę przez drzwi o poziomym podziale w połowie.

W sieni cały rząd drewniaków. T. zw. klump'y zwyczaj każe zostawiać u wejścia.

Izba mieszkalna. Rozglądam się i oczom własnym nie wierzę. Co za architekt, jaki modernista projektował to wnętrze?

Meble proste, celowe, żadnych zbytecznych ozdób, ściany malowane olejno lub lakierowane na kolory wesołe, czyste.

A więc ściana żółta, ściana niebieska, drzwi czarne.

Zewnątrz domek pomalowany na czarno lub niebiesko, ramy okienne i spoiny na biało.

Albo cały dom czarny, a okna i drzwi jasno cynobrowe.

Przypominają mi się wnętrza nowoczesnej Holandji, wnętrza projektowane przez fachowców, przez współczesnych artystów.

I dopiero tutaj, w tym drewnianym domku rybaka z Volen-

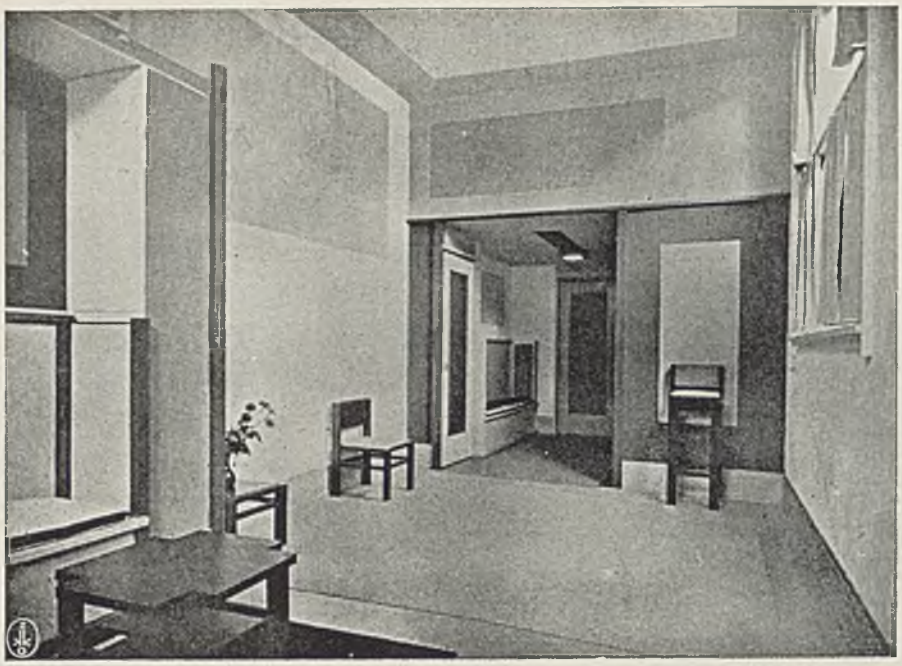

3. Arch. J. Wils. Atelier. (1920 r.)

4. Arch. W. M. Dudok.
Klatka schodowa szkoły w Hilversum (1925 r.).

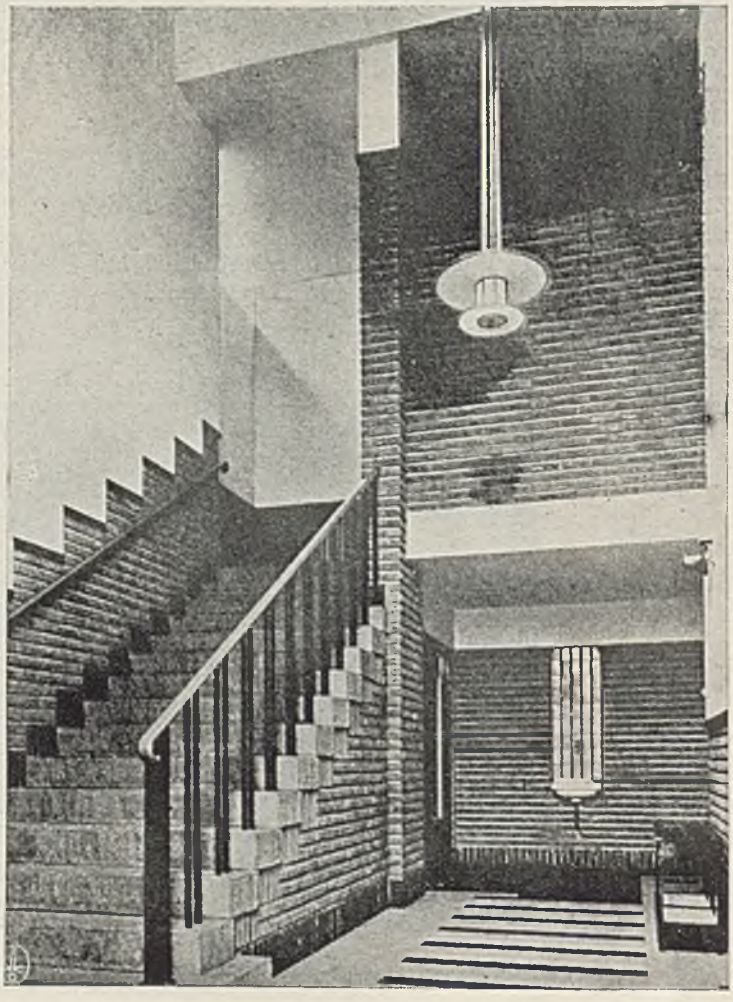

dam czy Marken rozumiem, skąd nowi twórcy czerpali świeżość swych pomysłów, barw i formy.
Daleki jestem od twierdzenia, że współczesne wnętrza holenderskie naśladują tylko izby rybackie, ale wydaje mi się, że podobieństwo jest częstokroć tak uderzające, że wymieniając nazwiska najbardziej twórczych dekoratorów Holandji nie należy pominąć i tych prostaków z nad morza, którzy tworząc te doskonałe często wnętrza na nikim się nie wzorują; idą tylko za głosem potrzeby, prostoty i instynktownego wyczucia piękna.
Wracamy do Amsterdamu.
Tu na przełomie wieku XIX i XX narodził się kierunek zwany szkołą amsterdamską.
Architektura owych czasów dała w tym samym duchu wnętrza. Zarówno domy jak i meble z owej epoki nadają niektórym częściom A'damu nader swoisty charakter.
W czasie gdy H. P. Berlage budował swoją giełdę, dekoratorzy w poszukiwaniu nowego ornamentu zwrócili oczy na kolonje. Indje Holenderskie i przedewszystkiem Jawa stały się głównymi dostawcami form, form zawikłanych, oryginalnych, dziwacznych. (De Klerk, Kramer.)
Zalew mebli, tkanin, lamp itd. był tak wielki, że po dziś dzień jeszcze sprzęty w tym charakterze są najpopularniejszą właśnie strawą skromnego konsumenta warstwy ubogiego drobnomieszczaństwa.
W okresie panującej wszechwładnie u nas secesji rodem z Wiednia, Holandja zagracała swoje wnętrza, znacznie lepszemi wprawdzie, lecz i dalekiemi od ideału sprzętami. Meble owe są przeważnie bardzo ciężkie, bardzo poważne, bardzo ciemne, i bardzo niezrozumiałe dla dzisiejszego człowieka.
Wnętrza amsterdamskie pokutują do dziś dnia, wypierane powoli, a'e systematycznie przez nowoczesne sprzęty.
Tak samo jak śledzić możemy za rozwojem młodej architektury, (patrz Arch. i Bud. Nr. 1 — 2 rok 1930) taksamo widoczny i zrozumiały staje się nam rozwój meblarstwa i dekoracji wnętrz nowoczesnej Holandji.
I tak już w roku 1920 zjawiają się dobre i nowe rozwiązania. Przykład: atelier arch. J. Wils'a (rys. 3).

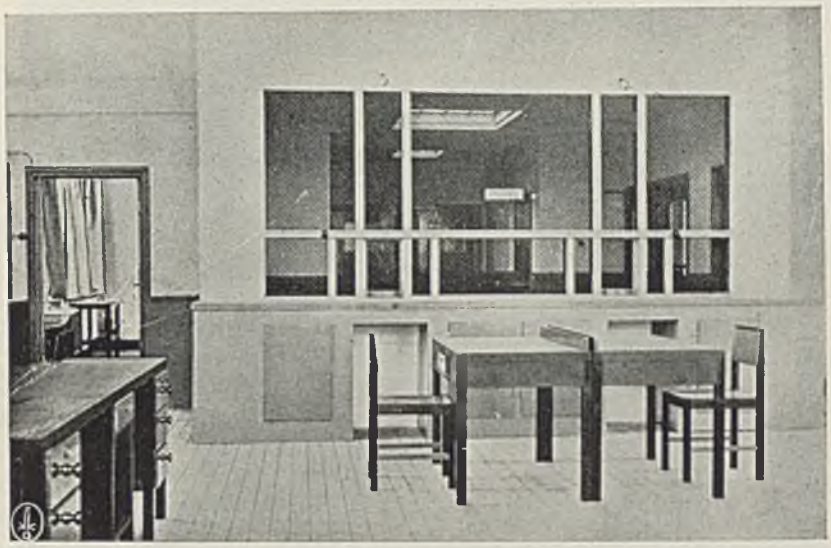

5. S. van Ravesteyn. Biuro (1924 r.)

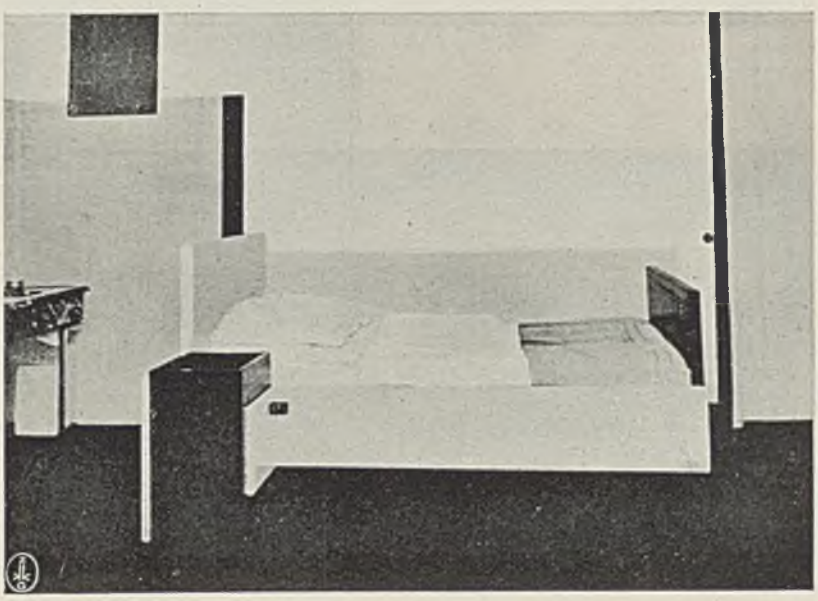

6. S. van Ravesteyn. Sypialnia. (1924).

7. Arch. G. Rietveld.

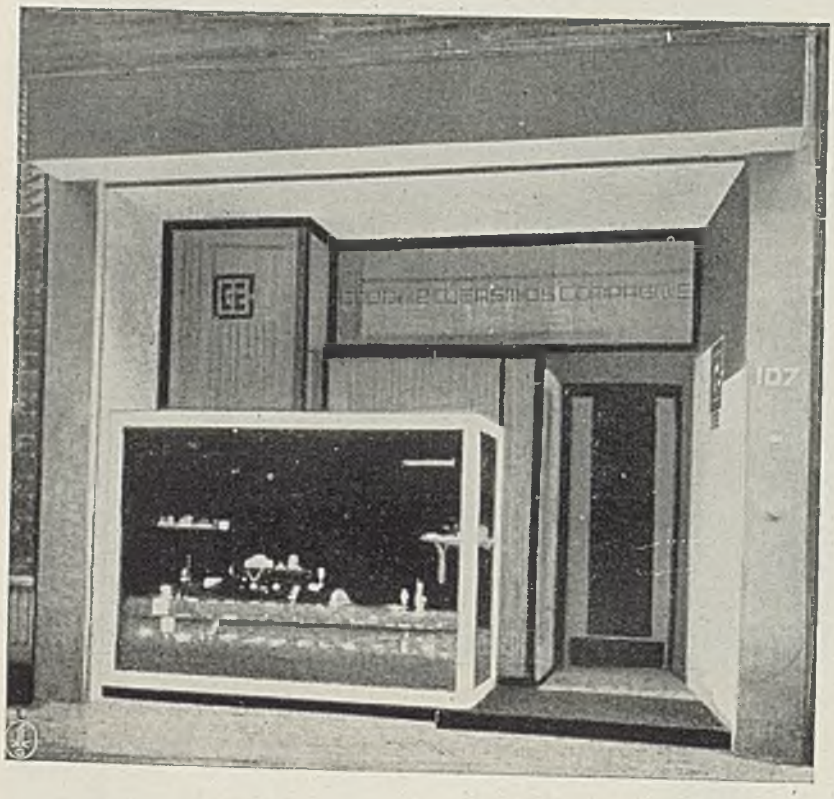

8. Arch. G. Rietveld.
Sklep jubilerski w A'damie. (1922 r.)

9. Arch. G. Rietveld.
Sklep w A'damie. (1922 r.)

Arch. W. M. Dudok w swoich szkołach w Hilversum kieruje się nieubłaganą prostotą.
Licówka, kamień, glazura i kute żelazo stwarzają wnętrza surowe a zarazem harmonijne i, powiedziałbym monumentalne (rys. 4).
Owa monumentalność wnętrz to zasadnicza cecha architektury Dudok'a.
Inni mają może mniejszy gest, ale zato więcej pogody, radości życia i są przeto bardziej zrozumiali, dostępniejsi.
Bo czyż nie lepiej się człek czuje przy pracy w biurze (rys. 5) lub idąc na spoczynek (rys. 6), w pokojach gdzie gładkie ściany mają spokojne kolory, a wygodne, lakierowane meble tworzą tylko żywsze akcenty.

Oba przytoczone wnętrza projektował inż. S. van Ravesteyn. Obok Van Ravesteyn'a, najsłynniejsze po dziś dzień nazwisko dekoratora holenderskiego to G. Rietveld (rys. 7).
Rietveld zaczął właściwie od sklepów.
Zróbmy mały spacer po amsterdamskiej arterji handlowej Kalverstraat.

Widzimy tam śliczne, cudnie zakonserwowane stare kamieniczki, których parter, a czasem i pierwsze piętro otrzymały nowoczesną fasadę.

Potrzeba dużych okien wystawowych stała się pierwszym motorem poczynań architektów. Mocny podciąg i rzetelne obliczenie pozwoliły na całkowite usunięcie frontowej ściany w parterze i na wstawienie na jej miejsce tafli szklanych oprawnych w metal lub glazurę.

W ten sposób powstały interesujące i prawie niespotykane domy, których bazą stał się modernizm XX wieku, z całą dezynwolturą biorący na swe mocne barki szacowne organizmy starowin-kamieniczek.

Do najlepszych należą sklepy arch. G. Rietveld'a (rys. 8, 9).
Początkowo trochę niespokojny Rietveld w ostatnich czasach projektuje znacznie lepiej i harmonijniej.

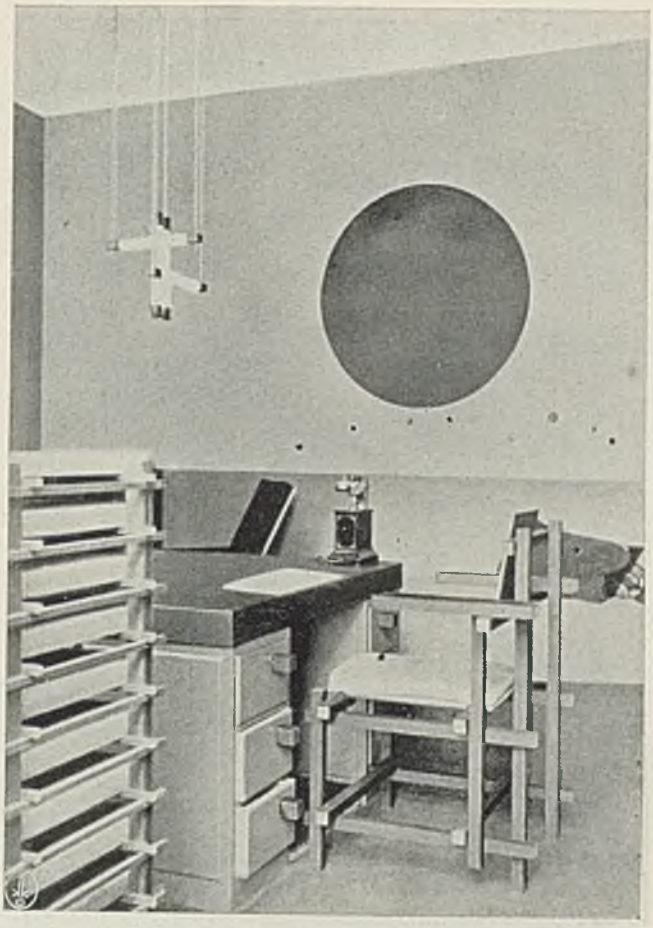

10. Arch. G. Rietveld.
Gabinet lekarza w Maarsen (1922 r.)

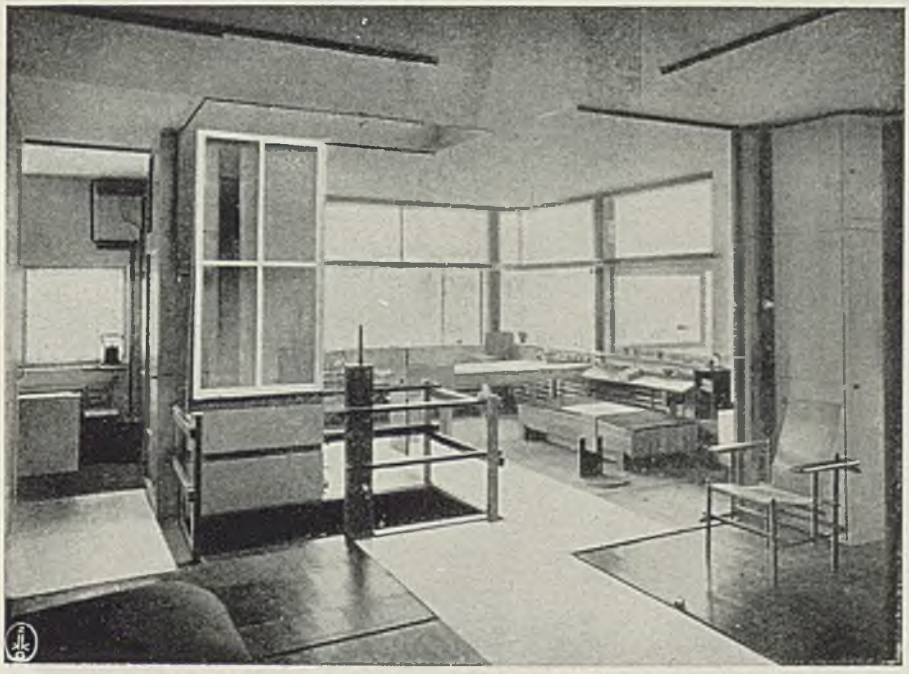

11. Arch. G. Rietveld.
Wnętrze domu w Utrechcie (1924 r.)

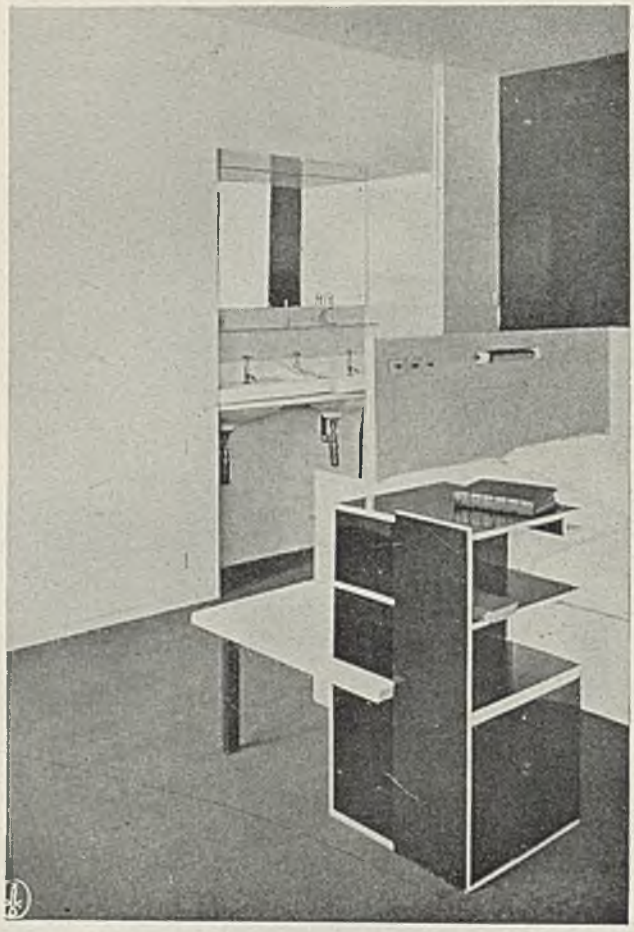

12, 13. Arch. G. Rietveld. Sypialnia. (1925 r.)

Toteż różnica między wnętrzami z lat dawniejszych (rys. 10, 11), a jednemi z ostatnich (rys. 12, 13) jest ogromna.

Wnętrza Dudoka od wnątrz Rietveld'a różnią się zasadniczo tem, że pierwszy stosuje przeważnie meble w naturalnych kolorach drzewa, podczas gdy drugi operuje sprzętami lakierowanemi.

Technika lakierowania mebli podobna jak w Niemczech. Maluje się kilkakrotnie cienkiemi warstwami lakieru samochodowego za pomocą specjalnych pistoletów, starannie polerując każdą warstwę, po wyschnięciu, pumeksem.

Holendrzy mają swego teoretyka nowej architektury, swego jakby Corbusier'a; jest nim Theo van Doesburg.

O wnętrzach Van Doesburg powiada:

„Nowa architektura odrzuca polichromję malarską w dotychczasowem pojęciu, wprowadza jednak kolor dla podkreślenia swej kompozycji. Podobnież nie uznaje ona rzeźby plastycznej. Rolę jej spełniają meble, lampy i inne przedmioty plastyczne, związane z architekturą na równi z takiemi elementami jak szkło, żelazo czy beton. Kolor (wyraźny i intensywny żółty, czerwony czy niebieski) służy do podkreślenia podziału i równowagi płaszczyzn.

Ideałem nowej architektury powinna być prawda zamiast piękna, prostota zamiast złożoności, stosunek zamiast formy, synteza zamiast analizy, logika zamiast liryki, produkcja mechaniczna zamiast rzemieślniczej, układ otwarty zamiast zamkniętego".

Wielu zrozumiało Doesburg'a, wielu po licznych eksperymentach, drogą ewolucji doszło do tych samych rezultatów.

Nie mówiliśmy jeszcze w rozdziale niniejszym o Oud'zie.

Cóż zrobił nasz arcyzdolny twórca z Rotterdamu? (rys. 14). Oto w roku 1923 budując pierwsze osiedla i weekendhous'y, wyposaża je w ornamentacyjne wnętrza, gdzie wiele gatunków drzewa w przemyślne wzory układanego przypomina nam projekty Piet Kramer'a lub H. Wouda. (rys. 15).

Dużo rzeczy w ciągu kilku lat zaledwie musiał przemyśleć i stworzyć Oud, by już na Wystawie Stuttgarckiej w roku 1927 pokazać swoje doskonałe wnętrza o meblach z metalu, drzewa i szkła. (rys. 16, 17).

W Holandji jest wielu, wielu innych twórców choć o mniej słynnem nazwisku, jednak częstokroć dających społeczeństwu i sztuce rzeczy bardzo pożyteczne i dobre.

Jakież to dziesiątki i setki instytucyj, sklepów powstają ciągle, niemal bez przerwy. I to nietylko w wielkich miastach, gdzie już na dużą skalę rozwinął się handel nowoczesnemi meblami, projektowanemi przez zdolnych architektów, ale i po prowincjonalnych miasteczkach co krok napotyka się na przedziwną dbałość o wnętrze, dbałość o wnętrze godne człowieka współczesnego, wnętrze nowoczesne.

Dla przykładu przytaczam aptekę w Zandvoort arch. J. Duiker'a. (rys. 19).

W Amsterdamie godnemi zwiedzenia są żółto-czarne klinkerowe sale nowej poczty i synagoga arch. H. Eiter'a.

Ściany synagogi wyłożone są czarnym sjenitem, sufit zaś jest z oksydowanych płyt stalowych.

Metal w wielu odmianach zyskał sobie już pełne prawo obywatelstwa.

14. Arch. J. J. P. Oud.

Obok Thonet'a mającego swoją fabrykę w Holandji, która produkuje stalowe meble zbliżone do typu Bauhaus'u, Niderlandy mają własne wytwórnie doskonałych sprzętów metalowych, które na miejscu są bardzo tanie.

Fabryka mebli Gispen łącznie z wytwórnią wszelkich typów lamp Giso pokrywają w znacznej części olbrzymie zapotrzebowanie na nowoczesne sprzęty i armatury do oświetlenia. (rys. 20, 21).

Ostatnio rurki stalowe mebli i lamp nie są niklowane a chromowane, co jest trwalsze i estetyczniejsze.

Było i w Holandji trochę krzyku o metalowe sprzęty, i tam pisma humorystyczne wyśmiewały się z klinicznego jakoby charakteru stalowego mebla, ale gdy jeden i drugi tęgi Holender zasiadł na fotelu i było mu na nim dość wygodnie, a nawet bardzo wygodnie, zaprzestano walki.

Dowodem tego wzrastająca z każdym dniem produkcja fabryk metalowych mebli.

Do podniesienia wartości nowych wnętrz, przyczynia się też niemało stosowanie na szeroką skalę, jak to już nadmieniłem, kolorowej gumy na podłogi.

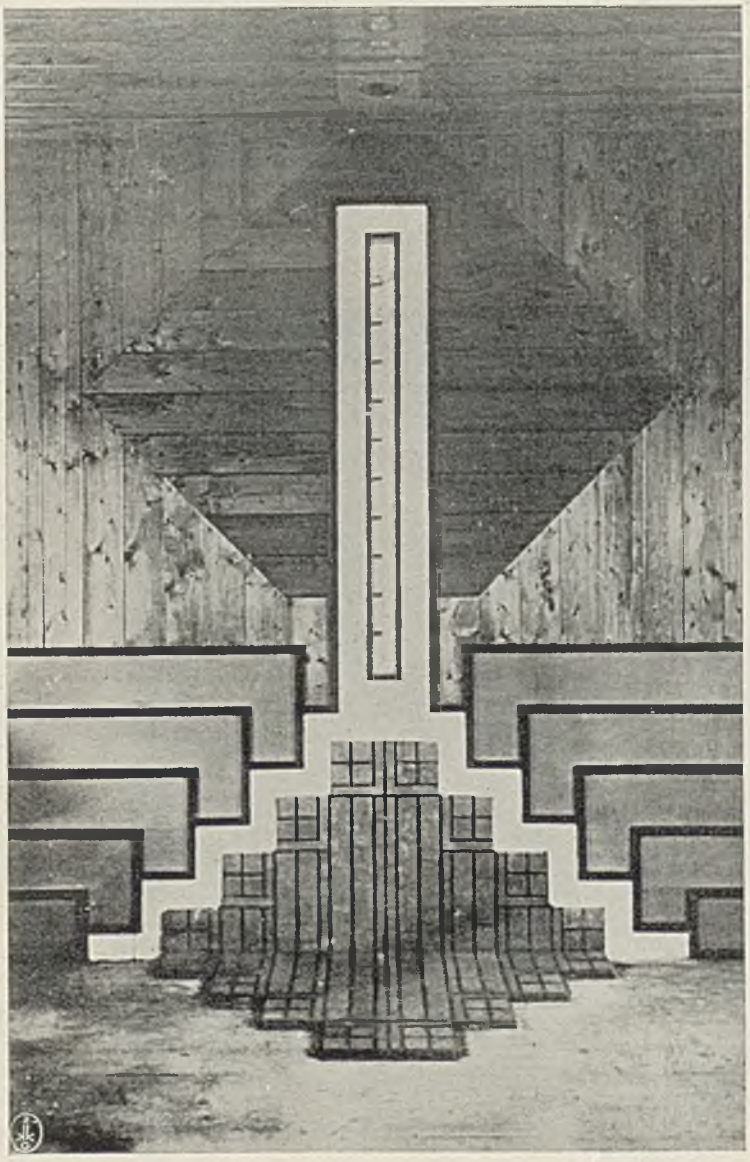

15. Arch. J. J. P. Oud.
Miejsce na piecyk w domku w Rotterdamie. (1923).

Rys. 16, 17. Arch. J. J. P. Oud.
Wnętrze domu w Stuttgarcie (1927 r.)

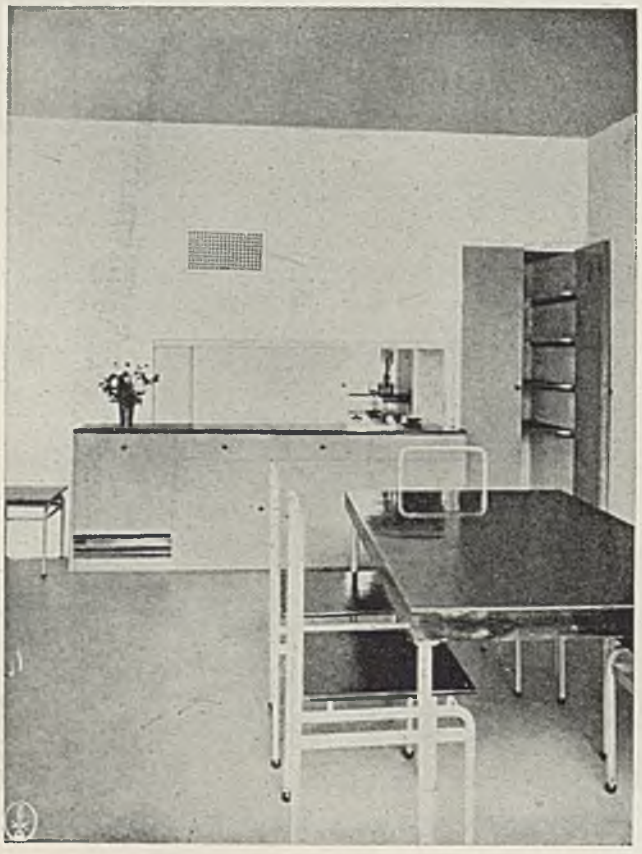

Okna nowoczesnej architektury holenderskiej tworzą powierzchnie — nie są pasywną lecz aktywną częścią fasad. Nowa architektura, niszcząc pojęcie muru, temsamem rozluźnia podział na przestrzeń zewnętrzną i wewnętrzną.

Zamiast murów mamy właściwie tylko słupy.

Do malowania pozostają prawie wyłącznie ściany wewnętrzne, działowe.

Ściany są przeważnie malowane na olejno-mat, lub rzadziej tapetowane gładkim papierem w najlepszym gatunku.

Spotyka się również klejowe malowanie na makulaturze, co wprawdzie daje ładne kolory, ale nie jest zbyt trwałe.

Gdy mowa o wnętrzach, warto poruszyć sprawę pawilonów wystawowych.

Wystawa, pawilon, stoisko, to jeszcze nie architektura przez duże A, a już nie ciasne wnętrze. Przez swoją nietrwałość jednak raczej do działu dekoracji wnętrz zaliczyć je można.

W 1928 roku odbyła się w Rotterdamie Wystawa Gospodarczo-Przemysłowa.

Oglądałem jej szczątki, które świadczą jaknajlepiej i o tej gałęzi architektury w Holandji. (rys. 22, 23).

Tu, na terenach wystawowych, pozwalają sobie Holendrzy na stosowanie materjałów zastępczych.

Pawilon miasta Rotterdam zbudowano z heraklitu.

Wewnątrz znajdowało się wiele standów wykonanych z całą prostotą ale i precyzją, zawsze z doborowych materjałów.

Skromne stoisko fabryki kabli może służyć za przykład. (rys. 24).

Aż oto nadszedł rok 1930, a z nim razem Międzynarodowa Wystawa w Antwerpji.

Budowę pawilonu Niderlandów powierzono arch. H. Th. Wijdeveld'owi.

Wijdeveld dał budynek duży, ciężki i imponujący (rys. 25).

Ale czy imponujący swojem celowem rozwiązaniem architektonicznem?

Raczej nie.

Holendrzy mogli i powinni byli dać rzecz znacznie lepszą. Stać ich na to.

Stać ich na rzecz rewelacyjną, dali tylko przeciętną.

W tym kraju niebywałych możliwości architektonicznych, o nieograniczonem niemal zrozumieniu potrzeb nowej sztuki, ciągle jeszcze nie mogą się całkowicie otrząsnąć z przykrej epoki wczorajszej.

W nowym gmachu Philips'a w Eindhoven niewiadomo poco wyczyniono naprz. gigantyczne malowidło ścienne (rys. 26) gdy równocześnie popularne pismo holenderskie „i 10" zamieszcza mądry artykuł pod tytułem: Zdania laika o nowej architekturze.

„Głównemi wadami dzisiejszej architektury są: indywidualizm architekta i manja wielkości budującego. Każdy architekt, nawet najmniej znany, buduje indywidualnie i musi budować indywidualnie, inaczej bowiem nie widzi możności otrzymania zamówień.

Musi to być zawsze coś specjalnego. Stąd też pochodzą wszystkie rzeczy wyszukane i niemądre i cała bezprawna samowola. Prawdziwie zdrowy i mocny indywidualizm zawsze jest dopuszczalny, bowiem jeśli jest naprawdę mocny, wówczas stwarza sam te nieliczne trwałe i zdrowe zmiany.

Równie zła jest manja wielkości budującego się. Każdy budujący, bez względu na to ile ma pieniędzy, chciałby mieć pałac. I tak oto powstają, jako rezultat indywidualności architekta i manji wielkości budującego owe pseudo-pałace, w których mieszkają ludzie wielkich miast.

I gdybyż to jeszcze był naprawdę pałac, nie byłoby o czem gadać, ale jest to tylko niby-pałac tak jak i jego mieszkańcy nie są książętami.

Architekt nie wprowadza do tej budowy ani staranności wykonania ani dobroci materjału, jakie są w pałacach, a jedynie tylko liczne i niepotrzebne ozdoby.

Oblicza sobie przytem, że budujący i tak nie zdoła się zorjentować czy takie ozdoby są złe czy też dobre i dlatego oblepia swój pałac jaknajtańszą tandetą.

Do tego przyłącza się i ta okoliczność, że architekt też sam nie wie dobrze, w którem miejscu należy umieścić daną ozdobę, aby specjalnie coś zaakcentować i dlatego też pakuje ją gdzie popadnie.

W takim to stylu budowane jest niestety 99% dzisiejszych domów w miastach.

Nie każdy architekt jest luminarzem, ale musi go udawać, bo inaczej nic nie zarobi.

Istniały niegdyś jakby typy dla domów. Budujący wymagał pewnego typu, a architekt mógł w najlepszym razie wprowadzać drobne ulepszenia i nieznaczne zmiany.

Efekt był gwarantowany, ponieważ całe pokolenia przed nim już tak myślały i pracowały.

Architekt dzisiejszy — mam na myśli architekta przeciętnego — także nie chce myśleć, jednakże nie ma on owego wzoru, gdyż typu tego nam dzisiaj brak.

Nacisk trzeba kłaść na „dobre“ nie „nowe“, a wówczas i typ się ukształtuje.

Do tego jednak architekt musi się nauczyć myśleć.

Jako typy powstały dawniej chaty rybackie i amsterdamskie domy mieszczan.

Dziś tak powstają maszyny, auta i wszelkie rzeczy, które muszą funkcjonować.

Niestety funkcjonalizm domu mieszkalnego nie jest uznawany. Zasadą jest „ulepszanie“, zaś nowa architektura zaczyna zawsze od zewnątrz, nie wiedząc właściwie od czego zacząć powinna. To co było dawniej — dziś już nie dogadza, warunki społeczne zmuszają do nowego układu rzeczy, a mały architekt stawia pierwsze kroki budując według starej manjery swoje pseudopałace i w ten sposób przedstawia sobie nowe czasy.

Prawie wszyscy myślą o nowej formie, a tylko nieliczni wiedzą, że chodzi tu o zupełnie nową koncepcję.

Początku nie należy szukać w nowej formie, a tylko w uznaniu nowych ugrupowań społecznych.

Architekt musi mieć wewnątrzną dyscyplinę w stosunku do dzisiejszego, chaotycznego społeczeństwa. A tego nie osiągnie się ani przez dowcipne słówka, ani przez wielkie gesty, tylko przez myślenie. I przez doświadczenie.

Dzisiaj architekt musi być wodzem, a nie wyrazicielem prywatnych życzeń budującego.

Badanie nowych metod konstrukcyjnych, zadawalanie potrzeb społecznych, wynajdywanie dobrych rozwiązań i kontynuowanie pracy na podstawie tego doświadczenia — oto nasze pałace, oto cel dzisiejszej architektury.

Istnieje już wielu dobrych architektów, którzy ponadto uczciwie pracują, podlegając mimo to pewnemu skrępowaniu formy. Tych żal mi najwięcej, bo właśnie to formalne skrępowanie staje wpoprzek właściwemu rozwojowi tych zdolnych ludzi. Trzeba dodać, że czasem trudno jest zorjentować się na czem to formalne skrępowanie polega, ale architekt sam musi dobrze

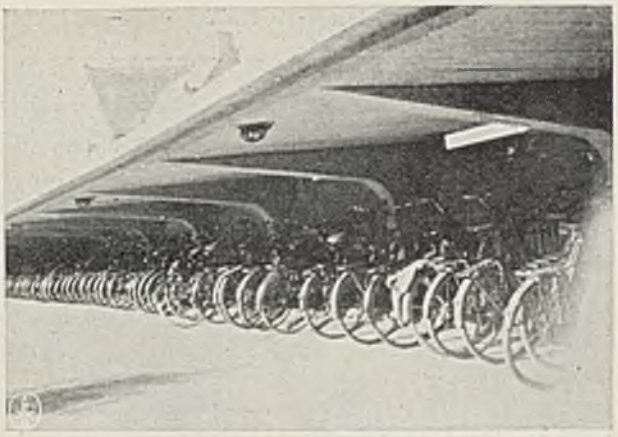

18. Garaż na rowery.

wiedzieć, dlaczego przesunął komin ze środka domu na przód, dlaczego wbudowuje słupy żelbetowe w pokój i dlaczego tu i owdzie używa klinkeru.

To wszystko z pewnemi zastrzeżeniami może być właściwe, ale zawsze trzeba się zapytać czy nie jest to tylko dekoracja?“

Czyż nie rozsądne słowa?

„Bezwzględnie tak!“ mówi 90% Holendrów, lecz 10 na stu jeszcze nie rozumie tego.

Tym radzę jechać do domków rybackich nad Zuiderzee.

Tam się przekonają.

Chwila ta już bliska, bo droga niedaleka i prosta.

Oto skromny garażyk na rowery.

„Rijviel“ czeka. Wsiadajmy i jedźmy razem z nimi!

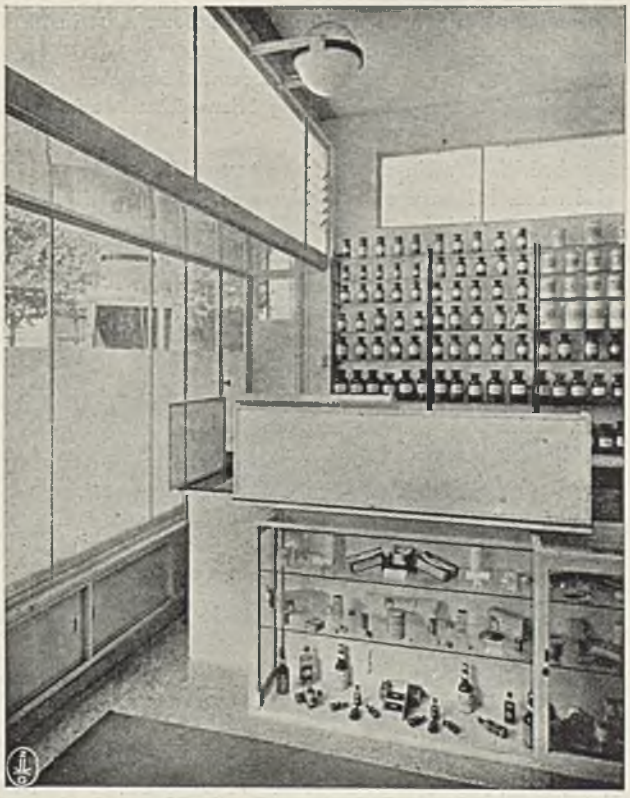

19. Arch. J. Duiker. Wnętrze apteki w Zandvoort. (1926 r.)

20. Meble „Gispen", lampa „Giso".

X. LITERATURA I ŹRÓDŁA.

W JĘZYKU HOLENDERSKIM:
dzieła:
Arendzen, G. en Vriend, J.: Bouwkunde. Amsterdam „Kosmos".
Friedhoff, G. Ir.: W. M. Dudok. Amsterdam, Van Munster's Uitgevers Maatschappij. (Een Reeks Studies onder leiding Van W. Retera Wzn. Nr. 5).
Lauweriks, Jan: Nieuwe Nederlandsche Ruimtekunst. Blaricum, Uitgave De Waelburgh.
Sevenhuijsen, Aug. M. J. Arch.: Nieuwe Bouwkunst in Nederland. Blaricum, Uitgave De Waelburgh.
Siebers, Alph. Ir.: Groeiend Rotterdam. Uitgegeven door de Vereeniging voor Stadsverbetering Nieuw-Rotterdam.
czasopisma:
Bouwbedrijf. Waarin opgenomen „Bouwen". Orgaan van: Het Nederlandsch Instituut van Architecten (N. I. V. A) Den Haag, Morman's Periodieke Pers N. V.
Bouwkundig Weekblad Architectura. Orgaan Van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, Bond van Nederlandsche Architecten en het Genootschap Architectura et Amicitia. Den Haag, Uitgave V/H Mouton et Co.
i 10. — Internationale Revue. Amsterdam.
De Stijl. Maandblad voor Nieuwe Kunst, Wetenschap en Kultuur. Leiden.
Werdingen. Maandblad voor Bouwen en Sieren Van Architectura et Amicitia. Santpoort, C. A. Mees.

W INNYCH JĘZYKACH:
dzieła:
Amsterdam. Stadterweiterung, Wohnungswesen. 1928.
Bau und Wohnung. Stuttgart 1927, Akadem. Verl. Dr. Fr. Wedekind et. Co.
Decorative Art 1929. London 1929, „The Studio" Year-book.
Doecker, R.: Terassentyp, Stuttgart, Akad. Verl. Dr. Fr. Wedekind et. Co.
Giedion, S.: Befreites Wohnen, Zürich-Leipzig 1929, Orell Füssli Verl. (Schaubücher 14).
Gropius, Walter: Internationale Architektur. München, Albert Langen Verl. (Bauhausbücher 1).
Hilberseimer, Ludwig: Grossstadt Architektur. Stuttgart, Julius Hoffman Verl. (Baubücher Band 3).
Hilberseimer, Ludwig: Internationale Neue Baukunst. Stuttgart, Julius Hoffman Verl.
Innen Räume. Stuttgart 1928, Akad. Verl. Dr. Fr. Wedekind et. Co.
Jobst, Gerhard: Kleinwohnungsbau in Holland. Berlin 1922. Wilh. Ernst et. Sohn.
Korn, Arthur: Glas im Bau und als Gebrauchsggenstand. Berlin, Ernst Pollak Verl.
Lurçat, André: Architecture. Paris 1929, au Sans Pareil.
Moderne Cafés, Restaurants und Vergnügungsstätten. Aussen— und Innenarchitektur. Berlin, Ernst Pollak Verl.
Neuzeitliche Hotels und Krankenhäuser. Berlin, Ernst Pollak Verl.
Oud, J. J. P.: Holländische Architektur. München, Albert Langen Verl. (Bauhausbücher 10).
Rasch, Heinz und Bodo: Wie bauen? Jahres-Ausgabe 1928. Stuttgart, Akad. Verl. Dr. Fr. Wedeking et. Co.
Taut, Bruno: Die Neue Wohnung. Leipzig 1925, Verl. Klinhardt et. Biermann.
Die Wohnung für das Existenzminimum. Frankfurt am Main 1930, Verl. Englert und Schlosser.
czasopisma:
The Architectural Review. A Magazine of Architecture et. Decoration. London.
L'architecture Vivante. Paris, Albert Morancé.
L'art Vivant. Revue bi-mensuelle des Amateurs et des Artistes, editée par Les Nouvelles Littéraires. Paris.
Blok. Revue Internationale d'avant-garde. Varsovie.
Cahiers d'Art. Bulletin mensuel d'actualité artistique. Paris, Albert Morancé.
Die Form. Zeitschrift für gestaltende Arbeit. Berlin, Verl. Hermann Reckendorf.
Das Neue Frankfurt. Internationale Monatsschrift für die Probleme kultureller Neugestaltung. Frankfurt am Main, Verl. Englert und Schlosser.
Praesens. Kwartalnik modernistów. Revue Moderne. Warszawa 1926, 1930.
Wasmuths Monatshefte für Baukunst. Berlin, Verl. Ernst Wasmuth — A. G.

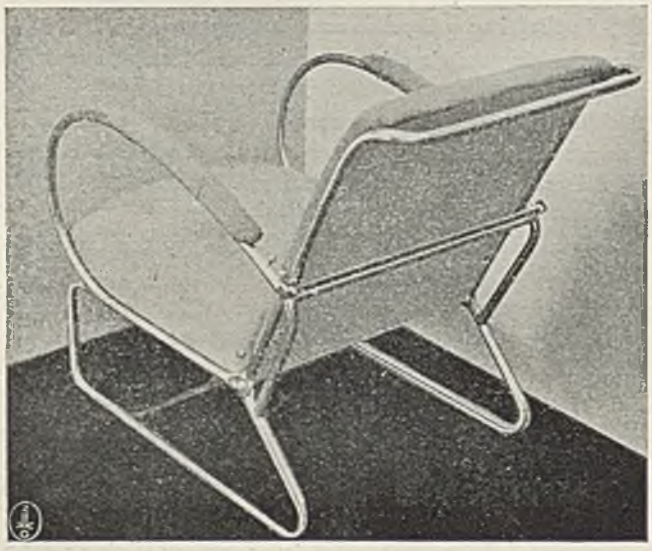

21. Fotel „Gispen" z ruchomem oparciem.

22. Wystawa w Rotterdamie (1928 r.). Pawilony miast: Scheveningen i Rotterdam.

23. Wystawa w Rotterdamie (1928 r.). Restauracja.

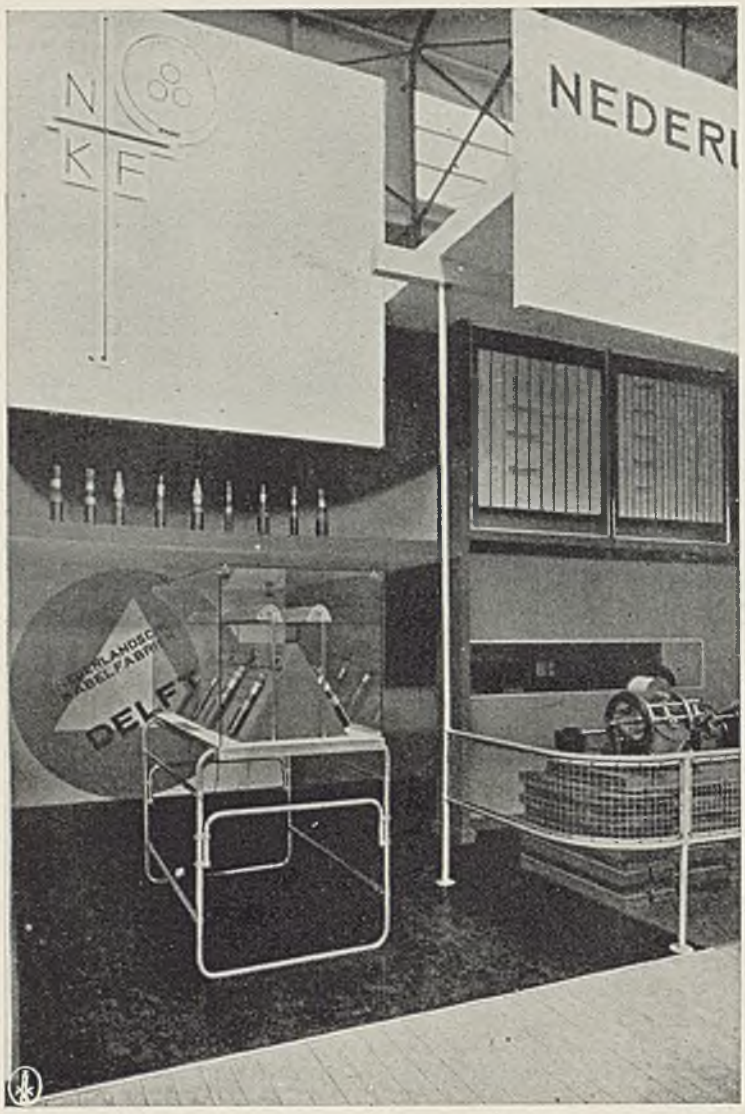

24. P. Zwart. Stoisko fabryki kabli na wystawie w Rotterdamie. (1928 r.).

B. IGNATOWICZ - ZAWILEJSKI.

NOWY PARYŻ

W roku 1931 w Paryżu zwołuje się kongres urbanistyczny. W posiedzeniach kongresu tego wezmą udział wybitni architekci, urbaniści, przedstawiciele licznych instytucyj i zastępy budowniczych. Oczekiwane są najśmielsze koncepcje urbanistyki, i wyniki tego kongresu wywołają niewątpliwie poważny wpływ na losy zamierzonej reorganizacji miasta Paryża.

Francuski urbanista Henri Deskamp wygłasza oczekiwane przez niego następstwa kongresu. Myśli jego o zasadach przyszłej rozbudowy Paryża w równej mierze są ciekawe i dla obywateli innych wielkich miast, a przeważnie Warszawy, której zabudowania, podobnie jak zabudowania byłej Lutecji, obecnie nie odpowiadają już wymaganiom nowych form życiowych.

Problemat reorganizacji miasta składa się z dwóch kardynalnych zagadnień: pierwsze — jakie kształty należy nadać ugrupowaniom budynków i ich otoczenia pod względem higjeny i wygód; drugie: jak podołać wymaganiom nowych form ruchu ulicznego.

Dotychczas budujemy się według starych przeżytych obyczajów. Ulice, już ciasne dla obecnego stanu ruchu, a wzdłuż ulic tych parcele prywatnych właścicieli. Każdy z nich buduje kamienice według swego widzimisię, dążąc tylko do wyciśnięcia z nich największych zysków,—wymagania życia miejskiego nie obchodzą ich wcale. Tylko polepszenie kanalizacji i wentylacji, niekiedy z dodatkiem taniego przepychu, można zaznaczyć, jako cień postępu. Ulice wyrastają coraz dłuższe, oddalając się coraz więcej od ośrodka i coraz więcej w mieście ginie obszarów zieleni. Szachownica ulic z ich skrzyżowaniami, według Deskampa, jest nonsensem z punktu widzenia nowoczesnej urbanistyki — nie pozwala ona wykorzystać szybkości samochodu, najdogodniejszego obecnie narzędzia lokomocji. Pu-

bliczność stale jest narażona na niebezpieczeństwo przy przejściu ulicy, szczególnie podnieca nerwowy system przechodnia przechodzenie na skrzyżowaniach. Ulice, ponadto, są źródłem antihigjenicznych wyziewów i mieszkańcy wielkiego miasta oddychają stale powietrzem, zanieczyszczonem kurzem i dymem. Co rozumie Deskamp pod nazwą „Nowe Miasto"?

Szybkość biegu samochodu jest czynnikiem, miarodajnym do określenia obszaru kwartału — wynika z tego potrzeba ukształtowania długich dzielnic, nie mniej niż kilometr — jest obecnie w stanie tworzyć wielkie dzielnice, składające się z kamienic o 25 kondygnacjach. Dzielnice te winny być oddzielone od siebie parkami i placami sportowymi. Niema potrzeby, ażeby przechodnie i samochody korzystały dla swego ruchu ze wspólnego szlaku. To było możliwe wtedy, kiedy szybkości dorożki, omnibusu i przechodnia były wartościami jednej potęgi, obecnie zaś, kiedy samochód pędzi z szybkością do 100 kilometrów na godzinę, szlaki komunikacji samochodu i przechodnia powinny się rozdzielić.

Podniesienie chodników na wyższy poziom i połączenie ich poprzeczne mostami uczyni ruch pieszy absolutnie niezależnym od ruchu samochodowego i dlatego bezpiecznym. Takie chodniki i mosty stworzą sieć komunikacyjną gęstszą od sieci ulicznej i w połączeniu z parkami dostarczą obywatelowi obszernych placów do bezpiecznego spaceru. Zastosowanie takich dzielnic drapaczy chmur przyniesie wszelakie dogodności pod względem urbanistycznym.

Sieć wązkich ulic zamienią wielkie zabudowane dzielnice, podzielone obszarami parków i sadów. Większa połowa terenów winna być zieloną.

Budowa standaryzowanych wielopiętrowych domów jest ekonomiczna. Wolny dostęp światła i powietrza ze wszech stron zabezpiecza zdrowotność mieszkania i biura.

Zastosowanie najnowszych wynalazków do udogodnienia życia pozwoli mieszkańcom korzystać ze wszystkich dogodności, do których ma prawo obywatel nowoczesnego miasta. Oddzielony od kurzu i zgiełku ulicy, będzie on prowadził spokojne życie w śródmieściu, oddychając świeżem powietrzem, dochodzącem do okien i balkonów drapaczy chmur z obszernych zieleńców i parków.

To są zasadnicze cechy wymarzonego przez Henry Deskamp'a miasta przyszłości i jest on pełen nadziei, że nowa generacja ludzkości zaniecha przestarzałych obyczajów budowy miast i życia i synowie nasi będą budowali w nowym świecie nowe miasta według nakreślonego wzoru. Życie jednakże pokaże, do czego dąży nowoczesny obywatel — do drapaczy chmur i koszarowego w nich życia, czy do małego, ale własnego domku na własnej działce za obrębem miasta, z dobrą komunikacją do miejsca pracy; czy woli on spacerować na zawieszonych w powietrzu chodnikach, czy oddychać świeżem a wolnem powietrzem lasu lub pola w godzinach odpoczynku od pracy.

25. Arch. H. Th. Wijdeveld. Pawilon holenderski na Międzynar. Wystawie w Antwerpji. (1930 r.).

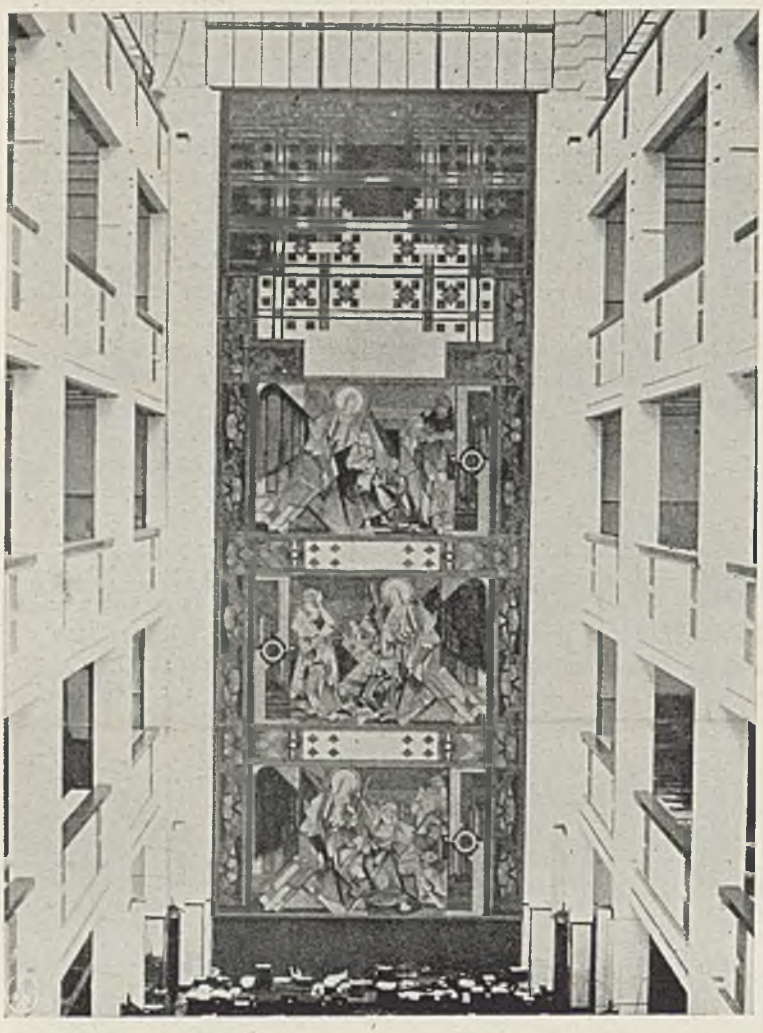

26. Prof. J. Thorn Prikker. Polichromja w gmachu Philips'a w Eindhoven. (1930 r.)

XII MIĘDZYNARODOWY KONGRES ARCHITEKTÓW W BUDAPESZCIE.

Według otrzymanych w dalszym ciągu wiadomości z biura Komitetu Organizacyjnego w Budapeszcie, zainteresowanie kongresem w różnych Państwach uzyskuje coraz żywsze echo. Delegaci 26 krajów Europy, Ameryki i Afryki zgłosili swój udział w Kongresie. Komitet sądzi, że Kongres obecny stanie się jednym z największych ewenementów b. r. i nie tylko z punktu widzenia ściśle architektonicznego, lecz i sztuki, techniki i kultury. Prace nad przygotowaniem Międzynarodowej Wystawy projektów architektonicznych podczas trwania Kongresu postępują pomyślnie. Komitet nadmienia, że prace wystawione nie będą nagradzane, zgodnie z zastrzeżeniem delegatów Holandji, Francji i Anglji. Natomiast każdy wystawca otrzyma odznaki pamiątkowe uczestnictwa w Wystawie i Kongresie.

Protektorat grupy szwedzkiej przyjął następca tronu szwedzkiego, grupy holenderskiej — minister Wyznań i Sztuk p. Westendorp, rektor uniwersytetu w Delft p. Roland Holst, grupy angielskiej — premjer Macdonald, margrabia Chilston chargé d'affaires w Budapeszcie i in. Gorący swój akces do Wystawy zgłosiły również wszystkie Związki architektów w New Yorku i Waszyngtonie. Grecja zapowiedziała odczyt p. M. Balanoc, konserwatora Akropolu ateńskiego, na temat najnowszych badań tam przeprowadzonych. Arch. Fritz Höger, autor znanego „Chile-Haus", zgłosił odczyt o zastosowaniu klinkieru w architekturze.

Jak się dowiadujemy, Związek Stowarzyszeń Architektów Polskich wyłonił Komitet, składający się z pp. arch.: F. Lilpopa, R. Millera, L. Niemojewskiego i J. Stefanowicza. Przewiduje się m. in. skompletowanie Wystawy ze 180 zdjęć powiększonych z najcelniejszych objektów naszej architektury współczesnej oraz wydanie broszury propagandowej, charakteryzującej istotne linje rozwoju architektury polskiej.

XII Kongres Architektów ma odbyć się między 7 a 15 września.

MEBLE SKŁADANE

PROJEKTU ARCH. F. SINGERA W WIEDNIU

W Nr. 3 „Architektury i Bud", zdając sprawę z odbytej w lutym r. b. wystawy mebli w Wiedniu, wspomnieliśmy o twórczości arch. Fr. Singera.

Mamy możność reprodukowania obecnie kilku szczegółowych zdjęć (niestety za bardzo zmniejszonych z powodu braku miejsca), ilustrujących ciekawe sprzęty tego architekta.

Projektodawca wychodzi z założenia, że mebel powinien służyć do ściśle określonego celu i nie może zabierać drogocennego miejsca w porach dnia czy nocy, kiedy nie jest użytkowany. Stąd powstają koncepcje składanych na noc łóżek, wsuwanych biurek, foteli i t. p.

Pan Singer z wielką znajomością rzeczy i wyczuciem umie w sprzęcie połączyć różnoraką użytkowość. Jest przy tem niezwykle dokładny i przewiduje każdy szczegół, nie zostawiając „luzów", tak zresztą często w codziennem życiu potrzebnych. W biurku np. jest szuflada, przeznaczona wyłącznie dla maszyny do pisania i nie dająca się inaczej zastosować, w szafie są przedziałki specjalnie na krawaty.

Praktyczność i oszczędność miejsca postawiona jest w tych sprzętach na pierwszem miejscu i bierze górę nad stroną artystyczną, o którą, wydaje nam się, autor mniej dba, zostawiając ją raczej przypadkowi powstających połączeń i podziałów poszczególnych członów mebla, jak np.: łóżka, szafy, kredensu i stoliczków.

Lakierów gęstych pan Singer nie stosuje. Bejcuje swoje meble na matowe kolory z widocznymi słojami drzewa — przeważnie zwykłej klejonki. Części żelazne są jednokolorowo emaljowane albo niklowane. Lampy niklowane i ze szkieł matowych. Wykonanie wszystkiego niezwykle dokładne i staranne, znać w nich dobrego rzemieślnika i dobry, choć nie wyszukany materjał.

W Wiedniu, jako środowisku dość konserwatywnem i przywiązanem do własnej tradycji meblarskiej, sprzęty arch. Singera nie znajdują wielkiego popytu. Zarzucają im za duże wpływy Bauhaus u i uważają za możliwe do zastosowania jedynie w week-end-haus'ach i willach. Mimo to sporo wnętrz pan Singer meblu je nie tylko w Austrji, ale i w Czechosłowacji i Niemczech. Dopiero też, w całkowicie jego ultra-praktycznymi sprzętami urządzonem mieszkaniu, kiedy się wszystkie dopełniają, można należycie ocenić ich zalety.

Dla rozwoju nowoczesnej architektury i nauczenia nowocześnie mieszkać, wytworzenie i udostępnienie odpowiednich mebli jest konieczne. Na całej Warszawskiej Wystawie „Mieszkanie Najmniejsze", którąśmy mieli sposobność opisać w przedostatnim zeszycie „Arch. i Bud." nie było zupełnie sprzętów, tak do mieszkania małego nadających się i tak odpowiednio przystosowanych do wszystkich potrzeb, jak meble p. Singera.

Przypisujemy to znów gnuśności naszych firm i tych, co u nas projektują. Jeśli jest coś w tej dziedzinie własnego, chowa się to skrzętnie u siebie, a na wystawach sklepowych i w życiu codziennem spotykamy wciąż te same przestarzałe i ohydne graty.

Czyż nikt u nas nie może zdobyć się na zaprojektowanie i wykonanie prawdziwie nowoczesnych, tanich a wzorowych mebli, tak, abyśmy pozbyli się przykrej świadomości, że zagranicą nas wyprzedzają już nie tylko w wytwórczości, ale i w projektowaniu.

st. mar.

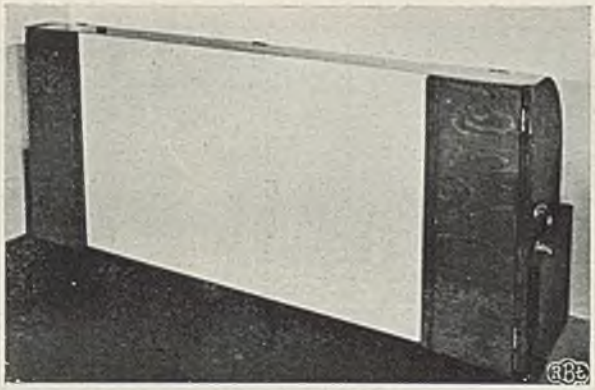

Podniesione we dnie

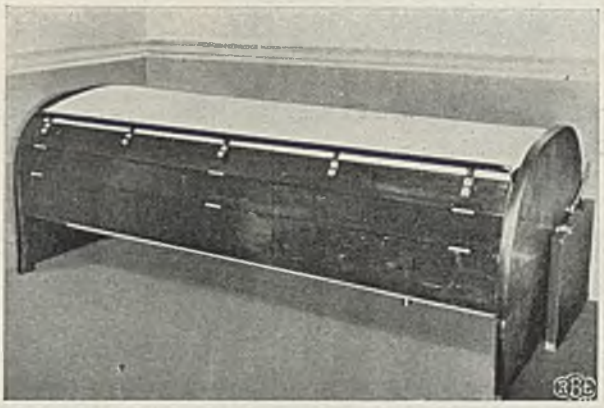

Opuszczone we dnie

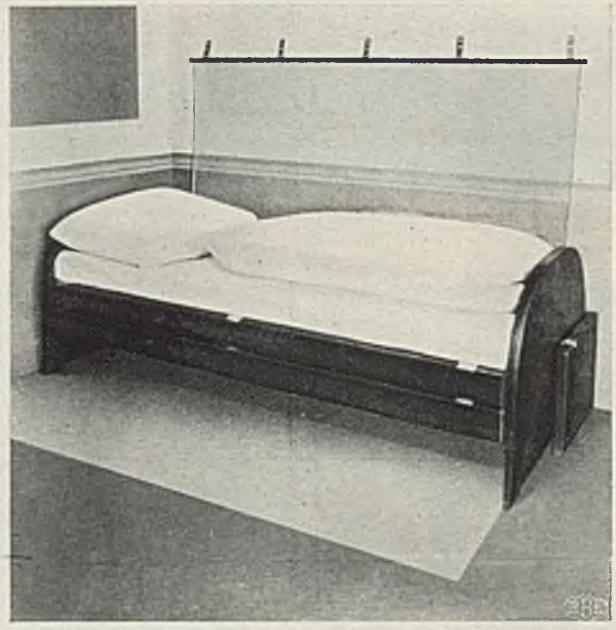

W nocy

1—3. Arch. Franz Singer (Wiedeń). Łóżko składane

Wyk. f. „Prof. Hartmann & Co" (Wiedeń). Wzór prawnie zastrzeżony.

Wystawione biurko wraz z lampą.

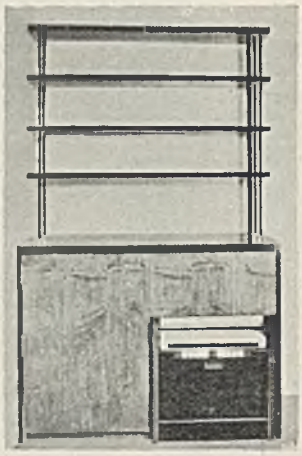

Zamknięte na jeden wspólny zamek.

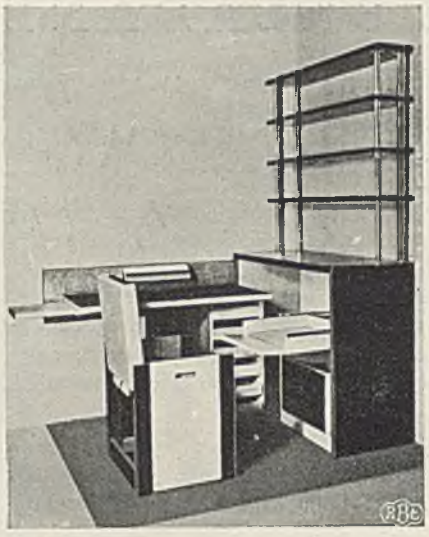

Całość rozłożona.

Biurko składane z półką na książki, fotelem, koszem do papieru i miejscem na maszynę do pisania.

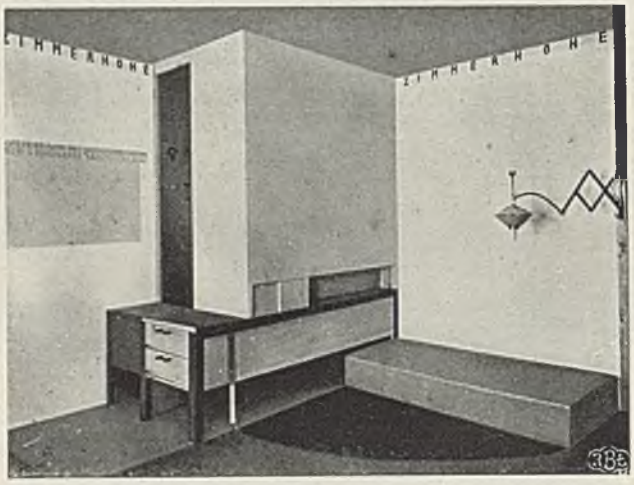

Wbudowana szafa z wstawionem łóżkiem i wystawioną sofą, którą można również umieścić pod szafą.

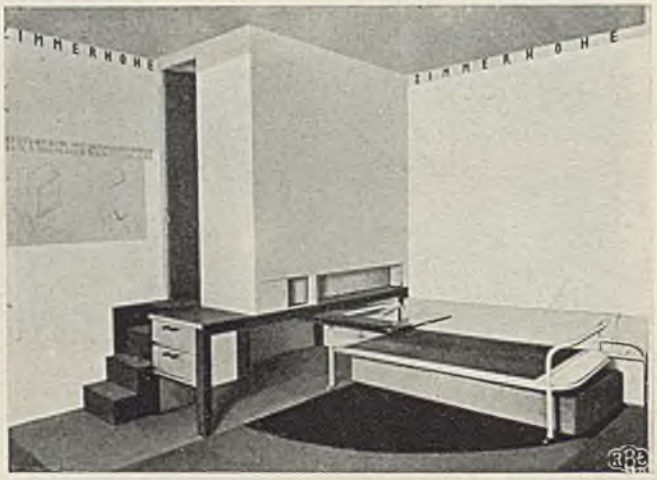

Wystawione łóżko, stolik nocny. Opuszczone schodki do otwartej szafy.

4 — 8. Arch. Franz Singer (Wiedeń). Meble. Wykonanie firmy „Prof. Hartmann & Co" (Wiedeń). Wzory prawnie zastrzeżone.

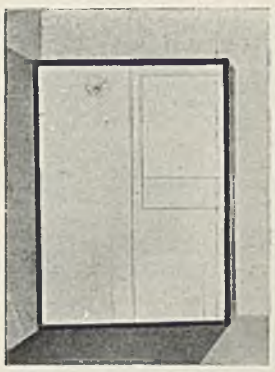

Zamknięta.

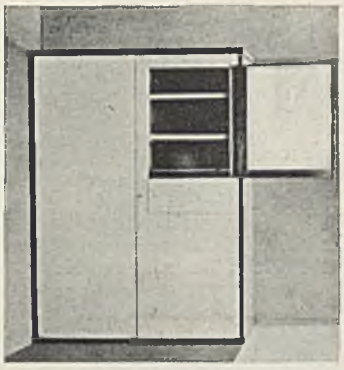

Otwarte lustro.

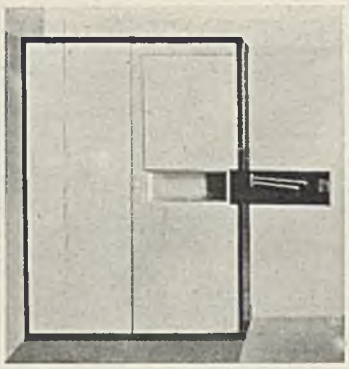

Wieszaki dla wywieszania ubrań i bielizny nocą.

Wysuwany wieszak, pręciki do butów i pudełka do krawatów i kołnierzy.

Szafa dla garderoby męskiej.

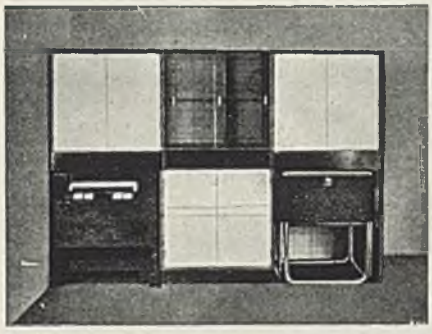

Zamknięty. Witrynka na porcelanę.

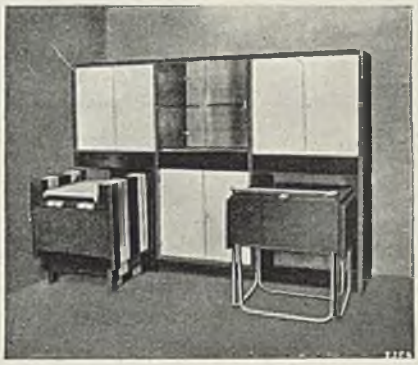

Częściowo wystawione stoliczki i fotele.

Meble całkowicie rozłożone do dowolnego rozmieszczenia w pokoju.

Kredens ze stolikami i fotelami.

Tapczan składany. We dnie i w nocy. Plecionka z pasów konopnych.

9 — 17.
Arch. Franz Singer (Wiedeń).
Meble.

Wykonanie mebli drewnianych firma „Prof. Hartmann & Co“ (Wiedeń), stalowych — „Jos. & Leop Quittner. A. G.“ (Wiedeń).

NOWE WNĘTRZE W STAREJ ANGLJI

P. M. LUBIŃSKI.

Wiek XVI — styl Elisabeth, wiek XVII — Jacobean, wreszcie w XVIII — Queen Anne, Chippendale i Adam.

Oto w ogólnych zarysach cudowny rozwój meblarstwa angielskiego.

Co daje wiek XIX? Nic.

Co daje wiek XX??... Odpowiedzią na to pytanie będzie wyliczenie od nowa wszystkich epok meblarstwa od czasów Królowej Elżbiety aż po schyłek wieku XVIII.

Możemy te style, te porządki wymieniać chronologicznie, możemy zaczynając od końca, możemy wreszcie całkowicie je mieszać.

Każde nowe wnętrze angielskie jest zawsze tylko lepszem lub gorszem naśladownictwem stylów historycznych.

O meblach nowych, tak jak i o całej nowej architekturze, nikt słyszeć nawet nie chce. Anglikowi w mieszkaniu wystarczy piękny garnitur Adams'a, sklep, office czy klub urządzony w stylu Queen Anne najlepiej zaspokoi jego potrzeby artystyczne.

Anglik nie znosi nowości, a tembardziej eksperymentu.

Dekoratorzy angielscy nie dają nam jednego rysunku mebla współczesnego, nie dają ani jednej, bodaj umiarkowanie nowoczesnej, koncepcji w dziedzinie architektury wogóle, a dekoracji wnętrz w szczególności.

Wprawdzie słyszano tam coś niecoś o Oud'zie, wprawdzie Le Corbusier'owi powierzono napisanie przedmowy do ostatniego rocznika Decorative Art, ale ciągle jeszcze każda rzecz prosta, nowoczesna, każdy niestylowo pomyślany pawilon na wystawie czy też wnętrze nazywa się z przekąsem „german style".

I tak się działo w Albionie aż po dzień dzisiejszy.

Nagle coś się odmieniło.

Nagle jakby wreszcie troszkę otwarto przymknięte od kilku pokoleń oczy.

Anglicy leczą spleen. Znużyły już ich chyba stylowe wnętrza. O!d England zasiada na metalowem krześle, opiera się na

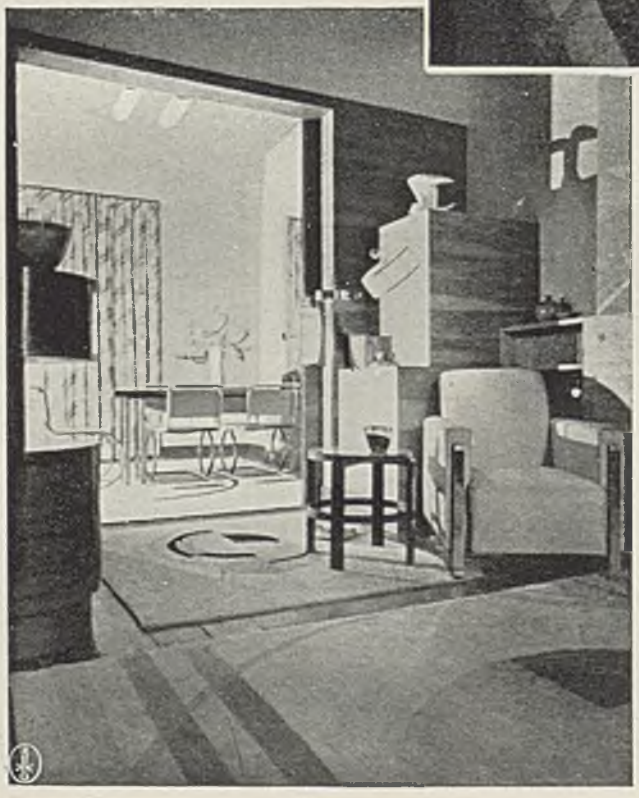

1, 2.
S. Chermayeff. Pokój mieszkalny i jadalny.

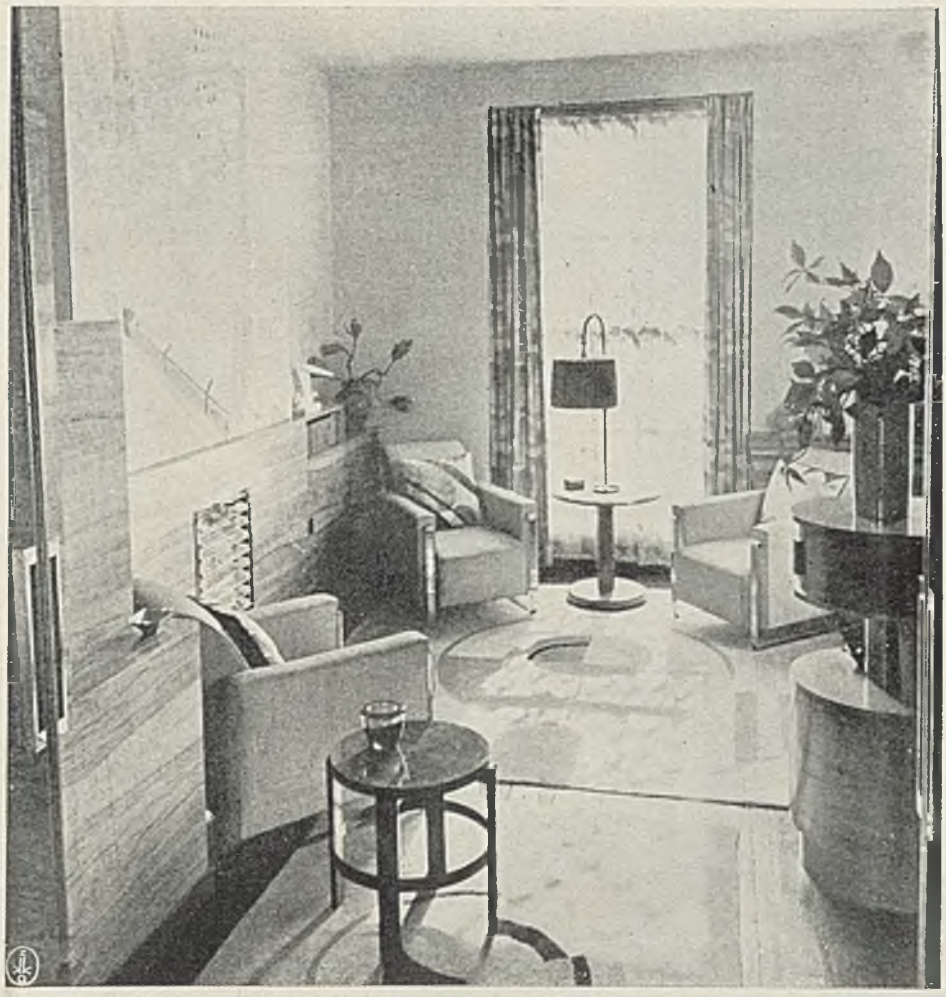

3. S. Chermayeff. Sitting - room.

4. F. Bacon. Biurko lub komoda.

szklanej płycie stołu i przez wielkie, nowoczesne okna inaczej jakoś spogląda w nowe życie.

Stara jak świat firma meblarska Waring & Gillow Ltd. otwiera Modern Art Department.

Zaczyna się projektowanie, wykonywanie i sprzedaż (a to najważniejsze) nowoczesnych mebli.

Dyrektorem oddziału zostaje rysownik i dekorator Mr. S. Chermayeff. (!)

Kilka zdjęć z mieszkania projektodawcy zorjentuje nas w rodzaju tych rzeczy.

Rys. 1 i 2 to pokój mieszkalny i jadalnia, raz z zamkniętemi, raz z rozsuniętemi drzwiami.

W jadalni meble stalowe i stół, który po rozsunięciu może pomieścić 12 osób.

Sitting-room Mr. S. Chermayeff'a widzimy na rys. 3.

Drzewo: angielski orzech.

Z lewej strony kominek (gaz!) Nad kominkiem malowidło A. Bayes'a, które przedstawia widok z okna drapacza nieba na miasto przyszłości.

Mebel z prawej strony — to cocktail-cabinet.

Wszystko razem — dobre... ale niebardzo.

Anglicy jeszcze niezupełnie rozumieją, o co chodzi.

Poczciwy stary fotel klubowy, który dawniej doskonale stał o własnych siłach na ziemi, teraz umieszczono na metalowych taśmach, jakby saniach.

Po co?

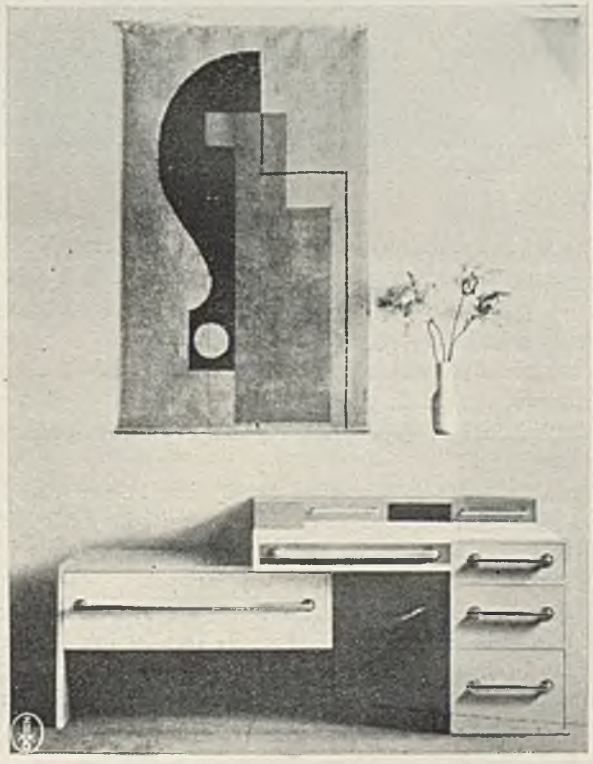

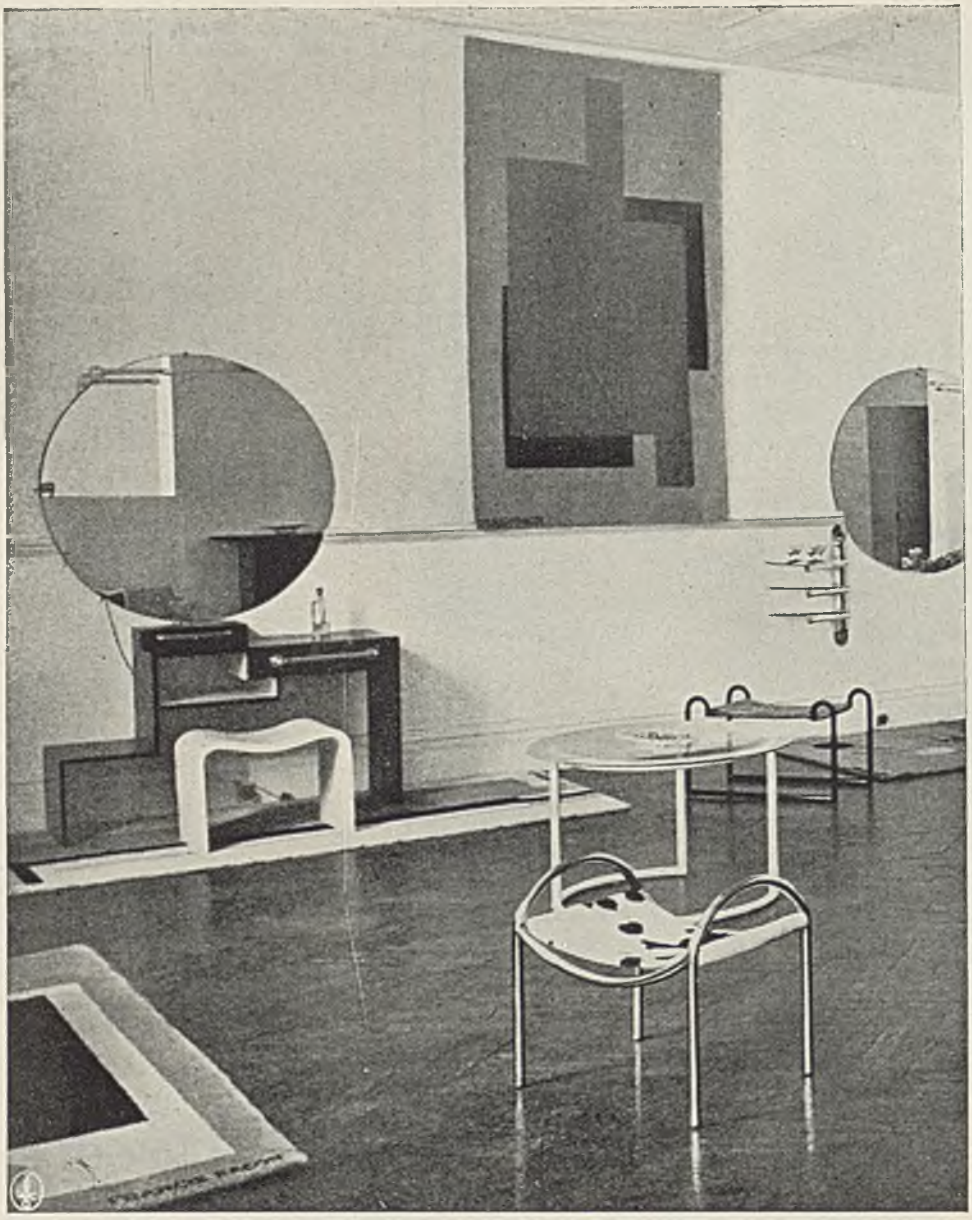

5. F. Bacon. Wnętrze.

6. F. Bacon. Stół.

Bo w ten sposób otrzymuje się sprzęt „nowoczesny"!
Chermayeff, jak i wcale już pokaźna grupka innych dekoratorów, poza dobrą wolą, dobrym materjałem i robocizną nie wiele więcej dał „wnętrzarstwu" angielskiemu.
Znacznie większe zasługi na tem polu kładzie młody dekorator Albionu, Francis Bacon.
Oczywiście i w jego pracach przebija przedewszystkiem ich nieangielskość.
Znać, że Bacon studjował we Francji i w Niemczech. Mimo to jednak jest on nieco inny niż Francuzi i inny niż Niemcy. Jest w tem i trochę Holendrów (Van der Vlugt), ale i dużo pomysłów własnych, nawskroś oryginalnych.
Dajemy tu fota biurka, stołu i wnętrza mieszkania Bacon'a. Biurko albo jeśli kto woli, komoda (rys. 4) jest lakierowane jasno i ciemno szaro. Blat ze szkła opalowego.
Światło pada z ciemnej luki tuż nad blatem. Okucia z niklu. Na ścianie kilim w kolorze beige, szarym i rudym.

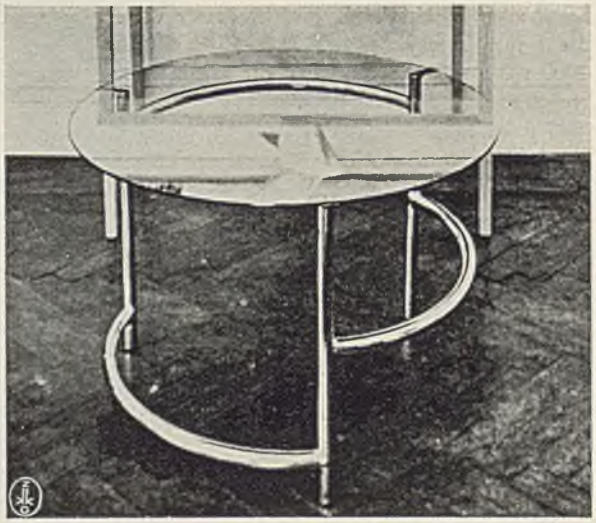

Ładny okrągły stół (rys. 6) ma nogi z chromowanej stali a blat ze szkła, którego połowa jest przezroczysta, a połowa amalgamowana od spodu na lustro.

Francis Bacon mieszkanie swoje przerobił ze starego garażu (rys. 5), którego część okien (niewidocznych na zdjęciu), zawiesił płachtami białej gumy, drapującej się w piękne fałdy. Stalowy taboret ma siedzenie z cielęcej skóry.

Okrągły stół na środku posiada blat, którego połowa jest przezroczysta, a połowa matowa.

Inne sprzęty tego ciekawego bezsprzecznie wnętrza nie wymagają bliższych komentarzy.

We wzmiance o Bacon'ie w jednym z ostatnich zeszytów londyńskiego „Studio" piszą, że: „choć rzeczywiście byliśmy dotąd powolniejsi od innych narodów w stosowaniu nowych pomysłów w meblarstwie i dekoracji, to dlatego tylko, by dobrze zrozumieć wreszcie różnicę między tem co jest naprawdę nowe i dobre, w nowoczesnych wnętrzach, a co nowe i złe".

Prace Bacon'a przytaczają jako przykład tego dekoratora angielskiego, który jako jeden z pierwszych poszedł za głosem stali i szkła. (The appeal of steel and glass).

Czy za nim pójdą inni?

Trudno przewidzieć.

Znając Anglików obawiam się, że jednak nie.

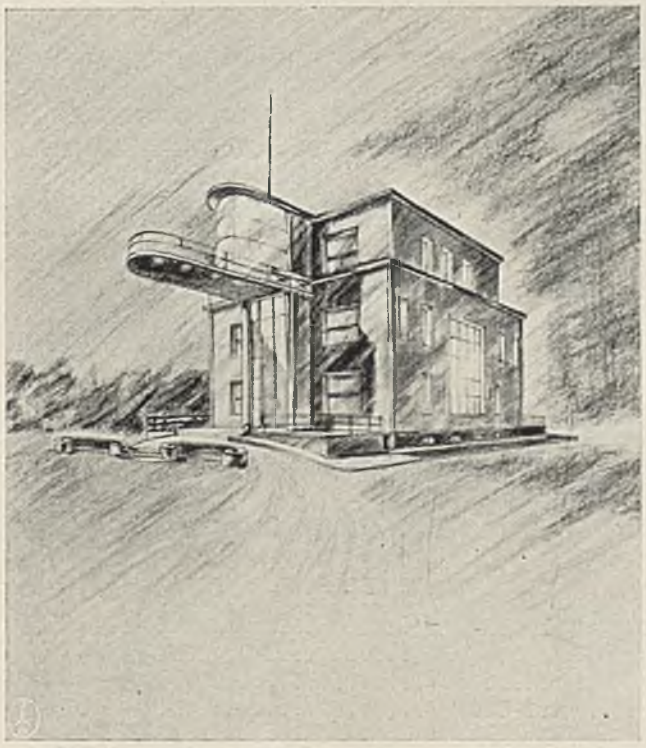

1 — 3. Arch. Stanisław Woyciechowski (Warszawa). Pałacyk reprezentacyjny konsulatu Generalnego Republiki Peru w Warszawie.

Parter.

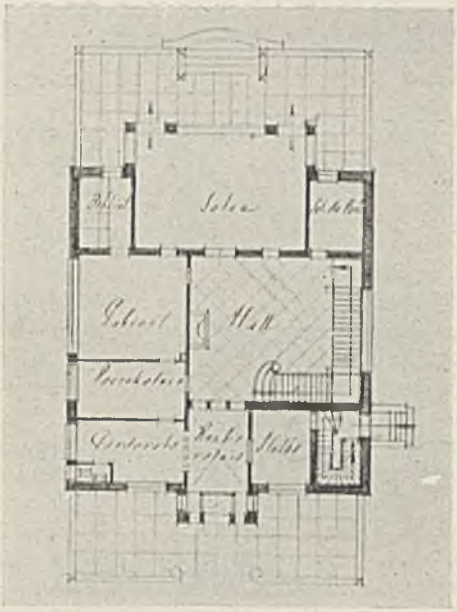

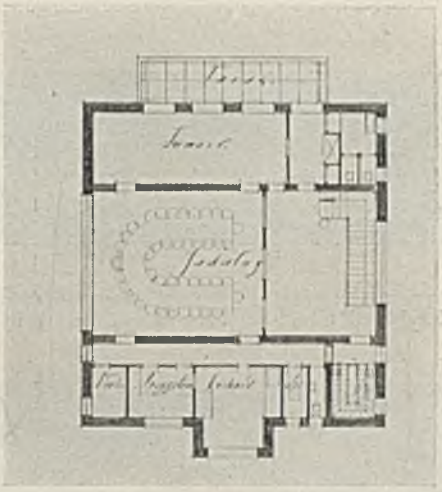

I piętro.

PAŁACYK REPREZENTACYJNY KONSULATU GENERALNEGO REPUBLIKI PERU W POLSCE

Pałacyk ten ma powstać w czasie najbliższym za sprawą obecnego Konsula Generalnego R. P. Peru w Polsce, inż. Tomasza Oxińskiego i zbudowany będzie w ogrodzie w Warszawie.

Pałacyk ten mieścić będzie na parterze gabinet Konsula Generalnego oraz jego salon reprezentacyjny.

Sala jadalna ze stołem w podkowę mieści się na I p. Kuchnia również na tem piętrze. Wnoszenie potraw na salę odbywać się będzie jednocześnie przez dwoje drzwi. Palarnia, taras i sala jadalna mają rozłożone wejścia w ten sposób, że krążenie po nich odbywać się może z największą łatwością przez zachowanie bezpośredniego połączenia z hall'em. Drugie piętro mieści mieszkanie prywatne p. Konsula Generalnego oraz gościnny pokój z salonikiem.

Jako materjał do krycia, użyta zostanie blacha miedziana.

Fasada wykonana będzie z czterech materjałów: kamienia, miedzianych pokryć i miedzianych opraw drzwi i okien, mosiądzu i nakoniec szkła szlifowanego i polerowanego.

„DER BAUMEISTER"

nakł. Georg. D. W. Callway München.

Monachijski „Der Baumeister" staje od pewnego czasu wyraźnie na czele niemieckich pism architektonicznych. Formą i doborem treści przewyższa wiele innych podobnych miesięczników. Jest prawdziwie pożyteczny, nie tylko dla osób, teoretycznie zajmujących się rozwojem architektury dzisiejszej, ale i dla budujących architektów.

Prócz fotografij „Der Baumeister" podaje na oddzielnych tablicach w końcu każdego zeszytu plany, przekroje, elewacje i szczegóły niektórych bardziej interesujących objektów. Artykuły drukuje zwięzłe, jasne, kierujące głównie uwagę na wybitniejsze momenty reprodukowanych zdjęć.

W niektórych zeszytach znajdujemy, jako przegląd prasy fachowej, wybrane fotografje z obcych pism.

W numerze kwietniowym zamieszczono sprawozdanie z ciekawego konkursu na budynki zakładów przemysłowych „Fuld" we Frankfurcie n. M. (nadesłano przeszło 900 prac), analizujące nagrodzone projekty. Znajdujemy przytem parę uwag, skierowanych do członków sądów konkursowych, któreby mogły być i w naszych warunkach niejednokrotnie zastosowane. Chodzi specjalnie o klasyfikację wszystkich objektów w zależności od sytuacji, zanim się przystępuje do odrzucenia pozornie złych.

Arch.: Strunek i Wantzler (Dortmund). Projekt konkursowy fabryki „Fuld" w Frankfurcie nad Menem.

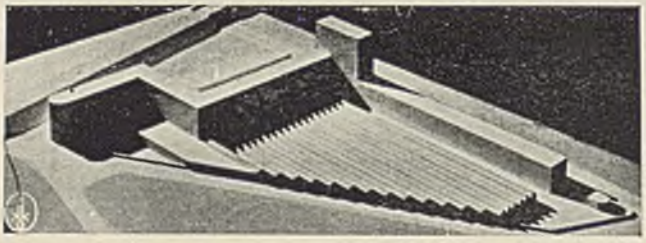

Arch.: Hinsch i Deimling (Hamburg). Projekt konkursowy zabudowań fabryki „Fuld" w Frankfurcie nad Menem.

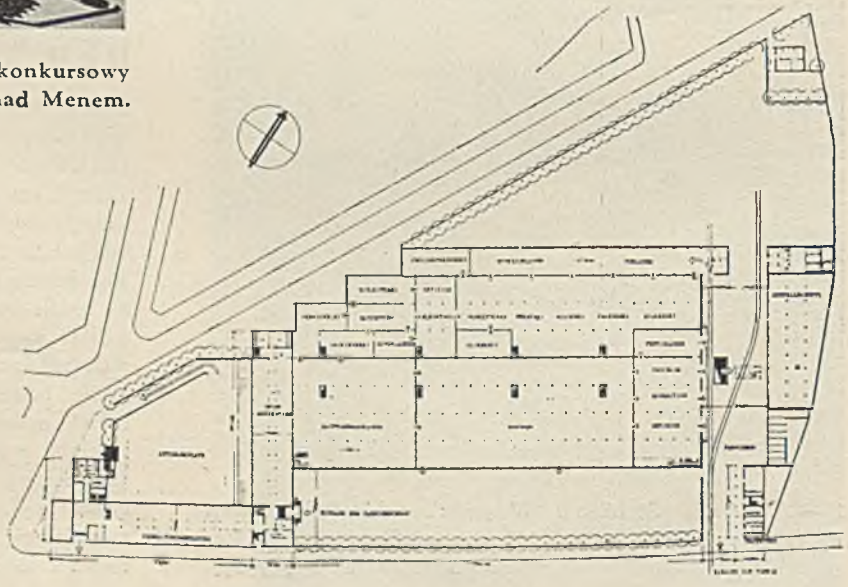

Arch.: P. Bonatz i E. Scholer (Stuttgart). Projekt konkursowy zabudowań fabryki „Fuld" w Frankfurcie nad Menem. Rzut.

Arch. R. Vorhölzer i W. Schmidt. Gmach poczty w Monachjum przy Tegernseer Landstrasse.

Prócz tego w zeszycie omawianym reprodukowano kilka dobrych will, stawianych w Czechosłowacji i domów wielorodzinnych niemieckich.

Numer majowy poświęcony jest nowym lub odnowionym budynkom, powstałym w Monachjum, z których na specjalną uwagę zasługuje nowowzniesiony gmach przy Tegernseer Landstrasse. W tablicach końcowych zeszytu znajdujemy wszystkie rysunki szczegółowe lokali i konstrukcji żelaznej, stosowanej przy budowie. Pozatem, również ze szczegółowymi rysunkami, reprodukowano szereg doskonałych naszych will szwajcarskich.

W numerze czerwcowym, naogół mniej ciekawym, zamieszczono reprodukcje will i mniejszych gmachów, projektowanych przez architektów monachijskich Lechnera i Norkauera, które zasługują na uwagę chyba ze względu na podaną szczegółowo stolarkę. Parę zdjęć bardzo ładnych naczyń miedzianych, wykonanych w Wejmarskiej szkole budowlanej i kilka reprodukcyj domów w Amsterdamie dopełniają zeszytu.

s. m.

KONKURS NA PROJEKT POMNIKA „ZJEDNOCZENIA ZIEM POLSKICH" W GDYNI

Program i warunki konkursu na projekt pomnika „Zjednoczenia Ziem Polskich" w Gdyni.

W wykonaniu powziętej w dn. 1 lipca 1928 r. uchwały Komitet Budowy Pomnika „Zjednoczenia Ziem Polskich" w Gdyni ogłasza konkurs na projekt pomnika w porcie Gdyńskim. Pomnik ten, który będzie wzniesiony z dobrowolnych ofiar publicznych, ma być uczczeniem chwalebnej pamiątki dziesięciolecia odrodzenia Państwa Polskiego i zjednoczenia ziem Jego i wód oraz znakiem tężyzny i świetności Narodu Polskiego.

Nie ma być on jednak ani symbolem chwały z powodu odzyskania dostępu do morza, ani dumnem stwierdzeniem faktu dotychczasowych powodzeń naszej pracy i polityki morskiej. Nie ma to być zatem pomnik przeszłości, lecz pomnik przyszłości.

Ma to być symbol obowiązku naszego i pokoleń następnych, rozwijania twórczej pracy na polskiem wybrzeżu i stwierdzenie, iż niema Zjednoczonej Polski bez własnego, nieskrępowanego dostępu do Bałtyku.

Jako czynnik, nadający Gdyni charakter miasta i portu polskiego, powinien stanowić charakterystyczny akcent w wyglądzie portu.

Przytem należy się liczyć z następującemi względami:

a) że przystań jachtowa jest miejscem oficjalnego lądowania dostojnych gości. W związku z tem należy zwrócić specjalną uwagę na opracowanie: 1) miejsca lądowania i należytego połączenia go z górnym poziomem mola oraz 2) pomieszczenia recepcyjnego, składającego się z sali około 100 m², odpowiednio wyposażonej w ubikacje poboczne.

b) że pożądanem jest, aby pomnik służył jednocześnie jako latarnia morska.
W tym wypadku należy przewidzieć wygodną komunikację pionową dźwigiem lub dźwigami z najwyższym poziomem pomnika i odpowiedniemi schodami z niższym poziomem, jeżeli taki będzie przez autora zaprojektowany.

c) że pomnik powinien być obliczony przedewszystkiem na wrażenie od strony morza.

Program.

Pomnik będzie wzniesiony w porcie Gdyńskim na molo południowem; plan sytuacyjny w skali 1:2500 wraz z planem orjentacyjnym w skali 1:16.000 załącza się.

Orjentacyjny koszt budowy wynosić będzie około 1 miljona zł. bez fundamentów.

Warunki.

a) Konkurs jest ogólny.
W konkursie mogą uczestniczyć obywatele Rzeczypospolitej Polskiej lub też obywatele innych państw, uważający się za Polaków.

b) Wymagane są:
a) plan sytuacyjny mola 1:500;
b) plany, przekroje i widoki w skali 1:50;
c) model w skali 1:50.

c) Za najlepsze prace przyznane będą 3 nagrody w ogólnej sumie 32.500 zł., które bezwzględnie będą wypłacone.

I	nagroda	— 15.000
II	„	— 10.000
III	„	— 7.500

Sądowi konkursowemu przysługuje prawo innego podziału nagród.

Sądowi Konkursowemu przysługuje ponadto prawo zakupu prac nienagrodzonych po 3.000 zł. za projekt oraz prawo przyznania zwrotu kosztów po 500 zł. za model za prace, będące na należytym poziomie.

Prace nagrodzone stają się własnością ogłaszającego konkurs.

d) Termin składania i nadsyłania prac konkursowych, zarówno miejscowych jak i zamiejscowych, upływa z dniem 31 stycznia 1931 r.
Prace konkursowe należy składać w gmachu Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej ul. Koszykowa 55 do godz. 18-ej w tekach (nie rulonach) zapieczętowanych, w których znajdować się winna zapieczętowana koperta, zawierająca nazwisko i adres autora.
W każdem opakowaniu znajdować się może tylko jeden projekt i jedna koperta.
Na pracach i kopertach nie powinno być żadnego godła ani znaku.
Wszystkie prace będą, po ogłoszeniu wyroku Sądu, wystawione na widok publiczny, o czem nastąpi oddzielne ogłoszenie.
Ogłaszający konkurs zastrzega sobie prawo reprodukowania prac nagrodzonych i zakupionych.
Prace niezakupione i nienagrodzone wraz z nierozpieczętowanemi kopertami będą zwracane okazicielom kwitów, wydanych przy składaniu prac na konkurs, zaraz po zamknięciu wystawy i nie później, niż w 6 miesięcy po terminie konkursu.
Po tym terminie prace nieodebrane staną się własnością ogłaszającego konkurs, odnośne zaś koperty — nierozpieczętowane — zostaną spalone.

e) Wyrok Sądu Konkursowego jest ostateczny i niedwołalny. Sąd Konkursowy, przyznając nagrody, może wydać oddzielną opinję co do realizacji pomnika.

f) Sąd Konkursowy stanowią:
Prof. Dr. KAZIMIERZ BARTEL (Lwów)
Prof. ADOLF SZYSZKO-BOCHUSZ (Kraków)
Prof. TADEUSZ BREYER (Warszawa)
Dyr. BRONISŁAW GEMBARZEWSKI (Warszawa)
Prof. WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI (Warszawa)
Minister EUGENJUSZ KWIATKOWSKI (Warszawa)
Prof. ŻDZISŁAW MĄCZEŃSKI (Warszawa)
Prof. WITOLD MINKIEWICZ (Lwów)
Dyr. TEODOZY NOSOWICZ (Warszawa)
Red. CZESŁAW PECHE (Warszawa)
Prof. FERDYNAND RUSZCZYC (Wilno)
Prof. WŁADYSŁAW SKOCZYLAS (Warszawa)
Prof. KAROL TICHY (Warszawa)

g) Wszystkie wiadomości, tyczące się niniejszego konkursu i jego wynik z protokółami Sądu Konkursowego, będą ogłoszone w czasopiśmie „Architektura i Budownictwo" w Warszawie i „Architekt" w Krakowie; wszelkie zaś zawiadomienia będą ogłoszone w prasie codziennej.
Program i warunki konkursu można otrzymać w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, Departament Morski, pokój Nr. 275 w godzinach biurwych za opłatą 5 zł.

Budownictwo na X Targach Wschodnich we Lwowie od 2 do 16 września

W związku z coraz silniej na tle kryzysu mieszkaniowego budzącem się zainteresowaniem wszystkich warstw społeczeństwa zagadnieniami budownictwa, które szczególnie obecnie, wobec kredytowej akcji Rządu, nabrały nowej aktualności, organizuje się jako osobna, zamknięta w sobie całość, w ramach tegorocznej, dziesiątej z rzędu kampanji Targów Wschodnich, pod fachowem kierownictwem specjalny dział budowlany na wzór tak popularnych zagranicą, zwłaszcza w Niemczech, przedsięwzięć tego rodzaju. Dział ten, którego zadaniem będzie przedstawić całokształt obecnego rozwoju środków i metod techniki budowlanej, obejmować będzie wszelkie materjały, narzędzia, maszyny, fabrykaty i konstrukcje, wchodzące w zakres budownictwa tak mieszkaniowego, jak i inżynierskiego z uwzględnieniem szczególnie rzeczy nowych, przystosowanych do naszych rodzimych warunków budowlanych. W skład działu budowlanego wchodzi pięć grup odrębnych, a w szczególności:

I. Grupa ogólna, obejmująca 1) organizację budownictwa, szkoły i instytuty budowlane, pomoc kredytową, spółdzielnie budowlane, książki i czasopisma fachowe; 2) projekty i fotografje domów mieszkalnych; 3) projekty i fotografje innych budowli.

II. Materjały budowlane, jak kamienie naturalne i sztuczne, cement, wapno i gips, oraz ich zastosowanie, wyroby ceramiczne, materjały zastępcze, drzewo i jego firmy handlowe, żelazo i inne metale, materjały izolacyjne i pokrywcze, szkło, farby, lakiery, tapety i t. p.

III. Narzędzia i maszyny do kamieni, cegły i betonu, maszyny drogowe i urządzenia transportowe.

IV. Rzemiosła budowlane, jak: 1) ciesiolka i stolarka, konstrukcje drewniane drzwi, okna i podłogi; 2) ślusarstwo i blacharstwo, okucia i konstrukcje żelazne; 3) piece i kuchnie żelazne i kaflowe; 4) instalacje elektryczne, wodociągowe i gazowe i 5) centralne ogrzewanie.

V. Urządzenia wewnętrzne pokojów mieszkalnych, ubikacyj pobocznych i kuchen, biur i warsztatów budowlanych, oraz biur technicznych.

Do udziału we wszystkich grupach zgłosiły się już najpoważniejsze w kraju przedsiębiorstwa i firmy z odnośnych branż, a cały ich szereg zamierza urządzić na swych stoiskach reklamowe pokazy, jak wyświetlanie filmów, budowę domów z nowoczesnych materjałów i maszyny budowlane w ruchu, co dla zwiedzającej publiczności stanowić będzie niewątpliwie walny moment atrakcyjny. Między innemi, udział swój zgłosiły już zrzeszenia tak poważne, jak Syndykat Polskich Hut Żelaza, „Centrocement“ i inne.

Celowość i użyteczność utworzenia działu budowlanego na Targach Wschodnich jest tak bijąca w oczy, że nie potrzebuje dalszego uzasadnienia, zwłaszcza, że zbiega się ono z silną akcją propagandową, podjętą przez miarodajne czynniki za powiększeniem w Polsce konsumcji żelaza i cementu, a w niedalekiej już przyszłości zarysowujący się na horyzoncie rozwój ruchu budowlanego, popierany usilnie przez Rząd i społeczeństwo, sprawia, że także akcja producentów t. zw. zastępczych materjałów budowlanych przybrała w tym roku na sile reklamy, dzięki czemu ta grupa właśnie zapowiada się szczególnie interesująco na Targach.

Tegoroczna kampanja Targów Wschodnich nadaje się tem bardziej do urządzenia w jej ramach w celach propagandowych możliwie kompletnego pokazu obecnego stanu naszego budownictwa, że z okazji dziesięciolecia ma ona charakter manifestacji jubileuszowej i z tego powodu budzi w najszerszych sferach społeczeństwa ciekawość i żywe zainteresowanie. Przedsiębiorstwom przemysłowym daje to doskonałą sposobność do zareklamowania swych metod i wyrobów.

W związku z działem budowlanym odbędą się we Lwowie pod protektoratem Politechniki, przy współudziale wybitnych uczonych i praktyków, wykłady z dziedziny najnowszych zdobyczy techniki budowlanej, ze szczególnem uwzględnieniem budownictwa mieszkaniowego i budowy dróg, połączone ze zjazdem inżynierów i techników budowlanych. Uczestnicy wykładów będą mieli możność dokładnego zwiedzenia działu budowlanego i uzyskania w ten sposób konkretnego poglądu na całokształt obecnego rozwoju budownictwa, nietylko ze strony dydaktycznej, lecz także z punktu widzenia praktycznego i handlowego. Nie należy wątpić, że z okazji tej skorzystają oni w jak najszerszej mierze.

Czasopisma nadesłane.

Ukazał się Praesens Nr. 2, oparty na międzynarodowej współpracy, który daje nowe idee i nową ich realizację, podkreślając przejście od rzemiosła do mechanicznego montażu nietylko na przykładach nowoczesnego budownictwa, ale malarstwa, fotografji, teatru i filmu.

Praesens Nr. 2 obejmuje 212 stronic i przeszło 300 klisz.

Adres redakcji i administracji: Warszawa, Senatorska 38 m. 13, tel. 154-76. Konto czekowe P. K. O. Nr. 13.020.

Cena numeru zł. 15. Do nabycia we wszystkich księgarniach, skład główny w księgarni Trzaska, Ewert i Michalski w Warszawie, Krakowskie Przedmieście 13, Gmach Hotelu Europejskiego.

„Samorząd Miejski“, dwutygodnik, organ Związku Miast Polskich, Warszawa.

„Dom, osiedle, mieszkanie“, miesięcznik, Nr. 7, Warszawa. Zeszyt poświęcony przeważnie budowlom letniskowym.

„Moderne Bauformen“, miesięcznik, Nr. 7, Stuttgart. W zeszycie m. in. podaje zdjęcia, rzuty i objaśnienia Gross-Siedlung Bad Dürrenberg, zbudowanego przez Aleksandra Kleina i niezmiernie interesujący pod względem konstrukcyjnym kryty stadjon na 11675 miejsc zwykłych i 1100 miejsc w lożach.

„Die Bau und Werkkunst“, miesięcznik, organ Centralnego Związku Architektów austrjackich, Wiedeń.

„L'Architecte“, miesięcznik, Nr. 5, Paryż. Zeszyt poświęcony przeważnie budowli Szkoły Normalnej w Paryżu, dziełu arch. A. i G. Perreta.

„Architekt“, organ Związku Architektów Województwa Krakowskiego, Nr. 3 — 4, zawiera obszerną publikację pośmiertną prac ś. p. arch. Władysława Klimczaka, poprzedzoną entuzjastycznem słowem wstępnem Wacława Krzyżanowskiego, podnoszącem wysoko rolę i działalność zmarłego architekta w rozwoju rodzimych tradycyj architektury polskiej. Zeszyt dopełniają uwagi p. H. Jasińskiego o nowych pracach o kościołach drewnianych i kronika.

„Das neue Frankfurt“, miesięcznik poświęcony sprawom nowych ukształtowań kultury, zeszyt 6, Frankfurt n/M. Zeszyt poświęcony zagadnieniom wystawowym i muzealnym.

„Styl“, miesięcznik wyd. przez Związek Architektów w Pradze, zeszyt 4 — 6. W zeszycie m. in. znajdujemy opis restauracji i przebudowy słynnego Klementinum, przy przystosowaniu tego gmachu do celów bibljotecznych, oraz świetny artykuł V. Dvorzáka: „Zagadnienie funkcjonalizmu w architekturze spółczesnej“.

„Biuletyn“ Koła inżynierów dróg i mostów, Nr. 6, Warszawa, podaje protokół Zwyczajnego Walnego Zebrania Koła Inż. Dróg i Mostów 3.V.930 r., oraz dwa referaty zjazdowe: „Roz-

wój inżynierji sanitarnej w Polsce" inż. Rudolfa i „Uwagi o zadaniach techniki drogowej w Polsce" inż. A. Gajkowicza. „Plastyka", nowe czasopismo poświęcone sztuce polskiej, Nr. 1, Warszawa, redagowane przez arch. K. Stryjeńskiego. Zeszyt 1, jak na okazowy, przedstawia się dosyć szaro. Jako czołowego artystę programowego pismo wysuwa R. Malczewskiego. Meblarstwo reprezentuje M. Kotarbiński, architekturę — Lech Niemojewski, w ten sposób pismo ma zamiar program swój oprzeć na gruncie tradycyj Wyższej Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie. Wyróżnia się opracowaniem sumiennem artykuł M. Kociatkiewiczówny „O zagadnieniu sztuki narodowej w dobie współczesnej". Zeszyt zawiera str. 47 i jest bogato ilustrowany.

Płyty budowlane „Celotex".

Pośród nowoczesnych materjałów budowlanych na jednem z czołowych miejsc należy bezsprzecznie wymienić „celotex". Materjał ten — to cienka (11 mm.), a jednocześnie mocna, trwała i elastyczna płyta budowlana, wyrabiana z filcowanych i prasowanych pod wysokiem ciśnieniem, bez użycia wody, włókien trzciny cukrowej. Zawierając w strukturze swojej miljony szczelnie zamkniętych drobnych komórek powietrznych, płyta ta przedewszystkiem stanowi niezastąpiony materjał termiczno-izolacyjny i ciepłochronny. Pod tym względem „celotex" p r z e w y ż s z a wszystkie inne materjały budowlane, a mianowicie: korek w stosunku 1:1½, drzewo — 1:3, gips — 1:8, cegłę — 1:12, beton — 1:25. Jego ciężar gatunkowy jest mniejszy od ciężaru gatunkowego korka. „Celotex" nie paczy się, nie psuje, nie wytwarza grzyba i nie przepuszcza wilgoci, daje się łatwo krajać, ciąć i piłować. Wyrabiany jest w dużych płytach, o wymiarach, dochodzących do 4¼ mtr.

W tych warunkach pole zastosowania „celotex'u" jest wprost nieograniczone. Zimne poddasza i wilgotne piwnice można z łatwością zamienić na ciepłe, suche i wygodne pomieszczenia mieszkalne, izolując ściany i sufity płytami „celotex", przyczem osiąga się znaczne oszczędności na kosztach opału. W lecie, odwrotnie, w pomieszczeniach tak izolowanych panuje przyjemny chłód. W fabrykach, hangarach i t. p. wielkie połacie dachów, izolowanych płytami „celotex", przyczyniają się z doskonałym skutkiem do ujednostajnienia temperatury wewnętrznej i do uniezależnienia jej od wpływów atmosferycznych, przyczem unika się tak niepożądanego skraplania się wody kondensacyjnej. Niezbędny jest też „celotex" w nowoczesnem chłodnictwie (chłodnie, wagony-chłodnie, etc.).

Z naciskiem podkreślić należy użyteczność płyt „celotex" w budownictwie wiejskiem. Cały szereg budowli gospodarskich, jak: obory, stajnie, chlewy, kurniki, składy płodów rolnych, etc., daje się łatwo i skutecznie izolować „celotex'em" ze znaczną korzyścią dla produktów hodowli. W budownictwie miejskiem, szczególnie przy stosowaniu konstrukcji żelbetowej lub szkieletowej żelaznej, płyta „celotex" o d d a j e wprost nieocenione usługi, zastępując grube mury, lub umożliwiając ich zmniejszenie, co przyczynia się zarówno do zmniejszenia wagi konstrukcji, jak i do ekonomicznego wyzyskania powierzchni użytkowej pomieszczeń.

Wymieniliśmy tu, oczywiście, tylko niektóre przykłady zastosowania płyt „celotex", gdy w istocie przykłady takie można mnożyć bez liku. Dość powiedzieć, iż „celotex" znalazł już zastosowanie w przeszło 300.000 budowli różnego typu i przeznaczenia.

Obok własności ciepłochronnych „celotex" posiada w wysokim stopniu własność tłumienia i pochłaniania fal dźwiękowych. Zaleta ta nabiera szczególnego znaczenia w warunkach życia współczesnego w mieście, gdzie zewsząd narażeni jesteśmy na niepożądane szmery i hałasy. Tutaj ściana, sufit i podłoga, należycie izolowane „celotex'em", oddadzą nam nieocenione usługi, chroniąc uszy nasze i nerwy od niepożądanych wstrząśnień i zapewniając nam całkowity pod tym względem spokój, którego tak często pozbawia nas konieczność mieszkania pod wspólnym dachem i wśród wspólnych ścian z wieloma współlokatorami.

Dalej „celotex" znajduje szerokie zastosowanie w tych wszystkich wypadkach, gdy chodzi o tłumienie odgłosów i niedopuszczanie do powstawania echa. Mowa tu o kościołach, salach wykładowych i koncertowych, biurach, teatrach, kinematografach dźwiękowych, studjach radjowych i t. p. W tej dziedzinie „celotex" w ostatnich latach zyskał sobie na Zachodzie szerokie i zasłużone prawo obywatelstwa. W Warszawie, przy budowie jednego z najnowszych i najbardziej nowoczesnych kin dźwiękowych, z wielkiem powodzeniem zastosowano „celotex", wykładając nim całkowicie sufit widowni. Osiągnięty wynik mówi za siebie: słowo, śpiew i muzyka słyszane są w całej sali jasno i wyraźnie bez tych drażniących odgłosów wtórnych i huczących ech, które aż nazbyt często zniekształcają najlepszą nawet audycję.

Jeżeli do tych wszystkich zalet „celotex'u" dodamy niezwykłą łatwość techniczną w posługiwaniu się nim oraz podatność do najrozmaitszych sposobów zewnętrznej jego obróbki, bądź to przez tynkowanie, malowanie, tapetowanie i t. p., bądź przez pozostawienie go w stanie naturalnym, obok stosunkowo niewygórowanej ceny, to musimy dojść do wniosku, iż technika budowlana znalazła w płytach „celotex" doskonały materjał o wielostronnych możliwościach zastosowania. Można też być pewnym, iż materjał ten spotka się wśród sfer budowlanych z niemniejszem zainteresowaniem i uznaniem, niż to miało miejsce w przodujących krajach Ameryki i Europy Zachodniej.

Inż. S. L.

I-szy Salon listopadowy Instytutu Propagandy Sztuki.

Otwarcie I-go Salonu Instytut Propagandy Sztuki postanowił związać z uroczystością uczczenia powstania Listopadowego. Zadaniem Salonu ma być przegląd polskiej twórczości plastycznej, dający pojęcie o jej stanie współczesnym, na tle innych wystaw o charakterze retrospektywnym.

Wystawa ma objąć najcelniejsze dzieła sztuki z dziedziny architektury, malarstwa, rzeźby i sztuki dekoracyjnej, wykonane w okresie trzech lat ostatnich, a nie wystawionych dotąd w Warszawie.

Otwarcie Salonu nastąpi dn. 29 listopada w Kamienicy Baryczków, stałej siedzibie Instytutu.

Mając na względzie warunki lokalowe i dążąc do wystawienia dzieł nadesłanych w warunkach jaknajkorzystniejszych, Komitet Salonu przewiduje możność wystawienia najwyżej 2-ch prac poszczególnego artysty. Jury Salonu stanowić będą: dwaj przedstawiciele Instytutu S. P., przedstawiciel M. W. R. i O. P. (Departament Sztuki), przedstawiciel Wyższej Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie i przedstawiciel Związku Stowarzyszeń Architektów Polskich w Warszawie. Na Salonie przewidziane są poważne nagrody i zakupy.

Termin nadsyłania prac na Salon Listopadowy upływa z dniem 20 listopada. Bliższych informacyj udziela kancelarja Instytutu w godzinach 17—18 w Kamienicy Baryczków, Rynek Starego Miasta 32.

PRZEMYSŁ BUDOWLANY I TECHNICZNY

Aluminjowe wyroby.

Warszawa

PIERWSZA W KRAJU FABRYKA WYROBÓW ALUMINJOWYCH
JANA KOTLIŃSKIEGO
Warszawa, Falęcka 11/13 tel. 409—30
Nagrodzona medalami w kraju i zagranicą.

Armatury elektryczne

Warszawa

BRACIA BORKOWSCY
ZAKŁADY ELEKTROTECHNICZNE — SPÓŁKA AKCYJNA
Warszawa, Jerozolimska Nr. 6, tel. 42-79, 84-66, 2-98.

TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE
„KANDEM" Sp. z ogr. odp.
Warszawa, ul. Miodowa Nr. 7, telefon 288-29.

„A. MARCINIAK i S-ka"
Spółka Akcyjna
WARSZAWA, ul. Złota 49. Telefon 260-76 i 260-06.

Armatura dla Techniki Sanitarnej

Warszawa

BIURO TECHNICZNO-HANDLOWE
JANCZEWSKI i FREYMARK
Warszawa, Mokotowska 49. Telefon 510-54.

Asfalty

Katowice

„TERMAK"
Towarzystwo Budowy Dróg Smołowcowych Sp. z o. o.
Katowice Ks. Damrota 10 tel. 12-53 i 30-53

Lwów

Przedsiębiorstwo Robót Asfaltowych i Krycia Dachów
FRANCISZEK ŚWIEŻY
LWÓW, ul. Na Błonie, 50.

Łódź

Przedsiębiorstwo Robót Asfaltowych i Dekarsko-Blacharskich
T. WAGNER i M. JAGIEŁŁO
Łódź, Krucza 35. Telefon 142-22.

W. WOJCIECHOWSKI
Łódź, Kilińskiego 172, tel. 120—50
Brukowanie, asfaltowanie i betonowanie nawierzchni — Wyroby cementowe
Jedyna w Polsce Mechaniczna Wytw. Płyt Chodnikowych

Warszawa

Bezparafinowe Asfalty Krajowe i Zagraniczne
„FELZYTYN i TROCAL" Sp. Przem.-Handl. z o. o.
Warszawa, Hoża 48, tel. 318-48.

POLSKIE TOWARZYSTWO ASFALTOWE
SPÓŁKA AKCYJNA
Warszawa, Wilcza 23, tel. 438-47.

POLSKA FABRYKA EKSTRAKTÓW GARBARSKICH
WARSZAWA Spółka Akcyjna Telef. 319-51
Smocza 43 DZIAŁ ASFALTÓW 123-57, 224-28
WYŁĄCZNA SPRZEDAŻ ASFALTÓW
MEKSFALT i SPRAMEX

FABRYKA ASFALTU I TEKTURY SMOŁOWCOWEJ
J. SIECZKO i L. BALINGER
Warszawa, ul. Zwrotnicza 4-6, tel. 41-51

Asfalty

Warszawa

ASFALTY
JAN ANDRZEJ WRABLIK
WARSZAWA, KAROLKOWA 86, TEL. 534-57

STANISŁAW COHN
Warszawa, Senatorska 36, tel. 41-61, 41-62, adr. telegr. „Stakon"
Wyłączna sprzedaż na Polskę asfaltu rodzimego
TRINIDAD EPURÉ

Betoniarki

Warszawa

RZEWUSKI i S-ka
Spółka Akcyjna
Warszawa, ul. Ordynacka 7. Tel. 28-95 i 28-17.

Betonowe wyroby

Łódź

W. WOJCIECHOWSKI
Łódź, Kilińskiego 172. Tel. 120-50.
Podłogi ksylolitowe i „Lastrico", stopnie mozajk. Żelbet. rury cement.

Warszawa

Wytwórnia Wyrobów Betonowych „GOŁKÓW"
HENRYK GOŁOGÓWSKI
WARSZAWA, AL. JEROZOLIMSKA 21 TELEFON 219-74

EDMUND SZMIDT
WYTWÓRNIA WYROBÓW
BETONOWYCH i KSYLOLITOWYCH
Warszawa, ul. Grójecka 56. Tel. 328-39.

Przedsiębiorstwo Robót Betonowych i Mozajkowych
„SZTUCZNY MARMUR" Z. Kakietek i D. Gawalkiewicz
Spółka z ogr. odp.
Warszawa, Górczewska 23. Telefon 146-48.

Bitumina

Warszawa

„ORŁOROG"
dawniej ORŁOWSKI, ROGOWICZ i S-ka, Sp. z o. o.
Warszawa, Królewska 8, Tel. 101-23 i 147-78.
Wyłączni wytwórcy pat. Bituminy do krycia dachów i izolacji.

Biura Architektoniczne

Kielce

BIURO ARCHITEKTONICZNE
Inż. Arch. BOROWIECKI WACŁAW
KIELCE, ul. ŚNIADECKICH 20
TELEFON 27.

Łódź

BIURO ARCHITEKTONICZNE
Inż. ADOLF GOLDBERG
Łódź, ul. Andrzeja 11, tel. 1.15-98.

Biura Architektoniczne

Tarnów

Biuro Architektoniczne i Budowlane
Inż. Arch. EDWARDA OKONIA
TARNÓW, Przecznica Chyszowskiej 1:6, I p. Telefon Nr. 236

Biura Inżynierskie

Warszawa

WŁADYSŁAW GALL
Inżynier dyplomowany
Warszawa, ulica Krucza Nr. 40. Tel. 164-16.

Biuro Inżynieryjno - Budowlane
KAROLA SZTOLCMANA
WARSZAWA Pl. Napoleona I m. 17. Tel. 431-26, 338-38

Biura Techniczne

Kraków

BIURO TECHNICZNE
Inż. JÓZEF WEINGRÜN
Kraków, pl. Groble 19. Telefon 21-45.

Łódź

R. RYMSZA Inż. Technolog
Łódź. Piotrkowska 166. Telefon 162-59.
Sprzedaż maszyn i narzędzi precyzyjnych do obróbki metali i drzewa

Poznań

Biuro Techniczno - Budowlane
ROMAN MATUSZEWSKI Arch. Bud.
POZNAŃ, ALEJE MARCINKOWSKIEGO 14, TEL. 12-32

Blachy Cynkowe

Warszawa

Przedstaw. Zjednocz. Polskich Walcowni Blachy Cynk.
HERMAN MEYER
WARSZAWA, TRAUGUTTA 2, TELEFON 1-84 i 3-84

Blacha żelazna cynkowana

Będzin

POLSKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁU CYNKOWEGO
Spółka Akcyjna w Będzinie

Warszawa

CYNKOWNIA WARSZAWSKA
(właśc. Inż. T. Rapacki i Z. Świecicki)
WARSZAWA, BODUENA 3 TEL. 52-07, 442-62, 52-77 i 53-07

Blacharskie Zakłady

Łódź

ZAKŁAD DEKARSKO-BLACHARSKI
JÓZEF KERNER
Łódź, Radwańska 56. Telefon 153-27.

Zakłady Blacharskie W. PIEHLER
Łódź, Radwańska 24, tel. 157-39
URZĄDZENIA WNĘTRZ i GALANTERJE

Warszawa

Zakłady Mechaniczne Wyrobów Blacharskich
LUDWIK BALIŃSKI i LEON FIUTOWSKI Sp. z o. o.
Warszawa, Poznańska 11, Tel. 7-86.

Zakład Blacharski
M. CHREMPIŃSKI
Warszawa Marszałkowska 71 Tel. 160-72

Blacharskie Zakłady

Warszawa

Zakład Blacharski
ROMUALD DĄBROWSKI
Warszawa Bednarska 23 Tel. 328-82

ZAKŁADY BLACHARSKIE „GRYFF"
Właśc. Aleksander Jurewicz
Warszawa Piękna 30 Tel. 235-56

B-cia KIERZKOWSCY
Warszawa, Pańska 3. Tel. 249-64.
Wykonywa wszelkie roboty, w zakres blacharstwa wchodzące

Fabryka Wyrobów Blacharskich
J. SEROCZYŃSKI
Warszawa, Marszałkowska 11/13. tel. 257-95

Zakład Blacharsko-Ornamentacyjny
JULJANA TRZECIECKIEGO
Warszawa (mieszkanie) Chłodna 18 — (zakład) Leszno 61, tel. 168-61

Blacharskie Zakłady i Wyroby Metalowe

Warszawa

Zakład Blacharski i Wyrobów Metalowych
KAZIMIERZ SOBOCIŃSKI
Warszawa, Marjensztadt 6 róg Dobrej, telef. 174-24

Blaszane wyroby

Warszawa

B. LEHMAN
Wytwórnia Wyrobów Blaszanych
WARSZAWA, MŁYNARSKA 23, TEL. 268-21. P. K. O. 12578

Brukarstwo

Poznań

JÓZEF JÓŹWIAK, mistrz brukarski
Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich
Poznań, ul. Górna Wilda 47. Telefon 56-04.
Wykonywa wszelkie prace brukarskie, ziemne i kanalizacyjne
Dostawa wszelkiego rodzaju materjałów brukowych i żwiru z własnej żwirowni.

Warszawa

ZRZESZENIE BRUKARZY Z. O. O.
Warszawa, ul. Solec 20B, telefon 45-99.
Wytwórnia płyt betonowych i rur do kanal. telefoniczn.
Wszelkie roboty brukarskie. Układanie kabli elektryczn.

Budowlane Konstrukcje

Warszawa

POLSKA FABRYKA SIATKI JEDNOLITEJ
Hr. ST. LEDÓCHOWSKI, Sp. Akc.
Warszawa, ul. Przemysłowa 24 Telefon 72-35

Budowlane Maszyny

Kraków

BETONIARKI, WAPNIARKI, WYCIĄGI I WINDY
Biuro Techniczne Inż JÓZEF WEINGRÜN
Kraków Pl. Groble 19 Telefon 21-45

Budowlane Materjały

Gdynia

FABRYKA PAPY DACHOWEJ—STAROGARD
Tow. z ogr. por. ODDZIAŁ w GDYNI
SKŁADNICA ŻELAZA I MATERJAŁÓW BUDOWLANYCH

Budowlane Materjały

Katowice

ROBERT STREIT
Hurtownia Materjałów Budowlanych
Katowice Mickiewicza 19 Tel. 21-92 i 22-92.

Kraków

Parowa Fabryka Papy Dachowej i Płyt Izolacyjnych
JAN GODZICKI i S-ka
Kraków Dietlowska 28 Tel. 11-69.

EMIL SILBERBACH
KRAKÓW, ul. Wielopole15, tel. 141.
Wyroby betonowe, Dyle gipsowe, Roboty asfaltowe, Posadzka, Papa.

Warszawa

Inż. ST. MARUSZEWSKI i S-ka
WARSZAWA, HOŻA 38. TEL. 159-22 i 277-22

Biuro Techniczno-Handlowe „STAMAT"
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Nowy-Świat 3. Telefon 245-89 i 96-36.

Wolska Centrala Artykułów Budowlanych Sp. z ogr. odp.
Warszawa, Wolska 68. Telefon 132-41.
WAPNO, CEMENT, GIPS, TRZCINA, CEGŁA i t. d.

Budowlane Okucia

Warszawa

Fabryka Okuć Budowlanych i Odlewnia Metali
Inż. K. DOBROWOLSKI i S-ka Sp. z o. o.
Warszawa-Praga Krowia 6/8 Telefon 4-79

FABRYKA OKUĆ BUDOWLANYCH
BRACIA LUBERT Sp. Akc.
Warszawa, Złota 34, Tel. 47-35 i 90-10.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Będzin

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
GUSTAW WEINZIEHER
BĘDZIN Malachowskiego 31 Telefon 4-41

Franciszek DŹWIKOWSKI arch.
Przedsiębiorstwo Budowlane
Inowrocław Dworcowa 29 Telefon 398.

Katowice

T. WAWRZIK budowniczy
Katowice Jagiellońska 36 Tel. 24-11.

Kielce

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
LEOPOLD GRIMM
Kielce ul. Lipowa 16a. Telefon 418.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
JERZY SASKI
KIELCE ul. Sienkiewicza 57. Telefon 490.

Kraków

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
B. BIRKENFELD i J. SILBERSTEIN Arch. U. B.
KRAKÓW MIKOŁAJSKA 6. Tel. 2967.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Kraków

DYPLOMOWANI ARCHITEKCI
Inż. Stanisław Filipkiewicz i inż. Juljusz Kolarzowski
KRAKÓW RYNEK GŁ. 6 Tel. 46-86.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWY I ROBÓT ŻELBETOWYCH
JÓZEF KACZMARCZYK Budowniczy
Kraków, Rynek Gł. 34. Telefon 42-32.

INŻ. STEFAN POLAŃSKI
Autoryzowany inż. cywilny, konc. budowniczy
Zaprzysiężony biegły sądowy
Kraków, ul. Wielopole 15. Telefon 0085.

Przedsiębiorstwo Robót Żelbetowych
Inż. HENRYK RITTERMAN rząd. upow. inż. cyw. i bud.
Kraków, Aleja Krasińskiego 10, tel. 42-68.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWY
Inż. JERZY STRUSZKIEWICZ i S-ka
Kraków, ul. Krupnicza, telefon 93.

Przedsiębiorstwo dla Budowli Żelbetowych
E. UDERSKI i S-ka
Kraków, Al. Słowackiego 60, tel. 12-68.

Lublin

Biuro Budowlane, Kanalizacyjne, Contr. Ogrzew. i Handl.
„ARCHITEKT"
Sp. z ogr. odp. w Lublinie, Zamojska 4, tel. 2-47.

Rok założenia 1900
PRZEDSTAWICIELSTWO TECHNICZNO-BUDOWLANE
W. SZCZEPAŃSKI I S. ORŁOWSKI
Lublin, Krakowskie Przedmieście 36, tel. 219

Lwów

Inż. Arch. KALIKST KRZYŻANOWSKI
Lwów, Kochanowskiego 38. Tel. 7-01.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻYNIERSKO-ARCHITEKTON.
Inż. WŁAD. SZCZEK rządowo upoważ. do prowadzenia robót budowlan.
LWÓW, NOWY-ŚWIAT 20

Inż. HERMAN WACHMANN
Lwów, Potockiego (Boczna) 64. Tel. 40-13.

Łódź

Przedsiębiorstwo Budowlane, Biuro Konstrukcyjne i Roboty Żelbetowe
FLORJAŃSKI i BARCZ
ŁÓDŹ, Biuro: Wólczańska 89 tel. 1.46-80. Skład: Nowogrodzka 27

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Budowlanych
„KONSTRUKTOR"
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Łódź, Al. Kościuszki Nr. 1. Telefon 60-28.

GUSTAW SIMM
Biuro Architektoniczne i Przedsiębiorstwo Budowlane
Łódź, Radwańska 51. Telefon 128-24.

Poznań

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH
CH. I. TYLLER Spadkobiercy
Łódź, Tramwajowa 11. Tel. 1.14-79.

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych i Kanalizacyjnych
I. TYLLER
Łódź, Trębacka 18. Tel. 1.62-09 i 1.71-38.

Poznań

Przedsiębiorstwo Budowlane i Fabryka Obróbki Drzewa
BĄKOWSKI i SMOLIBOWSKI
Poznań, ul. Jasna 11. Tel. 6074

FRANCISZEK BRZEZIŃSKI
ARCHITEKT-BUDOWNICZY
Poznań, ul. Orzeszkowej 7. Tel. 6252.

BOLESŁAW DANECKI Arch. Bud.
Przedsiębiorstwo Robót Budowlano-Inżynierskich
Poznań, Brama Dębińska, tel. 58-83 i 70-27.

Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich
DOMERACKI JAN Budowniczy
Poznań, Wały Jagiełły 4/6, tel. 16-67.

M. HOFFMANN i S-ka
Przedsiębiorstwo robót naziemnych, podziemnych i żelbetowych
Fabryka wyrobów cementowych
Poznań, Górna Wilda 134a.

J. KLATKIEWICZ
BUDOWNICZY
POZNAŃ ul. SIEROCA 3/4 TELEFON 32-81

Przedsięb. robót budowl.-inż. i Fabryka wyrobów drzewnych
CZESŁAW LEITGEBER architekt
POZNAŃ NARAMOWICKA 25 TELEFON 50-81

P. ŁABUZIŃSKI
architekt-budowniczy
Poznań, Wierzbięcice 10. II Tel. 51-62.

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
LUDWIK MICHALSKI Budowniczy
Poznań, Wały Kazimierza Wielkiego 11, tel. 28-97.

Przedsiębiorstwo Budowlane
JAN PRZYBYŁ
POZNAŃ, ul. Marcelińska róg Grodziskiej tel. 62-48

EDMUND RYCHLICKI
BUDOWNICZY
POZNAŃ UL. SKRYTA 7 TELEFON 64-84

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWL. i INŻYNIERSKICH
ZYGMUNT SCHNOTALE arch. dypl. i budowl.
Poznań, Strzelecka 33, tel. 1868 — Toruń, Piastowska 7, tel. 552.

K. SOWIŃSKI BUDOWNICZY
POZNAŃ, ul. FR. RATAJCZAKA 37, TELEFON 38-41

WŁADYSŁAW SZMYT ARCHITEKT-BUDOWNICZY
Przedsiębiorstwo robót budowlano-inżynierskich
Poznań, ul. Prusa 19. Telefon 6897.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Poznań

CZESŁAW SZYPERSKI Budowniczy
Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich
Poznań, Słowackiego 10. Telefon 61-64.

STANISŁAW TRAWCZYŃSKI Budowniczy
Żelbetony, własne kafary 1000—1650—2000 kg.
Specjalność: słupy oświetleniowe żelbetowe.
Poznań, Św. Jerzego 7/13, tel. 10-08.

WŁADYSŁAW URBANIAK budown.
Przedsięb. Robót Inżynierskich. Tartak parowy. Fabr. wyrob. z drzewa
Poznań, Droga Dębińska 10, tel. 33 54.

Sosnowiec

A. JĘDRZEJEWSKI
Przedsiębiorstwo Robót Budowl. i Komunikac. Sp. z o. o.
Sosnowiec ul. Piłsudskiego 28 Tel. 8-70.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
LUFT i S-ka
Sosnowiec, ---------- ul. Jasna 8.

„ROBOTS UNIVERSAL"
Biuro Inż. Budowlane i Techniczno-Handlowe
Sosnowiec ul. Piłsudskiego 8 Tel. 6-37

Toruń

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
Inż. J. DRECKI
TORUŃ Stary Rynek 20 Telefon 801.

Warszawa

Pierwsza w Kraju Fabryka Gipsu p. f. „ALABASTER"
Założona w roku 1873.
właściciel Inż. BRONISŁAW PLEBIŃSKI
Warszawa, ul. Czerniakowska 156 (dom własny) tel. 13-40

Przedsiębiorstwo Budowlane i Przemysłowo-Handlowe
„ALWA" wł. inż. A. Wachniewski
Biuro: Hoża 30, tel. 332-41. Skład i wytwórnia: Grochowska 42, tel. 207-27

BIURO TECHNICZNO-BUDOWLANE
J. BANASIAK i T. KASPERSKI
Warszawa, Emilji Plater 35 Tel. 448-27

Biuro Inżynieryjno - Budowlane BOBROWSKI i S-ka Inż.
Sp. z ogr. odp.
Warszawa, Rakowiecka 9, Telefon 94-18.

Przedsiębiorstwo Techniczno-Budowlane
M. BIAŁOBRZESKI i J. HILDT
Warszawa, Miedziana 8. Telefon 183-71.

Przedsiębiorstwo Budowlane
ADAM IG. BROMKE i SYN
Warszawa, ul. Nowowiejska Nr. 11, telefon 56-23 i 112-28

„BUDOWNICTWO i PRZEMYSŁ"
Polska Spółka Udziałowa
WARSZAWA ŚNIADECKICH 6

„BUDEX"
Budowlano-Eksportowa Sp. Akc.
Warszawa, Krak. Przedm. 9 Tel. 123-47

TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWO-BUDOWLANE
„BUDOPOL" Sp. z ogr. odp.
Dyrekcja—Warszawa, Kredytowa 6, tel. 331-71

Biuro Budowlane
T. CZOSNOWSKI i S-ka
Warszawa, ul. Ceglana Nr. 5. Telefon 5-82 i 5-80

PRZEDSIĘBIORSTWO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE
Inż. I. Domański, J. Wiszczor i S-ka, Sp. z o. o.
Warszawa, Wspólna 32. Telefon 331-00.

Inż. Franciszek Wicenik i S-ka
Spółka Budowlana „BETON ARME"
Warszawa, Niecała 4, tel. 191-63

WŁADYSŁAW DUDZIŃSKI
BUDOWNICZY
WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 46, TEL. 253-22.

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
Inż. K. FELIŃSKI
Warszawa, Marszałkowska 36. Telefon 131-47.

GÓRNOŚLĄSKIE TOWARZYSTWO AKCYJNE
DLA BUDOWLI PRZEMYSŁOWYCH
EKSPOZYTURA W WARSZAWIE, UL. ZŁOTA 21, TEL. 155-75

Towarzystwo Inż.-Budowlane „TRAWERS"
HACIEWICZ i SERWIŃSKI — Inż. Sp. Film.
Warszawa, Piękna 22. Tel. 271-66, 108-69, 436-06.

H. HALBER Architekt i J. HALBER
Przedsiębiorstwo Budowlane
Warszawa, ul. Koszykowa 51, telefon 157-67.

BRACIA
HORN i RUPIEWICZ
Spółka Akcyjna
WARSZAWA
Zarząd: ul. Mazowiecka 7. Fabryka: Ludna 6.

PRZEDSIĘBIORSTWO PRZEMYSŁOWO-BUDOWLANE
JÓZEF JAWORSKI i S-ka
Warszawa, ul. Fabryczna Nr. 28, tel. 195-03.

KRAJOWE TOWARZYSTWO BUDOWLANE
„KATEBE" Sp. z ogr. odp.
WARSZAWA, SIENKIEWICZA 3, TELEFON 420-01, 420-2 i 256-10

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
JAN KĘDZIERSKI
Warszawa, Nowy Świat 41. Tel. 43-78.

BIURO INŻYNIERSKIE
Dr. CZESŁAW KŁOŚ
Warszawa-Włochy, Inżynierska 10. Tel. 271-01.

Przedsiębiorstwo robót budowlanych i kanalizacyjno-wodociągowych
A. KLEIBER i W. JEŻEWSKI
Warszawa, Ordynacka 8 Telefon 312-20 i 312-44.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały Warszawa

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
JAN KRĘCKI
WARSZAWA, UL. EM. PLATER 19, TEL. 102-33

PRZEDSIĘBIORSTWO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE
Inż. CEZARY LUBIŃSKI i S-ka Sp. z o. odp.
Warszawa, Wilcza 5 m. 12. tel. 97-88, 116-51, 116-50
Dawniej C. Lubiński i K. Jaskólski

Towarzystwo Akcyjne Zakładów Przemysłowo-Budowlan.
FR. MARTENS i AD. DAAB
WARSZAWA, UL. WIEJSKA Nr. 9, TELEFON Nr. 55-84

PRZEDSIĘBIORSTWO TECHNICZNO-BUDOWLANE
F. MAZURKIEWICZ
Warszawa, ul. Złota 76. Telefon 32-98.

BIURO BUDOWLANE
STEFAN NIEDBALSKI
Warszawa, Marszałkowska 15-a, tel. 405-77.

BIURO PRZEMYSŁOWO-BUDOWLANE
S. PRONASZKO i R. SOBIESZEK
Warszawa, Ś-to Krzyska 25, tel. 426-72, 426-74

Zakłady Przemysłowo-Budowlane
Inż. STANISŁAW RADZIMIŃSKI
Warszawa, Wilanowska 22 Tel. 530-34 i 208-64

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno - Budowlanych
A. REINBERG i J. SPIEGEL Inżynierowie
WARSZAWA, WSPÓLNA 54, TEL. 528-54 i 29-97
Żelazo, beton, stropy pustakowe, fundamentowania, roboty budowlane w najszerszym zakresie.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
W. Ł. REJMAN
Warszawa, Elektoralna 7, Tel. 503-56

Biuro Techniczno-Budowlane
B. ROGACZEWSKI i S. T. SZULAKIEWICZ
Warszawa, Biuro: Nowy Świat 34, tel. 168-84
Fabryka: Szczęśliwice Stadjon tel. 168-94

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
A. i R. RZECZKOWSCY
Biuro Zarządu: Warszawa, Zajęcza 8. Telefon 74-85

Przedsiębiorstwo Budowlane
Majster Murarski JÓZEF SOBKO
Warszawa, Rybna 4. Tel. 315-76

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Budowlanych
H. SOSONKO i W. WOJCIECHOWSKI Inżynierowie
Warszawa, Krucza 8, tel. 401-84.

BIURO BUDOWLANE
Inżyniera MICHAŁA SZYLAJNERA
Warszawa, ul. Hoża 9/3, tel. 322-89 i 303-22.

PRZEDSIĘBIORSTWO TECHNICZNO-BUDOWLANE
„TEKTON" Sp. z ogr. odp.
WARSZAWA, KREDYTOWA 16. TEL. 83-41 i 90-41

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Warszawa

T-WO ROBÓT KOLEJOWYCH I BUDOWLANYCH
„TOR" Spółka Akcyjna
WARSZAWA, ELEKTORALNA 6, TELEFON 54-40 i 509-61.

WARSZAWSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
Spółka Akcyjna, egz. od 1910 r.
Warszawa, ul. Hoża Nr. 9, telefony: 322-89 i 303-22

Warszawskie Towarzystwo Techniczno - Budowlane
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Plac 3-ch Krzyży 9, Telefony: 302-56, 302-57.

Inżynier JAN WEBER
Przedsiębiorstwo Budowlane
Warszawa, Nowy Świat 38. Tel. 303-12

WACŁAW WĘDROWSKI
Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Budowlanych
Warszawa, ul. Polna Nr. 46 (dom własny), tel. Nr. 140-96.

Biuro Budowlane
W. WOJNAROWSKI i B. ŚWIECKI
Warszawa, ul. Marszałkowska 79, tel. 58-01

„ŻELAZO-BETON" Sp. z ogr. odp.
W. Kryński, W. Malinowski i W. Polkowski inżynierowie
Warszawa, Żórawia 11. Tel. 60-24, 40-24 i 7-67.

Włocławek

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych oraz Biuro Techniczne,
Stolarnia Mechaniczna z Suszarnią drzewa
POPŁAWSKI i FÜRSTENWALD
Włocławek, Łęgska 16.

Zawiercie

Biuro Budowlane ANTONI BLANA
Zawiercie, ul. Słowackiego 12.

Budowa Skarbców i Tresorów

Poznań

FABRYKA KAS STALOWYCH I URZĄDZEŃ BANKOWYCH
BERNARD POLSKI
Poznań, Komandorja, Tel. 53-23.

Castor, środek przeciw wilgoci

Warszawa

HYDROFUGE „CASTOR" — KARSTENS MAURYCY
Warszawa, ul. Koszykowa Nr. 7. Tel. 27-95.

Cegielnie

Poznań

Cegły. Dachówki, Sufitówki — Parowa Cegielnia Fabjanowo
W. NOWAKOWSKI i SYNOWIE
Biura centralne: Poznań, Górna Wilda 134, tel. 1291, 2972, 4017.

Tarnów

Zakłady Przemysłowe „TARNOWIANKA" w Tarnowie, tel. 108
Polecają:
dachówkę ciągnioną, karpiówkę, cegłę maszynową i pustą oraz dreny.

Cegielnie

Warszawa

MECHANICZNA CEGIELNIA
DĄBRÓWKA WILLANOWSKA
WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 18. TELEFON 29-40

Inż.-Cer. JÓZEF CISZEWSKI
Rok założenia 1906 ZŁOTY MEDAL
WARSZAWA, Krakowskie Przedmieście 7, Tel. 749

Celolit

Warszawa

Biuro Techniczno-Handlowe „STAMAT"
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Nowy-Świat 3. Telefon 245-89 i 96-36.

Cement

Warszawa

ZJEDNOCZONE FABRYKI PORTLAND-CEMENTU
FIRLEY Sp. Akc.
WARSZAWA WARECKA 11 TELEFON 211-04

Towarzystwo Fabryk Portland-Cementu
„WYSOKA" Spółka Akcyjna
Warszawa, Mazowiecka 7

Ceramika

Grudziądz

POMORSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE
Towarzystwo Akcyjne w Grudziądzu
Największa w Polsce fabryka dachówek
poleca znane ze swej dobroci:
karpiówkę żłobioną, holendorkę i rzymską na
krycie kościołów i gmachów monumentalnych
Prospekty i kosztorysy gratis

Kraków

Płaszowska Fabryka Dachówek i Cegieł S. A.
Kraków, Radziwiłłowska 19.
Poleca: Dachówkę tłoczoną (Marsylską), Karpiówkę, cegłę maszynową i pustą.

Łódź

Zakłady Przemysłowe JAN KRAUSE
Fabryka kafli, farb ziemnych Sp. z o. o. w Andrespolu
Biuro i składy w Łodzi: ul. Andrzeja Nr. 24, telefon 141-24

Poznań

„OSTRZESZÓW"
Zakłady Ceramiczne i Tartaki Sp. Akc.
Poznań (firma „STOPA)", ul. 3 Maja 3-a, Telefon 31-93.
Poleca znane ze swej wyborowej jakości DACHÓWKI (karpiówkę, rzymską, holenderską, falcówkę, i t. d.). DRENY (sączki), KLINKIERY, CEGŁĘ, SUFITÓWKĘ i t. d.

Rzeszów

Fabryka Pieców Kaflowych - Kafle Szamotowe, Ogniotrwałe
ALOJZEGO MOLA (synowie)
Rzeszów (Małopolska) ul. Kilińskiego 5, tel. 276

Warszawa

„DZIEWULSKI i LANGE"
Tow. Akcyjne Zakładów Ceramicznych
Warszawa, ul. Rysia Nr. 1 Tel. Nr. 18-84 i 18-65.

Biuro Techniczne ALBERT KARP Inż.
CERAMIKA BUDOWLANA
Warszawa Wilcza 54 Tel. 172-47

Ceramika

Warszawa

ZAKŁADY CERAMICZNE „PUSTELNIK"
SPÓŁKA AKCYJNA
Zarząd: Warszawa, Królewska Nr. 8.

Włocławek

Miejska Cegielnia Mechaniczna we Włocławku, tel. 157.
Bocznica własna, Produkcja roczna 10.000.000.
Cegła, Sączki różnych wymiarów, Cegła fasonowa, Dachówki.

Ceramika Sanitarna

Warszawa

Sosnowiecka Fabryka Wyrobów Ceramiczno-Sanitarnych
„JÓZEFÓW" Sp. z ogr. odp.
Warszawa, Królewska 35 Tel. 187-21

Drabiny rusztowaniowe

Łódź

„DRABINA" Sp. z o. o.
Fabryka drabin wszelkiego rodzaju. Specjalność drabiny rusztowaniowe
Łódź, Kilińskiego 136. Tel. 177-00.

Drzewo

Poznań

„ZAGRODA"
POZNAŃSKA SPÓŁKA BUDOWLANA TOW. AKC.
Poznań, ul. Fr. Ratajczaka 21, tel. 35-82.

Krzyż-Tarnów

Tartaki Parowe i Fabryka Obróbki Drzewa
LÖW, HOLLÄNDER i S-ka
Krzyż-Tarnów, ul. Dr. Tertila 19, tel. 172

Warszawa

PRZEMYSŁ LEŚNY I HANDEL DRZEWEM
FELIKS WIERCIŃSKI
Zarząd i biuro:
Warszawa, ul. Żórawia Nr. 24, tel. 1-45, 18-25.
Składy:
Warszawa, ul. Wolska 78, 80 i 95, tel. 19-56, 19-86.

Drzwiczki Hermetyczne, piecowe i kuchenne

Warszawa

Drzwiczki Hermetyczne Piecowe i Kuchenne
PIOTR ŁAWACZ i Synowie w Końskich
Oddziały: Warszawa, Daniłowiczowska 2, tel. 202-54, Łódź, Sienkiewicza 3

Elektrotechniczne Aparaty

Warszawa

ELEKTRO-KONTAKT
Spółka z ogr. odp.
Warszawa, Terespolska 24. Tel. 339-59.

Transformatorki dzwonk. „HYPERION" C.G.S.
110—240 V. ½—3 amp. są najtańsze i najlepsze.
Adres Fabryki: Warszawa, 11 Listopada 4

Elektrotechniczne Zakłady

Warszawa

Tow. Elektr. „BEZET" Sp. Akc. w Warszawie
Fabryka Maszyn Elektr., tel. 9-98. Oddział Instalacyjny tel. 543-02.
Dyrekcja: Marszałkowska 119, tel. 274-84.

Biuro Instalacyjno-Elektryczne
B. PIERZCHAŁA
Warszawa, Marszałkowska 117. Telefon 116-43

Elektrotechniczne Zakłady

Włocławek

Biuro Elektrotechniczne
STANISŁAW OŻMINKOWSKI
Włocławek, Plac Wolności 6. Telefon 114 i mieszkania telefon 414.

Elektryczne Instalacje

Warszawa

E. KÜHN i S-ka
BIURO INSTALACYJNO-ELEKTROTECHNICZNE
WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 71 TEL. 67-52 i 97-93

BIURO ELEKTROTECHNICZNE
S. ZYGADŁO i W. LEGOTKE inżynierowie
Warszawa, Marszałkowska 72. Telefon 76-73

Eternit

Warszawa

DACHÓWKA CEMENTOWO - AZBESTOWA
Zakłady Przemysłowe „ETERNIT" Sp. Akc.
WARSZAWA, KOSZYKOWA 43. TELEFON 403-83

Farby cementowe, malarskie i lakiery

Kraków

Polska Fabryka Farb Chemicznych i Mineralnych
HERMAN WILHELM Sp. z o. o.
KRAKÓW Mikołajska 32. Telefon 11-20.

Farby i lakiery

Warszawa

FARBY
NAJWIĘKSZA W POLSCE ZAŁ. w r. 1880 FABRYKA FARB i LAKIERÓW
W. KARPIŃSKI & W. LEPPERT.
WARSZAWA — JEROZOLIMSKA 30. OFERTY NA ŻĄDANIE.
LAKIERY

Fasadowa Wyprawa

Warszawa

„FELZYTYN" — Szlachetna Wyprawa Fasadowa
„SKALENIT" — Kamień Sztuczny.
„FELZYTYNITROCAL" Sp. Przem. Handl. z ogr. odp.
Warszawa, Hoża 48, telefon 318-48

WYPRAWA FASADOWA „TERRAZYT" KAMIEŃ SZTUCZNY
Zakłady Przemysłowe „TERRAZYT" w Warszawie
Chmielna 72 Telefon 72-14

Fundamenty

Warszawa

Przedsiębiorstwo Robót Fundamentowych
„RAYMOND" Inż. Edward Romański
Warszawa, Zgoda 9. Tel. 192-68

Gazobeton

Warszawa

Lekki Beton Porowaty dla Celów Budowlan. i Izolacyjn.
Zakłady Przemysłowe „ETERNIT" Sp. Akc.
WARSZAWA, KOSZYKOWA 43. TELEFON 403-83

Gazowe aparaty, Lampy elektryczne

Warszawa

Fabryka „JAN SERKOWSKI" Sp. Akc.
Gazowe Piece Kąpielowe—Kuchnie, Kuchenki Gazowe, Lampy i Żyrandole Elektryczne.
Warszawa, ul. Nowolipie 78, tel. 6-12 i 163-87.

Handlowo-Budowlane Przedsiębiorstwo

Łódź

Tow. Handlowo-Budowlane „HYDRAULIKA"
Łódź, Aleja Kościuszki 39 Telefon 1.53-68.
Kafle, płytki, posadzka terra., posadz. dębowa, cement portl. i in. art. bud.

Hydraulika

Warszawa

Fabryka Hydrauliczna „WISŁA"
M. STRASBURGER i K. SASKI
Warszawa, ul. Kopernika 26, tel. 62 i 70-48

Instalacyjno-Techniczne Biura

Centralne Ogrzewanie i Wodociągi

Będzin

Koncesjon. Zakład Robót Instalac.-wodociąg. i Kanalizac.
D. RUDZYN i S-ka
BĘDZIN Malachowskiego 10 Tel. 7-23.

Dąbrowa Górnicza

JAN CZERNEDA
Budowa dróg bitych, brukar., wszelk. robót kanalizac. i t. p.
Dąbrowa Górnicza, ul. Tad. Kościuszki 48, tel. 237.

Inowrocław

KAROL DIEREN
Kotłownia i Budowa Aparatów, Centralne Ogrzewania i Zakład Instalacyjny
Inowrocław, Droga Kruśliwiecka 2, tel. 327.

Kalisz

BIURO TECHNICZNO-INSTALACYJNE
GAŁKOWSKI i PODCIECHOWSKI
KALISZ, NARUTOWICZA 4. Telefon 215. Oddział Łódź, Sienkiewicza 22

Katowice

CENTRALNE OGRZEWANIE — SANITARNE URZĄDZENIA
KONIECZNY i WOLNY Sp. z o. o.
Katowice, Jagiellońska 36. Tel. 23-92.

„RADJATOR"
WYTWÓRNIA CENTRALNEGO OGRZEWANIA Sp. z ogr. odp.
Katowice, Szopena 1. Tel. 485.

Kraków

Inż. WACŁAW GĄSIOR i S-ka
Projektują i wykonują: ogrzewania centralne, wodociągi, łaźnie i t. p.
Kraków, Karmelicka 14. Tel. 40-70.

Inż. M. HOCHWALD
Przedsiębiorstwo Budowy Wodociągów i Ogrzewań Centr.
Kraków Starowiślna 60. Telefon 25-86

Lwów

FRANCISZEK IRZYK
Zakład dla instalacji wodociągów, centralnego ogrzewania, urządzeń gazowych i t. d.
Lwów, ul. Kopernika 30 Tel. 884

ZYGMUNT RODAKOWSKI
Przedsiębiorstwo Budowy Wodociągów
Lwów, Gołąba 15 Telefon 7-02

I. Konc. Zakład Instalacyjny — Wykonuje wodociągi centr. ogrzewania, urządzenia sanitarne i gazowe
SCHLACHTER i PREIS
Lwów, ul. Sykstuska 19, tel. 883

Łódź

BIURO URZĄDZEŃ ELEKTRYCZNYCH
Inż. E. JASIŃSKI
Łódź, Sienkiewicza 34. Tel. 155-70.

Instalacyjno-Techniczne Biura

Centralne Ogrzewanie i Wodociągi

Łódź

ELEKTRYCZNE INSTALACJE
STANISŁAW KOZIOROWSKI
Łódź, Piotrkowska 112. Tel. 106-26.

Instalacje Centralnego Ogrzewania, Wodociągów i Kanalizacja
JAN KÜNZL
Wytwórnia armatur. Łódź, Żeromskiego 55. Tel. 1.74-03.

FRANCISZEK WAGNER i S-ka
Łódź, Żeromskiego 94. Tel. 198-29
Fabryka ogrzewań centralnych, wentylacji, wodociągów i kanalizacji
Fabryka tlenu i rur ogrzewnych.

Płock

BIURO TECHNICZNE
Inż. ANTONI MICHALSKI
Płock Sienkiewicza 12. Telefon 145.

Poznań

SZAFRANEK i ROSZCZYK Inżynierowie
Poznań, ul. Fredry 6, Telefon 59-29 i 59-22
FABRYKA BUDOWY OGRZEWAŃ CENTRALNYCH I WENTYLACJI

Sosnowiec

Urządzenia kąpielowe, klozetowe, zlewowe, wodociągi, kanalizacje, ogrzew. centralne
Zakłady Przemysłowo-Handlowe J. KRUSZYŃSKI
Sosnowiec, ul. Swobodna 6, Tel. 2-57 m. 11-84.

Tarnów

ZYGMUNT FUNARSKI
Artykuły techniczne, elektrotechniczne, budowlane i instalacyjne
Wykonuje roboty instalacyjno-wodociągowe i ogrzewania centralne
Tarnów, Katedralna 7

S. WARENHAUPT
Biuro techniczne i koncesjonowany zakład instalacyjny dla wodociągów, centralnych ogrzewań, gazu i kanalizacji
Tarnów, Pr. Narutowicza 25, tel. 280

Warszawa

BIURO TECHNICZNO-INSTALACYJNE
JÓZEF BUCZKOWSKI i S-ka
Warszawa, Hoża 59. Telefon 84-39.

CE. BE. O. Spółka z ogr. odp.
Centralne Biuro Sprzedaży Odlewów Ogrzewalnych
Warszawa, Czackiego 12. Tel. 422-28 i 515-88

DMOWSKI i JAWORSKI
Kanalizacja. Wodociągi. Ogrzewania. Instalacje gazowe
Warszawa, ul. Płocka 20 (dom własny), Tel. 282-48

Tow. Akc. DRZEWIECKI i JEZIORAŃSKI
WARSZAWA Al. Jerozolimskie 71
ODDZIAŁY:
KRAKÓW, POZNAŃ, LWÓW, WILNO

„ERGOS" Biuro Techniczne
Warszawa, Elektoralna 26. Tel. 408-69
Instalacje wodociągów, kanalizacji i centralnego ogrzewania.

„INSTALATOR"
Biuro Techniczne Edward BOBER-MILEWSKI Zjedn. Techn.
Warszawa, Nowy Świat 34/36. Tel. 74-06 i 264-98.

Instalacyjno-Techniczne Biura

Centralne Ogrzewanie i Wodociągi

Warszawa

Zakłady Instalacyjne Urządzeń Zdrowotnych
JÓZEF KAMLER i S-ka, Inżynierowie
Właściciele: J. KAMLER i W. MARCINKOWSKI
Warszawa, Wiktorska 17, tel. 56-88, 56-49.

ZAKŁADY HYDRAULICZNE
JÓZEF KOSSOWSKI
Warszawa, Foksal 15, Tel. 403-40.

Przedsiębiorstwo Robót Kanalizacyjno-Wodociągowych i Ogrzewalnych
„TEOFIL OSIŃSKI i S-ka"
Warszawa, Marszałkowska 48. Tel. 101-55.

JAN STAPF
Ogrzewania Centralne, Kanalizacje, Wodociągi i t. p.
Warszawa, Marszałkowska 72. Tel. 190-95.

Biuro Urządzeń Zdrowotnych i Ogrzewań Centralnych
WACŁAW TOMASZEWSKI inż.
Warszawa, ul. Em. Plater 10. Telefon 162-68.

Zajączkowski, Szewczykowski i S-ka
INŻYNIEROWIE
Warszawa, ulica Śliska Nr. 9. Tel. 165-12 i 89-12.

BIURO INSTALACYJNO-TECHNICZNE
Inż. CZESŁAWA ZARZECKIEGO
Ogrzewanie Centralne, Kanalizacje, Wodociągi i t. p.
Warszawa, Marszałkowska 79, tel. 232-88.

Włocławek

Biuro Techniczno-Instalacyjne „ŁĄCZNIK"
F. SKIERKOWSKI i A. WASILEWSKI
Włocławek Łęgska 32 Tel. 146.

Izolacje

Łódź

„BETON"
właśc. W. MATZ
ŁÓDŹ, ul. Srebrzyńska 6, Tel. 25-50

Fabryka Wyrobów Korkowych—Materjałów izol. i chem.
ROSICKI, KAWECKI i S-ka
Łódź, Orla 17/19. Tel. 218-47

Warszawa

Zakład Izolacyj ciepło i zimnochronnych
FRANCISZEK OŻAROWSKI
WARSZAWA, CHŁODNA 45. TELEFON 295-72

WARSZAWSKA FABRYKA IZOLACJI KORKOWEJ
Władysław Wierusz Kowalski i S-ka
Warszawa, Dworska 14-16, tel. 101-12, 101-46 i 62-51.

Izolacje i Asfalty

Warszawa

Wyrób Krajowy — Wysokowartościowy materjał izolacyjny „TROCAL"
gęsty, półgęsty i rzadki
„FELZYTYN I TROCAL" Sp. Przem. Handl. z ogr. odp.
Warszawa, Hoża 48. Tel. 318-48

Fabryka materjałów izolacyjnych, gudronitu i asfaltu
„GUDRONIT" W. CISZEWSKI bud.
Warszawa, Krakowskie-Przedmieście 17
tel. biuro 11-45, fabryka 150-45.

Izolacje i Asfalty

Warszawa

CONCO jedyna izolacja przeciw wilgoci i konserwacja murów, dachów, tarasów, kanalizacji, oraz wszelkich materjałów: betonu, żelaza, drzewa, cegły i t. d.
Biuro Techn. H. STANKIEWICZ i B. NOWAK inż. arch.
WARSZAWA — Żelazna 38 tel. 304-88

Fabryka Izolacyj Korkowych, Bituminy, Aquisolu i Asfaltów
„ORŁOROG"
daw. Orłowski, Rogowicz i S-ka Warszawa, Królewska 8, tel. 101-23 i 147-78

Kamieniarskie Roboty i Przedsiębiorstwa

Lwów

BERNARD KOBER kons. mistrz kamieniarski
Wykonuje wszelkie roboty, w zakres kamieniarstwa wchodzące, z granitu i labradorów — Obróbka maszynowa
Lwów, ul. Pilichowska

Wytwórnia Rzeźbiarsko-Kamieniarska
LUDWIK MAKOLONDRA
Lwów, ul. św. Pawła 10 (np. bramy cment. Łyczakowskiego) tel. 63-95

Przedsiębiorstwo Robót Kamieniarskich i Eksploatacja Kamieniołomów
ALEKSANDER KRÓL
Lwów, ul. Janowska 85, tel. 67-86. Filja w Przemyślu, ul. Słowackiego 97

Zakłady Rzeźbiarsko-Kamieniarskie
HENRYK PERIER
Lwów, ul. Piekarska 97, — Wszelkie roboty cmentarne i budowlane

Poznań

Zakład Artystyczno-Rzeźbiarski J. BIEŃKOWSKI i Synowie
Poznań—Pracownia ul. Kazimierza Jarochowskiego 8a,
Skład i Biuro ul. Składowa 5/7
Dział I: rzeźba kościelna. Dział II: rzeźba monumentalna
Dział III: rzeźba dekoracyjna.
Marmury: Kararyjskie, belgijskie, greckie, i krajowe dla wszelkich celów budowy. Projekty, modele i kosztorysy wysyła się na żądanie.

WŁ. PAWŁOWICZ
Przedsięb. Kamieniarsko-Rzeźbiarskie i Wyroby ze sztucznego kamienia
POZNAŃ, UL. MARSZAŁKA FOCHA Nr. 122.

Sosnowiec

ZAKŁAD ARTYSTYCZNO-RZEŹBIARSKO-KAMIENIARSKI
JAN ZAGÓRSKI
SOSNOWIEC, Aleja Montwiłła-Mireckiego 8.
Pomniki z marmuru, granitu i piaskowca — roboty budowlane.

Warszawa

FABRYKA KAMIENIARSKA
JAN FEDOROWICZ
Warszawa, Dzika 61-a. Telefon 77-96.

Pracownia Artystyczno-Rzeźbiarsko-Kamieniarska
K. R. KOZIŃSKIEGO
Warszawa, Powązkowska 26 (18 i 76) domy wł. Tel. 96-52
Pomniki z marmuru, granitu i piaskowca.
Budowa grobów i roboty budowlane.

Przemysł Kamieniarski. Roboty z granitu, marmuru i piaskowca
STANISŁAW TANIEWICZ
Warszawa Dzika 61 Tel. 296-16

Włocławek

Pracownia Artystyczna Rzeźbiarsko-Kamieniarska
BOLESŁAW DOBRZYŃSKI
WŁOCŁAWEK Ul. Szopena 57. Telefon 318

Kasy Ogniotrwałe — Warszawa

Fabryka Kas Stalobetonowych—HENRYK JARDEL
Warszawa, ul. Miodowa 14, tel. 137-99—Biuro i Skład
Fabryka—ul. Madalińskiego 29 posesja własna—tel. 291-97

Konstrukcje Dachowe — Warszawa

„POLSTEPHAN"
Przedsiębiorstwo Budowlane Sp. z o. o.
Warszawa, Marszałkowska 62. Tel. 155-94 i 317-47

Konstrukcje Żelazne i Roboty Budowlane — Poznań

Fabryka Wyrobów Żelaznych
Fr. RADOMSKI
POZNAŃ Dąbrowskiego 30/32. Telefon 66-87

Warszawa

FABRYKA WYROBÓW ŻELAZNYCH, KONSTRUKCJI I ORNAMENTACJI
H. Zieleziński wł. Kornel Kubacki inż.
Warszawa, Marszałkowska 11/13, tel. 5-74 i 281-43

Krycie Dachów — Warszawa

ALFRED PESZKE
Fabryka Tektury Smolow. i Asfaltu, oraz krycie i konserw. dachów
Warszawa, Zawiszy 8, tel. 108-96.

Linotol — Warszawa

LINOTOL posadzki jednolite skałodrzewne
Inżynier ZYGMUNT ŁADA i S-ka
WARSZAWA, ul. TRAUGUTTA 2. TELEFON 1-84 i3-84

Luster Fabryki — Warszawa

Fabryka Luster i Szlifiernia Szkła
B-cia BABICZ
Warszawa, ul. Solec 77. Tel. 150-02

Malarskie Zakłady — Łódź

Przedsiębiorstwo Robót Malarsko-Budowlanych
JERZY JASIŃSKI
Łódź, Gazowa 12

ZAKŁAD ART.-DEKORACYJNO-MALARSKI
M. OPOCZYŃSKI
Łódź, Piotrkowska 88. Tel. 149-95 i 139-95

Warszawa

Przedsiębiorstwo Robót Malarskich—Remonty Ogólne
MARJAN BIELASZEWSKI
Warszawa, Narbutta 19 (dom własny) Tel. 138-28

Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
KAROL BROSZKIEWICZ i S-wie
Warszawa, Lwowska 13. Tel. 69-76

ZAKŁAD DEKORACYJNO-MALARSKI
JÓZEF BUZE
Warszawa, ul. Krucza Nr. 24. Tel. 504-59

Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
WŁADYSŁAW BUZE
Warszawa, Szopena 8. Tel. 428-22

Malarskie Zakłady — Warszawa

Zakład Artystyczno-Malarski
F. DOBRZELECKI
Warszawa, Marszałkowska 149. Tel. 47-43

Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
JAN DOMAŃSKI
Warszawa, ul. Polna 78. Tel. 188-65

Przedsiębiorstwo Malarsko - Dekoracyjne
T. JAMIOŁKOWSKI i S. JARZĘCKI
Warszawa, Sosnowa 1. Tel. 310-48

STANISŁAW JASIŃSKI
Zakład Dekoracyjno-Malarski. Przedsięb. Robót Remont.
Warszawa, Emilji Plater 23. Tel. 79-13

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT MALARSKICH
JÓZEF JURZYŃSKI
Warszawa, ul. Wilcza 59

A. KAŁUGIN Malarz-dekorator
Lakierowanie i malowanie sposobem pneumatycznym i zwykłym.
WARSZAWA POLNA 48 Telefon 343.-29

ZAKŁAD MALARSKI
JÓZEFA KENCBOKA mistrza cechowego
Warszawa, Krucza 10/34 Tel. 29-26

Zakład Malarsko - Dekoracyjny
STEFAN LEWANDOWSKI
Warszawa, Smolna 12. Telefon 104-80

ANTONI LESZCZYŃSKI
MALARZ
WARSZAWA, UL. WIDOK Nr. 22.

ZAKŁAD DEKORACYJNO-MALARSKI
EDWARD ORZAŻEWSKI
Warszawa, Bracka 23. Tel. 201-29

Zakład Dekoracyjno-Malarski
R. ORZAŻEWSKI
Warszawa, Emilji Plater 15, telefon 256-19

Zakład Dekoracyjno-Malarski
A. PSTRUSIŃSKI i SYN
Warszawa, ul. Nowy Świat 8/10, telefon 204-41

Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
FRANCISZEK SIKORSKI
Warszawa, ul. Hoża 52, tel. 137-67

ZAKŁAD MALARSKI
BRONISŁAWA ŚREDNICKIEGO
Warszawa, Krzywe Koło 10, tel. 156-01

Marmury — Katowice-Warszawa

POLSKI ZAKŁAD OBRABIANIA MARMURU I SZKŁA
Katowice, ul. Marjacka 35, telefon 1658 i 610.
Biuro Reprezentacyjne-Warszawa, Koszykowa 6 tel. 507-04

Marmury

Lwów

Rok zał. 1890 — Mechaniczne Zakłady Marmurowe
LUDWIK TYROWICZ
Lwów, ul. Piekarska 95, tel. 25-03
Wszelkie roboty marmurowe z materjałów krajowych i zagranicznych

Maszyny

Gdańsk

STOCZNIA GDAŃSKA — Gdańsk
Biuro Filialne—Poznań, ul. Słowackiego 18, tel. 7785.
Konstrukcje żelazne — Wagony wąskotorowe — Wywrotki — Silownie parowe — Silniki Diesel'a — Silniki elektryczne

Meble

Kalisz

Mechaniczna Fabryka Mebli
R. MOH
KALISZ, Górnośląska 50/52.

Łódź

URZĄDZENIA WNĘTRZ I ARCHITEKTURA
M. BESSER
Łódź, ul. Prezydenta Narutowicza 16. Tel. 205-70

URZĄDZENIA WNĘTRZ
LANDSBERGER, SITTENFELD i REDEL
Łódź, ul. Prezydenta Narutowicza 6. tel. 1.27-11.
Fabryka, ul. Składowa 15, tel. 69-33

Poznań

W. NOWAKOWSKI i SYNOWIE
FABRYKA MEBLI I PARKIETÓW
Poznań, Górna Wilda 134, tel. 1291, 2972, 4017.

JÓZEF SROCZYŃSKI
FABRYKA MEBLI ARTYSTYCZNYCH
Poznań, pl. Wolności 2. Tel. 22-30

Warszawa

Meble nowoczesne, kolorowo lakierowane. Wielki wybór oryginalnych urządzeń kuchennych. Największa Krajowa Wytwórnia
B-cia KOERPEL
Warszawa, Wronia 23-a, tel. 431-64 i 205-64.

MEKO Sp. z o. o.
Nowoczesne meble kolorowe, mechanicznie lakierowane, fornierowane, bejcowane
Warszawa, Żórawia 24-a, m. 3, tel. 149-71.

NAJNOWSZY MAGAZYN WYKWINTNYCH MEBLI
A. Olechowski, L. Lewandowski i S. Łojek
Warszawa, Grzybowska 30, tel. 55-45

Metalowe Wyroby

Warszawa

FABRYKA WYROBÓW METALOWYCH
A. MORANTOWICZ
Warszawa, Długa 46. Tel. 189-59.

Obicia Papierowe

Warszawa

Tekko – Salubra
DAJĄ SIĘ MYĆ I NIE PŁOWIEJĄ
Gen. Przedst. HENRYK MENDELSSOHN
Warszawa, Jerozolimska 17 m. 7.

Obicia Papierowe

Warszawa

Tow. Akc. „J. FRANASZEK"
Magazyn detaliczny obić papierowych
Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 15

Papa Dachowa

Poznań

Jan Sobecki—właśc.: Z. Dykiert i J. Marciniak
FABRYKA PAPY DACHOWEJ
Poznań, Plac Wolności 17, tel. 3250 i 1094

SEWERYN WRZESIŃSKI
FABRYKA PAPY DACHOWEJ
POZNAŃ PL. WOLNOŚCI 18 TELEFON 32-98

Piece i kafle

Inowrocław

„Kaflopiec" wł. K. KORNASZEWSKI
Fabryka Pieców Kaflowych i Przenośnych, Wyrobów Ceramicznych, Wykładanie Ścian, Łazienek i Fasad Płytkami Glazurowanemi.
Inowrocław, Toruńska 22, tel. 30.

Warszawa

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT ZDUŃSKICH
APOLINARY WOJDAŁKO
Warszawa, Wspólna 79, tel. 109-80. Składy: Al. Jerozolimskie 27

Pieców Budowa i Fabryki Kafli

Zawiercie

Fabryka Kafli i Ceramiki, Budowa Pieców wszystkich rodz.
STANISŁAW DYMECKI
Zawiercie, ul. Blanowska 43. — Filja: Wielkie Piekary, ul. Marjacka 67.

Piece „American-Harding"

Poznań

AMERICAN—HARDING
Najsprawniejszy piec doby dzisiejszej — najlepszy system opalania
gen. zastępca na Polskę — JÓZEF TYLCZYŃSKI
Poznań, ul. 3 Maja 5, tel. 2380, 6477.

Piece „Szrajbera"

Warszawa

KAROL SZRAJBER sp. z o. o.
BUDOWA PIECÓW OPANCERZONYCH
Warszawa Grójecka 33. Telefon 320-33

Polichromja — Malarstwo Art. — Witraże

Poznań

„POLICHROMJA"
Poznań, ul. Dąbrowskiego 79, tel. 78-64

Posadzki

Kielce

„LEONÓW"
Tartak PAROWY, FABRYKA POSADZEK i DYKT DĘBOWYCH oraz wyrobów drzewnych
KIELCE ul. Nowozagnańska 58 Tel 470.

Poznań

KORASZEWSKI i MARWEG
Wyroby Drzewne, Posadzki Dębowe, Ksylolitowe i Linoleum
Poznań, Plac Wolności 14a, tel. 28-84.

W. NOWAKOWSKI i SYNOWIE
FABRYKA MEBLI I PARKIETÓW
Poznań, Górna Wilda 134, tel. 1291, 2972, 4017.

Posadzki

Warszawa

WYTWÓRNIA POSADZEK DRZEWNYCH
B-cia BEDNARCZYK
Warszawa, Kałuszyńska 7, tel. 311-54.

PAWEŁ BEDNARCZYK
Fabryka Posadzek Drzewnych i Ozdobnych
Warszawa, ul. Szustra 4 tel. 99-47. Rok zał. 1898.

Fabryka Posadzek Drzewnych
TOMASZ DAMIĘCKI i S-ka.
Warszawa, Biuro: Nowogrodzka 28, tel. 25-65. Fabryka: Grażyny 15 tel. 225-63.

B-cia RUDOLF
Fabryka Posadzek luksusowych, dębowych i fornierów
Warszawa, Nowolipie 52/54. Tel. 15-79

Posadzki Ksylolitowe

Kraków

KAMIENIE SZTUCZNE
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Kraków, Studencka 8. Telefon 46-09.

Przemysł Budowlany

Warszawa

Centrala Gospodarcza Przemysłu Budowlanego
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Al. Ujazdowska 39, tel. 72-65

Reprodukcje Światłolitograficzne z Rysunków, Planów, Map

Poznań

KONRAD ROZYNEK
Zakłady Graficzne
Poznań, Aleje Marcinkowskiego 28. Tel. 37-47.

Sosnowiec

Elektr. Kopiarnia Rysunków, Powielarnia i Fotolitografja
C. CELESTYN PRZYTULSKI
SOSNOWIEC 3-go Maja 15. Tel. 622.

Rury Żeliwne

Warszawa

BIURO TECHNICZNE
„FERRORUR"
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
WARSZAWA, BRACKA 5. TEL. 7-34 i 7-41.

Rysunkowe Artykuły

Warszawa

Wytwórnia papierów światłoczułych
W. SKIBA i A. WYPOREK
WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 71 TELEFON 35-66
ELEKTR. ZAKŁAD KOPIOWANIA PLANÓW I RYSUNKÓW
FOTOGRAFJA - WSZELKIE ARTYKUŁY RYSUNKOWE

Zakład wyświetlania rysunków i Skład przyborów rysunkowych
ALBIN ZABORSKI
Warszawa, Widok 22. Telefon 405-09.

Rzeźbiarstwo i Sztukatorstwo

Lwów

Zakład Rzeźbiarsko-Sztukatorski i Wytwórnia Figur Kościelnych
MARJAN SPINDLER
LWÓW, UL. HOFFMANA 3.

Rzeźbiarstwo i Sztukatorstwo

Łódź

Przedsiębiorstwo Budowlano-Sztukatorskie
JEGER i MILNIKEL
Łódź Gdańska 140. Tel. 213-00

Poznań

FRANCISZEK BOHN
Kamieniarstwo i Mechaniczna Obróbka Marmurów
Poznań Marszałka Focha 115/117. Tel. 69-10.

ST. DUŻEWSKI
Mistrz Rzeźbiarsko - Sztukatorski
Poznań, Marszałka Focha 95. Telefon 66-26

Warszawa

HENRYK SÓJKA
Warszawa, Aleja 3 Maja 7/9/11, tel. 241-80
Roboty Rzeźbiarsko-sztukat. Wyroby betonowe „Lastrico"

Siatki i Płoty Druciane

Poznań

„DRUTOWNIA — POZNAŃ"
Fabryka siatek i płotów drucianych
Poznań, ul. św. Marcina 45a. Tel. 24-01.
Siatki 4-ro i 6-ciokątne, karbowane, oraz siatki rabicówe i arfy do przesiewania piasku.
Specjalność: kompletne ogrodzenia z ustawieniem na miejscu.

Sikurit—środek do uszczelniania cementu

Kraków

FABRYKA FARB I LAKIERÓW
EDWARD LUZT
Kraków Kalwaryjska 66. Tel. 31-21.

Stolarskie Zakłady

Lwów

„OIKOS"
Spółka Akcyjna dla Przemysłu Drzewnego
Lwów, ul. Trzeciego Maja 16. Tel. 1-44, 14-24, 3-12, 2-78

ZAKŁAD STOLARSKI
WŁADYSŁAW TARNAWSKI
Lwów, ul. Listopada 97, tel. 65-76.
Urządzenia wnętrz nowoczesnych oraz stolarka budowlana.

Poznań

Przedsiębiorstwo Stolarsko - Budowlane, architektura wnętrz, fabryka drzwi i okien
JAN ŚWIERCZYŃSKI mistrz stolarski
Poznań, Emilji Szczanieckiej 2, tel. 6406.

Zjednoczone Zakłady Stolarskie
J. WITAJEWSKI i T. WOJCIECHOWSKI
Poznań, ul. Wybickiego 13/14, tel. 23-40.

Rzeszów

„MARS" Wytwórnia Kuchen Polowych i Sprzętu Wojskowego - Rzeszów
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Warszawa

STOLARZE
B-cia BALISZEWSCY
Warszawa Grochowska Nr. 70. Tel. 433-42

Mechaniczna Fabryka Wyrobów Drzewnych
Stolarka budowlana i urządzenia wnętrz
F. BIERNATOWICZ I E. HASPERT
Warszawa, Płocka 22, Wolska 54, tel. 427-90

Zakład Stolarski—STANISŁAW BONK
Warszawa, Leszno 110. Tel. 113-79
Urządzenia wnętrz nowoczesnych oraz stolarka budowlana

Stolarskie Zakłady — Warszawa

ZAKŁADY STOLARSKIE
M. HERODEK
WARSZAWA, SOLEC 77, TEL. 160-48

Pracownia Mebli
W. NIEMCZUK i W. WOJCIECHOWSKI
Warszawa, Elektoralna 14. Tel. 182-77

ROMAN PUTOWSKI
Pracownia mebli i reperacja antyków
WARSZAWA CHŁODNA 5 TEL. 42-58

Mechaniczna Fabryka Wyrobów Drzewnych
Stolarka Budowlana i Urządzenia Wnętrz
BOLESŁAW SOSNOWSKI
Warszawa, Sielecka 10, Tel. 296-90

Zakład Stolarski
J. SZLUBOWSKI
Warszawa, Leszno 50. Tel. 221-23

FABRYKA STOLARSKA
KAROL SZWACHUŁA
Warszawa, Solec 103. Telefon 124-65.

Studnie Artezyjskie — Sosnowiec

Studnie artezyjskie -- wiercenia pod pale fundamentowe, wiercenia poszukiwawcze, podsadzkowe, dla badania gruntu i t. p.
Przedsiębiorstwo Wiertnicze i Robót Górniczych
„M. ŁEMPICKI" Spółka Akcyjna
Sosnowiec, Małachow. 26, t. 109. — Warszawa, Jerozolimska 18, tel. 298-11

Zawiercie

Przedsiębiorstwo Budowlanych Studzien Artezyjskich i Wytwórnia Wyrobów Cementowych
SZCZEPAN GRZYBCZYK
Zawiercie ul. Pomorska 12.

Sygnalizacje kolejowe — Warszawa

Fabryka Sygnalizacji Kolejowej
W. PYTLASIŃSKI i Syn
Warszawa, Leszno 26, Tel. 15-18

Szkło — Warszawa

Skład Szyb T. DEGENSZAJN
Warszawa, Graniczna 1, Tel. 139-59, 109-65
Wyłączna sprzedaż produkcji i huty szkła ciągnionego na Rzplitę Polską Woropajewskich Zakł. Przem. Sp. Akc.

J. DUDAŁO
Warszawa, Widok 26, tel. 34-07.
Szyby, Lustra, Szkło stołowe. Djamenty różne. Szlifiernia szkła Podlewnia luster.

KACZOREK i CHĘCIŃSKI, Sp. z ogr. odp.
PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT SZKLARSKICH
Fabryka luster i szlifiernia szkła — Warszawa, Hoża 41, telefon 111-52

Związek Hut Szklanych w Polsce
Warszawa, ul. Hortensji 5, tel. 309-29

Szklarskie Roboty — Katowice-Warszawa

POLSKI ZAKŁAD OBRABIANIA MARMURU I SZKŁA
Katowice, ul. Marjacka 35, telefon 1658 i 610.
Biuro Reprezentacyjne-Warszawa, Koszykowa 6 tel. 507-04

Szklarskie Roboty — Warszawa

Przedsiębiorstwo Robót Szklarskich
ZRZESZENIE SZKLARZY Sp. z o. o.
WARSZAWA, NOWOWIEJSKA 26, TEL. 424-44, P. K. O. 20973

Ślusarsko-Mechaniczne Zakłady — Warszawa

Zakład Mechaniczno-Ślusarski i Tokarski
IZYDOR SZLĘZAK
Warszawa, Leszczyńska 7a

Zakład Ślusarski
EDMUNDA SKĄPSKIEGO
Warszawa, Ogrodowa 62, tel. 97-56

Światłoczuły Papier — Poznań

Wytwórnia Papieru Światłoczułego
St. JURACKI & St. CHEŁMICKI Sp. z o. o.
Poznań, Aleje Marcinkowskiego 13. Tel. 31-00 i 73-20
Przedstawicielstwo Generalne — K. ZAWADZKI i S-ka.
Warszawa, ul. Zielna 15. Tel. 33-29.

Wentylatory — Warszawa

ZAKŁAD URZĄDZEŃ WENTYLACYJNYCH I SUSZARNIANYCH
Inż. FR. KWIATKOWSKI
Warszawa, Krochmalna 83. Telefon 94-74

Wilgociochrony — Warszawa

Wilgoć usuwają, Wodę tamują natychmiast
POL. Fabr. MAT. CHEM. INŻ. L. ORŁOWSKI
Warszawa, Krucza 14, tel. 317-55.

Witraże — Kraków

KRAKOWSKI ZAKŁAD WITRAŻÓW
S. G. ŻELEŃSKI
Kraków, ul. Aleje Krasińskiego 23. Tel. 106-16

Poznań

„POLICHROMJA"
Poznań, ul. Dąbrowskiego 79, tel. 78-64

Warszawa

Zakład Witrażów Artystycznych
F. BIAŁKOWSKI
Warszawa, ul. Stępińska 42, tel. 29-55

Artystyczna Pracownia Witraży
MIECZYSŁAW KOSIŃSKI
Warszawa, Daniłowiczowska 4, tel. 121-69

Zakłady Wyświetlania Rysunków — Warszawa

Znacznie rozszerzony Zakład Wyświetlania Rysunków
ALBIN ZABORSKI
Warszawa, Widok 22, tel. 405-09

Zduńskie Przedsiębiorstwa — Warszawa

ŁABĘDZKI IGNACY
Przedsiębiorstwo Robót Zduńskich
Warszawa Piwna 19. Tel. 36-70

Przedsiębiorstwo Robót Zduńskich
Konstanty SZWEDZIŃSKI i Syn
Warszawa, ul. Płocka 31. m. 12. Tel. 85-36

Zioła Lecznicze — Warszawa

„HERBARIUM", Sp. z ogr. odp.
Warszawa, Krochmalna 62, tel. 305-25

Żaluzje — Lwów

Wytwórnia Żaluzyj Sklepowych z blachy stalowej oraz roboty konstrukcyjne
M. FISZER
LWÓW, SZPITALNA 38, TEL. 57-10.

Olszówka Dolna

PIERWSZA ŚLĄSKA
FABRYKA ŻALUZYJ, ROLET DRZEWNYCH i STOR
ANDRZEJ PERSZKE
Olszówka Dolna koło Bielska (Śląsk)

Żelazne Wyroby — Warszawa

Wytwórnia Ślusarska
ANTONI SZMALENBERG
Wyroby ozdobne z żelaza kutego i konstrukcje.
Warszawa, Skierniewicka 12, tel. 409-54.

Zakład Ślusarsko-Elektro-Mechaniczny
B. I. L. B-cia SZWABE
Warszawa, Jasna 13/15. Tel. 97-40

Przedsiębiorstwo Robót Żelazno-Ażurowych i Okuć Budowlanych
J. Tomaszewski i J. Tarasiewicz
Warszawa, Marszałkowska 14, tel. 134-98 i 284-14

Żelazo — Warszawa

S. GRAFF, Warszawa, Grzybowska 10.
ŻELAZO — BLACHA — BELKI
Tel. 13-62, 37-67, 137-55 P. K. O. 3499

Żyrandole — Warszawa

BRACIA BORKOWSCY
ZAKŁADY ELEKTROTECHNICZNE S. A.
Warszawa, Jerozolimska Nr. 6. tel. 42-78, 84-66, 2-98.

JABŁOŃSKI i Spółka
Warszawa, Królewska 16. Tel. 118-14
Świeczniki nowoczesne. Największy wybór

A. MARCINIAK
SPÓŁKA AKCYJNA
Warszawa, ul. Złota Nr. 49. Tel. 260-76 i 260-06.

Żwir — Warszawa

WARSZAWSKIE TOW. EKSPLOATACJI ŻWIRU
Sp. z ogr. odp.
Dostarcza żwir kopalniany
WARSZAWA, SOLEC 20-b. TEL. 438-00

Adresy nadesłane w czasie druku — Warszawa

PAWEŁ HOLC i S-ka
SP. Z OGR. ODP.
Centrala Warszawa, Karolkowa 9, tel. 279-30
Oddział Łódź, 6 sierpnia 88, tel. 102-36

TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE

ROK ZAŁOŻ. FIRMY 1911 — BEZET — ROK ZAŁOŻ. FABRYKI 1920

SPÓŁKA AKCYJNA W WARSZAWIE

DYREKCJA I BIURA:
WARSZAWA, ul. MARSZAŁKOWSKA 119, Tel. 274-84

WYROBY WŁASNE **WYROBY WŁASNE**

FABRYKA W WARSZAWIE, UL. SKIERNIEWICKA 7
Telefon 37-41

Silniki trójfazowe do 15 KM.
Silniki prądu stałego do 6 KM.
Szlifierki elektryczne do 5 KM.
Szlifierki do płaszczyzn
Wiertarki elektryczne kolumnowe
Transformatory
Przetwornice elektryczne
Wózki ciężarowe akumulatorowe
Nastawniki (kontrolery)
Oporniki wszelkie
Automaty do silników
Urządzenia rozruchowe dla przemysłu naftowego
Elektromagnesy hamulcowe
Wyłączniki krańcowe
Przełączniki i t. p.
bez ograniczenia mocy
Skrzynki przyłączowe

UWAGA. WENTYLATORY ŚCIENNE **ZE SKŁADU** (JEDNOFAZOWE, TRÓJFAZOWE)

Nagroda Państwowa Medal Srebrny 1920 rok.
Wielki medal srebrny na P. W. K.
za całokształt produkcji i twórczość inowacyjną

NADTO BEZET PROWADZI:

WŁASNY ODDZIAŁ INSTALACYJNY
(egz. od roku 1911)
UL. MAZOWIECKA 11 TELEFON 543-02
INSTALACJE ELEKTRYCZNE W FABRYKACH I DOMACH
PROJEKTY I BUDOWA KOMPLETNYCH ELEKTROWNI

Mała szybkosprawna betoniarka „NEOROLL" z wbudowaną windą budowlaną

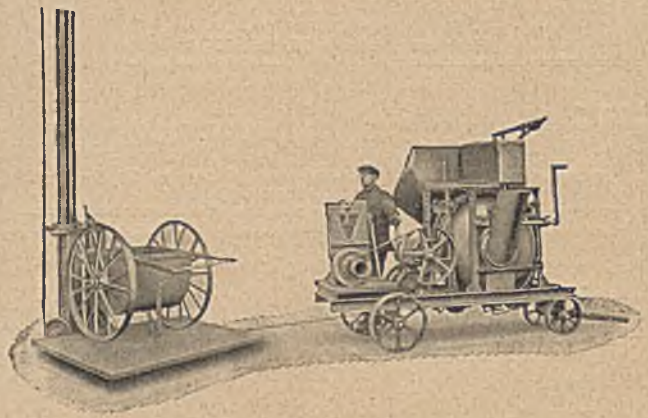

pracując łącznie z wyciągiem patentowym „BOB", tworzy idealny agregat budowlany.

KOSZTORYSY I PROSPEKTY BEZPŁATNIE

BIURO TECHNICZNE
Inż. JÓZEF WEINGRÜN
Kraków, Groble 19, tel. 12145.

Klisze wykonane w Zakładach Fotochemigraficznych R. Borkenhagena w Łodzi i w Zakładach Graficznych E. i Dr. K. Kozlańskich w Warszawie.
Drukowano na papierze kredowym Tow. Akc. J. Franaszek, Warszawa.

ZAKŁADY GRAFICZNE E. I D-RA K. KOZIAŃSKICH W WARSZAWIE, KRAK.-PRZEDM. 66.

PRZEGLĄD BUDOWLANY

ORGAN STOWARZYSZENIA ZAWODOWEGO PRZEM. BUDOWL. R. P.
i DELEGACJI STAŁEJ ZRZESZEŃ PRZEMYSŁOWCÓW BUDOWL. R. P.

MIESIĘCZNIK

WYCHODZI II ROK

DZIAŁY: EKONOMICZNO - ZAWODOWY i TECHNICZNY. OBSZERNA KRONIKA KRAJOWA i ZAGRANICZNA

CENY MATERJAŁÓW i ROBOCIZNY

CENA ZESZYTU ZŁ. 3.—

PRENUMERATA ROCZNA Zł. 30.—
PÓŁROCZNA Zł. 16.—

REDAKCJA i ADMINISTRACJA
WARSZAWA, WIDOK 22 M. 4
TELEFONY: 287-00 i 536-82

PISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BUDOWNICTWA POLSKIEGO

PIERWSZORZĘDNY ORGAN DLA REKLAMY PRODUKCJI I DOSTAWY MATERJAŁÓW BUDOWLANYCH ORAZ DLA OGŁOSZEŃ PRZETARGOWYCH

WILGOĆ W BUDOWLACH

usuwa racjonalnie tylko

f. „GUDRONIT"

WŁ. CISZEWSKI
WARSZAWA
Krak. Przedmieście 17, tel. 11-45, 150-45.

SZANOWNYCH
PRENUMERATORÓW

PROSIMY O WPŁACENIE PRENUMERATY ZALEGŁEJ I NA ROK BIEŻĄCY

„ARCHITEKTURA i BUDOWNICTWO"
ADMINISTRACJA

WARUNKI KONKURSU

Magistrat m. Płocka ogłasza niniejszem konkurs na stanowisko Architekta Miejskiego, kierownika Wydziału Budowlano-Gospodarczego, na warunkach następujących:

1. Obywatelstwo Polskie.
2. Świadectwo z ukończenia studjów wyższych.
3. Prawo prowadzenia robót i zatwierdzania planów w związku z obowiązującą ustawą (pożądana znajomość planowania miasta).
4. Przynajmniej 5-letnia zawodowa praktyka na samodzielnem stanowisku.
5. Znajomość czynności administracyjnych.

Wynagrodzenie w/g V kategorji płac prac. państw. + 15% dodatek komunalny, względnie p/g umowy.

Termin składania ofert do dnia 20 sierpnia.

Objęcie stanowiska możliwie zaraz t. j. 1 września 1930 r.

Prezydent miasta (—) S. SZLIM.

„Dostarczamy naszej klienteli cement, gips, cegły i tym podobne materjały budowlane, nie tylko ciężkie, ale i niewygodne do transportu.

Drogi, które muszą przebyć nasze ciężarówki, są najrozmaitsze: szosy, piaski, boczne drogi.

Pomimo tego, nasze ciężarowe Chevrolety dostarczają wszystko w terminie umówionym

Zużycie benzyny i oliwy jest ekonomiczne i minimalne".

(Wyjątek z listu firmy Brazet)

„Chevrolety przyczyniły się bardzo wydatnie do rozwoju naszej firmy"

pisze firma Brazet, Towarowa 48, Warszawa, dostawcy materjałów budowlanych.

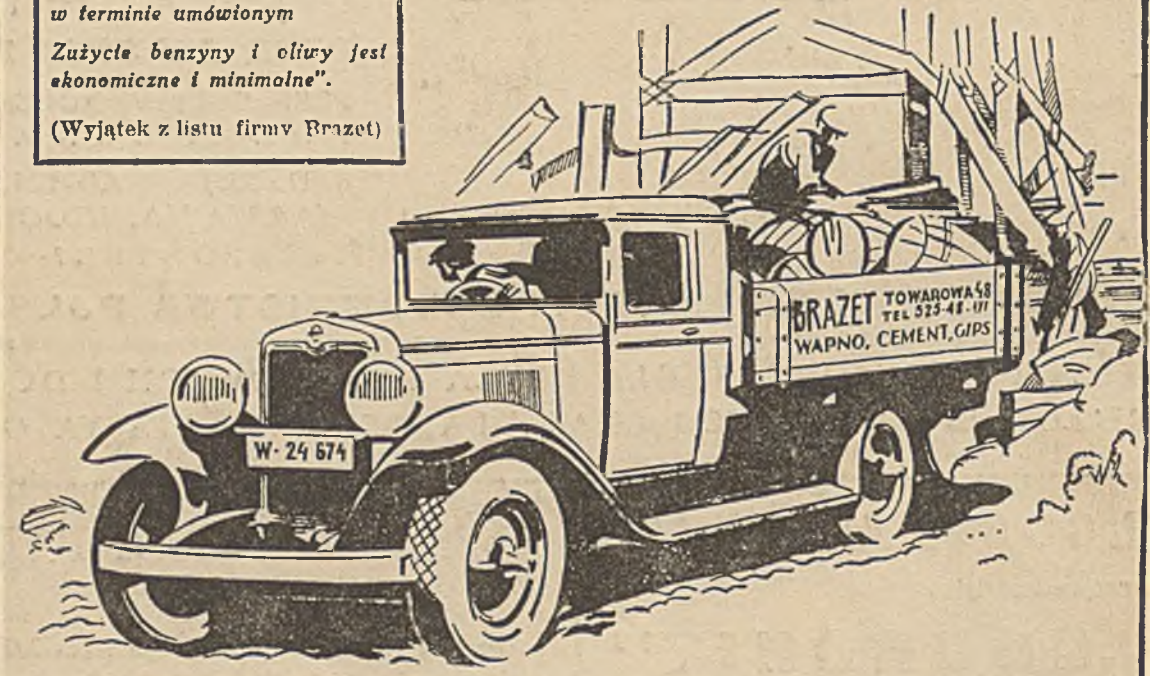

Dostawa towaru na oznaczoną godzinę świadczy o sprawności firmy.

Dlatego też, coraz więcej przedsiębiorstw wymienia zaprzęgi konne na samochody ciężarowe, w myśl zasady „czas to pieniądz"

Większość firm modernizując swój tabor przewozowy, wybiera ciężarówki Chevrolet. Niska ich cena, rozłożona do tego na dogodne spłaty miesięczne, minimalne koszta eksploatacji, łatwość otrzymania części zapasowych, jak i sprawna obsługa, tłomaczą popularność Chevroletów.

Nic dziwnego, że spotyka się ich więcej, niż wszystkich ciężarówek innych marek, razem wziętych, rozwożących wszelkiego rodzaju towary, od ciężkiego cementu począwszy a skończywszy na kruchych wyrobach szklanych.

Cena $1^{3}/_{4}$ ton. podwozia ciężarówki Chevrolet 6 z oponami tylnemi 32×6 Zł. 9.400 loko fabryka Warszawa.

CIĘŻARÓWKA
CHEVROLET 6

WYRÓB GENERAL MOTORS

ZAKŁADY GRAFICZNE E. I D-RA K. KOZIAŃSKICH W WARSZAWIE.